

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

4

S. v. u.
0

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1924:41
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

UTREDNING
MED
FÖRSLAG TILL LAG
OM LÄRLINGSVÄSENDET
I VISSA YRKEN

ENLIGT KUNGL. MAJ:TS UPPDRAG

AVGIVET AV

KOMMERSKOLLEGIUM OCH
SKOLÖVERSTYRELSEN

DEN 2 OKTOBER 1923

S T O C K H O L M

1 9 2 4

Statens offentliga utredningar 1924

Kronologisk förteckning

1. Angående ordnandet av statens kommersiella informationsverksamhet. Promemoria, avgiven av chefen för utrikesdepartementets speciella handelsavdelning. Marcus. 28 s. U.
2. Det svenska lantbrukets produktionskostnader. 2. Bokföringsåren 1920—1921 och 1921—1922. Av L. Nannesson. Meddelande från Kungl. Lantbruksstyrelsen nr 247 (nr 6 1922). Svanbäck. (6), 107 s. Jo.
3. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 12. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Kopparbergs län. Beckman. 47 s. 2 kart. Jo.
4. Supplement nr 2 till Sverges familjenamn 1920. Stat. Repr.-anst. 10 s. Ju.
5. Betänkande med utredning och förslag angående det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. Eklund. vij, 208 s. E.
6. Utredning rörande ny vattenväg mellan Östersjön och Vänern, Göta kanal, jämte bihang, innefattande preliminär utredning rörande vattenväg mellan Hjälmaren och Vänern, Svea kanal. Meddelande från Kungl. Kanal-kommissionen. Nr 4. Heggström. 173 s. 3 kart. K.
7. Betänkande och förslag angående läroverks- och landsbibliotek. Uppsala, Almqvist & Wiksell. xj, 511 s. E.
8. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 13. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Västmanlands län. Beckman. 36 s. 2 kart. Jo.
9. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 14. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Värmlands län. Beckman. 52 s. 2 kart. Jo.
10. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 11. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Blekinge län. Beckman. 32 s. 2 kart. Jo.
11. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 15. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Jämtlands län. Beckman. 32 s. 2 kart. Jo.
12. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 18. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Gotlands län. Beckman. 19 s. 1 karta. Jo.
13. Förslag till löneroglering för befattningshavare vid rikets allmänna läroverk samt vid folk- och småskolor m. fl. Hironstanter. Tullberg. 413 s. E.
14. Iakttagelser rörande socialiseringen i Österrike 1918—1922. Av Nils Karleby. Tiden. vij, 111 s. Fi.
15. Det svenska tobaksmonopolet. En undersökning av dess verksamhet 1915—1922. Av M. Marcus. Tiden. vij, 106 s. Fi.
16. Betänkande med förslag till gämlag. Norstedt. 400 s. Ju.
17. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 19. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Västernorrlands län. Beckman. 77 s. 2 kart. Jo.
18. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 9. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Hallands län. Beckman. 146 s. 3 kart. Jo.
19. Anvisningar rörande vägväsendet och automobiltrafiken. Blom. 24 s. K.
20. Skeppstjänstkommitterades betänkande. 3. Förslag till lag om särskild pensionsförsäkring av sjöfolk. Marcus. 123 s. 1 tab.-bil. H.
21. Fastighetsregisterkommissionens meddelanden. 13. Sammandrag av inkomna yttranden över fastighetsregisterkommissionens förslag den 25 augusti 1923 angående tillsynen å fastighetsregistreringen m. m. Palmquist. 79 s. Ju.
22. Statens järnvägar. Kortfattad översikt av deras tillkomst, ekonomi och organisation. Av M. Marcus. Tiden. vij, 149 s. Fi.
23. Handledning vid utarbetandet av brandordningar för landskommuner. Marcus. 16 s. K.
24. K. skolöverstyrelsens utlåtande över skolkommissionens betänkanden 1—5. Norstedt. 346 s. E.
25. Normalbestämmelser för leverans och prövning av cement (cementbestämmelser) samt för byggnadsverk av betong och armerad betong (betongbestämmelser). Norstedt. 42 s. K.
- 26—27. Betänkande med förslag till ett systematiskt utforskande av den svenska allmogekulturen. 1. Huvudbetänkande och förslag. vijj, 156 s. 1 pat.-tab. 2. Allmogeforskningen i Sverige och dess nordiska grannländer. iv, 204 s. V. Pettersson. E.
28. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 16. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Norrbottens län. Beckman. 21 s. 2 kart. Jo.
29. Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 20. Utredning beträffande planmässig elektrifiering av landsbygden inom Västerbottens län. Beckman. 29 s. 2 kart. Jo.
30. Statens järnvägar som allmänt affärsverk. Tiden. 411 s. Fi.
31. Utredning rörande kungl. teaterns ekonomi och konstnärliga verksamhet. Norstedt. (2), 63, 27 s. E.
32. Malmkommissionens slutbetänkande. Utredning angående nyttiggörandet av statens norrländska malmfyndigheter. Beckman. 346 s. H.
33. Malmtillgången i Norrbottens län. Utredning, ingående i malmkommissionens betänkande den 31 mars 1923. Av Edw. S. Berglund. Beckman. 130 s. H.
34. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 26. Ljusindustrin samt tillverknigen av glycerin med särskild hänsyn till förhållandet före världskriget. Av J. Lublin. Tullberg. iv, 119 s. Fi.
35. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 27. Ylleindustriens produktionsförhållanden. Av K.-G. Hagström. Marcus. iv, 110 s. Fi.
36. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 28. Den svenska tegelindustriens utveckling 1881—1913 med särskild hänsyn till dess ställning åren närmast före världskriget. Av B. Ohlin. Marcus. iv, 79 s. Fi.
- 37—38. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 36. Betänkande angående tullsystemets verkningar i Sverige före världskriget. Marcus. Del. I. xix, 365 s. Del. II. 354 s. Fi.
39. Sveriges vattenkrafttillgångar och vattenkraftproduktion. Av S. Lübeck. Tiden. 15 pl., vijj, 140 s. Fi.
40. Till frågan om ny jorddelningslagstiftning. Palmquist. (4), 368 s. Ju.
41. Utredning med förslag till lag om lärlingsväsendet i vissa yrken. Norstedt. 104 s. E.

Ann. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = eklelesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgavs utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1924: 41
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

UTREDNING

MED

FÖRSLAG TILL LAG

OM LÄRLINGSVÄSENDET I VISSA YRKEN

ENLIGT KUNGL. MAJ:TS UPPDRAG

AVGIVEN AV

KOMMERSKOLLEGIUM OCH
SKOLÖVERSTYRELSEN

DEN 2 OKTOBER 1923

STOCKHOLM 1924

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

241760

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHILOSOPHY DEPARTMENT

PHILOSOPHY DEPARTMENT

1950

PHILOSOPHY DEPARTMENT

PHILOSOPHY DEPARTMENT

PHILOSOPHY DEPARTMENT

PHILOSOPHY DEPARTMENT

PHILOSOPHY DEPARTMENT

PHILOSOPHY DEPARTMENT

PHILOSOPHY DEPARTMENT

PHILOSOPHY DEPARTMENT

PHILOSOPHY DEPARTMENT

TILL KONUNGEN.

Genom beslut den 26 september 1921 uppdrog Eders Kungl. Maj:t åt kommerskollegium och skolöverstyrelsen att gemensamt verkställa utredning och till Kungl. Maj:t avgiva förslag i syfte att för främjande av yrkesutbildningen inom såväl industrien som hantverket, handeln och andra näringar, som kunna komma i fråga, en lärlingslag måtte komma till stånd. Tillika bemyndigade Kungl. Maj:t nämnda ämbetsverk att under utredningsarbetets gång anlita biträde av samtidigt högst två sakkunniga med rätt för ämbetsverken att, där så funnes lämpligt, ersätta en sakkunnig med annan.

I enlighet härmed hava ämbetsverken genom beslut den 25 februari 1922 såsom sakkunniga tillkallat f. d. bruksdisponenten B. E. Wijkander och ledamoten av riksdagens andra kammare lokomotiveldaren H. V. Leo, varjämte ämbetsverken genom beslut den 18 april 1922 under Wijkanders tillfälliga frånvaro från huvudstaden i Wijkanders ställe såsom sakkunnig tillkallat fabrikkören J. F. Nyström.

På grundval av de överläggningar, som ämbetsverken haft med nämnda sakkunniga, utarbetades inom ämbetsverken under år 1922 utkast till lagförslag i ämnet. Såsom meddelades i den av skolöverstyrelsen med skrivelse till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet den 30 november 1922 överlämnade P. M. angående av skolöverstyrelsen jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade sakkunniga för utredningar hörande till yrkesundervisningens område, var det ämbetsverkens avsikt att vid den fortsatta bearbetningen av nämnda förslag såsom sakkunniga tillkalla ytterligare representanter för vissa yrken. Det meddelades i berörda P. M. därjämte, att ämbetsverken med hänsyn till den fundamentala betydelse för vårt yrkesliv, som en lärlingslag skulle äga, ansåge det vara av vikt, att den ifrågavarande utredningen finge fortgå utan avbrott, så att den under den närmaste tiden kunde slutföras. Sedan Kungl. Maj:t i samband med den genomförda reduktionen av kommitté- och sakkunnigväsendet genom beslut den 30 november 1922 föreskrivit, att ämbetsverkens ifrågavarande utredningsarbete skulle upphöra senast den 28 februari 1923, hava emellertid några ytterligare sakkunniga icke blivit för utredningen tillkallade. Ämbetsverken hava dock haft tillfälle att utan kostnad för statsverket, utöver genom ovannämnda särskilt tillkallade sakkunniga, genom konferenser och samtal med representanter för olika yrkesområden samt annorledes inhämta upplysningar och önskemål i den föreliggande frågan.

Efter det själva det förberedande utredningsarbetet med de tillkallade sakkunniga i enlighet med Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut avslutats, har det föreliggande lagförslaget varit inom ämbetsverken föremål för fortsatt genomarbetning. Sedan ämbetsverken numera slutfört det åt ämbetsverken meddelade uppdrag, få ämbetsverken härmed till Eders Kungl. Maj:t i underdånighet överlämna närslutna »Utredning med förslag till lag om lärlingsväsendet i vissa yrken».

Till utredningen är såsom bilaga I fogad en kort redogörelse angående lärlingsväsendets nuvarande tillstånd i Sverige med avseende å vissa yrken

väsentligen grundad på upplysningar, som benäget lämnats av vederbörande arbetsgivar- och arbetarorganisationer.

I sitt yttrande till statsrådsprotokollet angående ämbetsverkens utredningsuppdrag erinrade vederbörande departementschef, hurusom man i ett stort antal europeiska länder såsom Tyskland, Österrike, Schweiz och sist men icke minst våra egna grannländer Danmark och Norge beaktat fördelarna av att genom lagstiftning bringa ordning i lärlingsutbildningen, samt framhöll särskilt, att vid den ifrågavarande utredningen de rön, som i ämnet gjorts i främmande länder med ett ordnat lärlingsväsende, borde tillgodogöras. Med anledning härav anhöllo ämbetsverken i skrivelse till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena den 15 november 1922, det genom utrikesdepartementets försorg måtte införskaffas upplysningar härom beträffande Belgien, Danmark, Frankrike, Nederländerna, Norge, Schweiz, Tyska Riket och Österrike. Sedan utrikesdepartementet genom de svenska beskickningarna i vederbörande länder infortrat sålunda begärda upplysningar, hava ämbetsverken från utrikesdepartementet erhållit de härutinnan inkomna skrivelser och redogörelser, avseende samtliga ovannämnda länder med undantag av Frankrike. En sammanfattning av de härigenom och jämväl annorledes av ämbetsverken inhämtade upplysningarna om lärlingsväsendet i vissa främmande länder, innefattande jämväl England och Finland, lämnas i den utredningen bifogade bilaga II.

Det förberedande arbetet med den föreliggande utredningen med därtill hörande förslag har enligt ämbetsverkens uppdrag handhäfts av kommerserådet R. Sohlman och undervisningsrådet N. Fredriksson. Såsom sekreterare hava därvid biträtt amanuensen hos kommerskollegium G. M. E. Böös intill den 22 augusti 1922 och från sistnämnda dag intill utredningsarbetets avslutande sekreteraren i skolöverstyrelsen O. G. S. Wibelius.

Till ämbetsverken hava av Kungl. Maj:t genom nådiga remisser den 6 december 1922 och den 13 april 1923 överlämnats följande två framställningar för att tagas i övervägande vid fullgörande av det åt ämbetsverken meddelade uppdrag, nämligen

underdånig framställning den 15 november 1922 av Sveriges Köpmannaförbund angående utarbetande av en lärlingslag för handelsyrket och

underdånig framställning av ordföranden i styrelsen för Hembiträdesföreningen i Stockholm med överlämnande av en av föreningen den 5 april 1923 beslutad resolution angående lärlingslagsfrågan.

Ifrågavarande remisser torde få anses besvarade genom vad ämbetsverken i den nu avgivna utredningen anført.

Stockholm den 2 oktober 1923.

Underdånigst

För kommerskollegium
K. A. FRYXELL
CARL MALMÉN
RAGNAR SOHLMAN

För skolöverstyrelsen
B. J. BERGQVIST
NILS FREDRIKSSON
VILH. BERGLUND

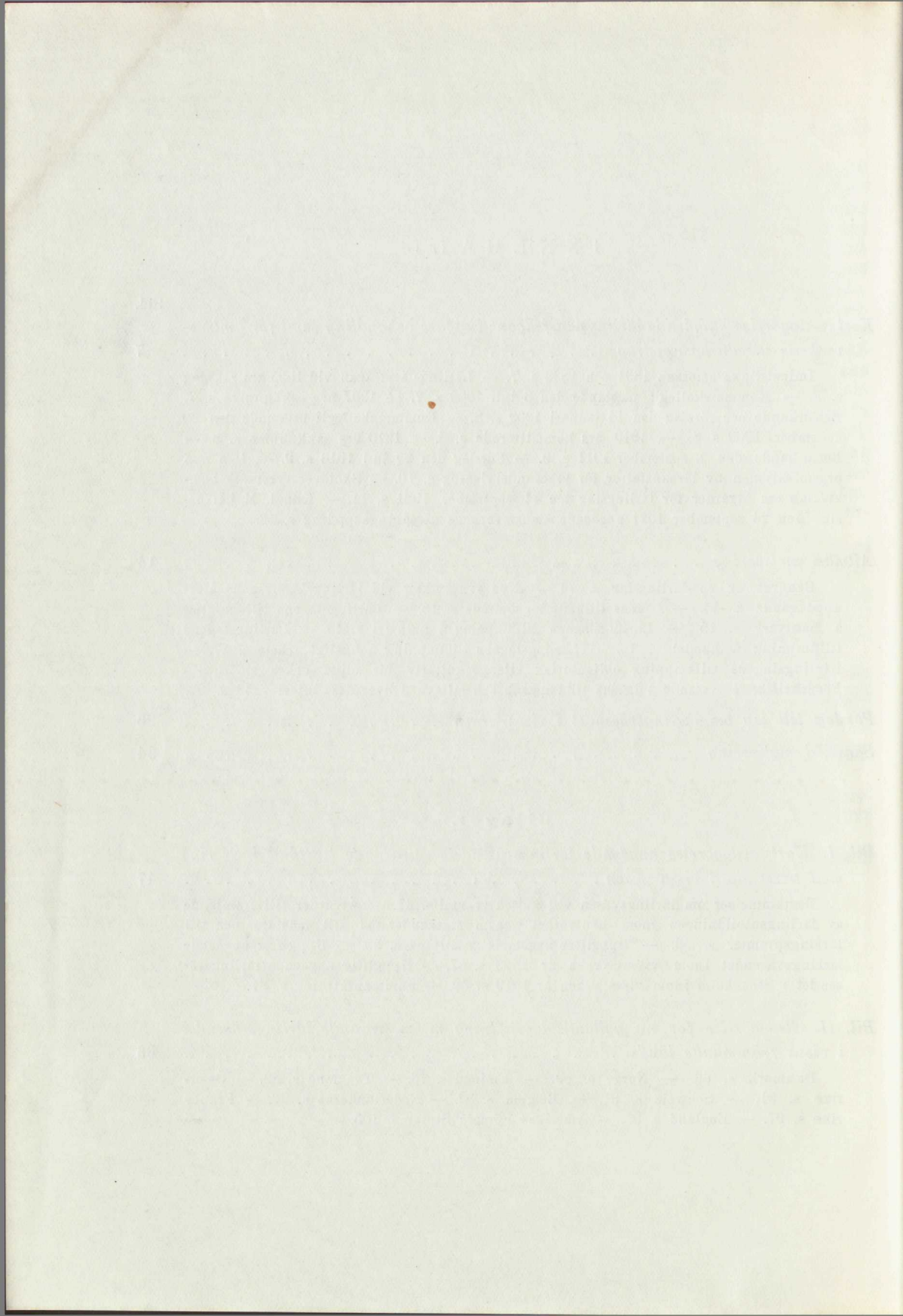
Olof Wibelius.

I N N E H Å L L.

	Sid.
<i>Kort redogörelse angående lärlingslagsfrågans tidigare behandling samt för ämbetsverkens utredningsuppdrag</i>	7
Industriidkaremötena 1891 och 1893 s. 7. — Lärlingslagsfrågan vid 1895 års riksdag s. 7. — Kommerskollegii utlåtande den 3 juli 1900 s. 7. — 1907 års sakkunniga s. 7. Betänkande och förslag den 14 januari 1909 s. 8. — Kommerskollegii utlåtande den 30 december 1909 s. 8. — 1910 års kommitterade s. 8. — 1910 års sakkunniga s. 8. — Betänkande den 2 september 1911 s. 9. — Förslag den 29 juli 1913 s. 9. — Den nya organisationen av läroanstalter för yrkesundervisning s. 10. — Skolöverstyrelsens hemställan om åtgärder för lärlingslag den 14 september 1921 s. 11. — Kungl. Maj:ts beslut den 26 september 1921 angående ämbetsverkens utredningsuppdrag s. 12.	
<i>Allmän motivering</i>	14
Behovet av en lärlingslag s. 14. — Nya synpunkter vid lärlingslagsfrågans återupptagande s. 14. — Lagens tillämpningsområde s. 15. — Lärlingslagens tillämpning å hantverk s. 15. — Lärlingslagens tillämpning å industri s. 15. — Lärlingslagens tillämpning å handel s. 16. — Lärlingslagens tillämpning å husligt arbete s. 17. — Lärlingslagens tillämpning obligatorisk eller fakultativ för olika yrken s. 21. — Föreskrifter i avseende å lagens tillämpning och tillsynen över dess efterlevnad s. 22.	
<i>Förslag till lag om lärlingsväsendet i vissa yrken</i>	23
<i>Särskild motivering</i>	34

Bilagor.

<i>Bil. I. Kort redogörelse angående lärlingsväsendets nuvarande tillstånd i Sverige med avseende å vissa yrken</i>	47
Bestämmelser om lärlingsväsen vid kollektivavtal s. 47. — Åtgärder till främjande av lärlingsutbildningen inom hantverket genom statsunderstöd till mästare och till lärlingspremier s. 53. — Uppgifter angående gesällprov s. 55. — Uppgifter angående lärlingsväsendet inom vissa yrken år 1923 s. 57. — Uppgifter angående lärlingsväsendet i Stockholm inom vissa yrken år 1919 s. 59. — Sammanfattning s. 61.	
<i>Bil. II. Redogörelse för nu gällande lagstiftning m. m. rörande lärlingsväsendet i vissa främmande länder</i>	63
Danmark s. 63. — Norge s. 69. — Finland s. 76. — Tyskland s. 89. — Österrike s. 91. — Schweiz s. 91. — Belgien s. 92. — Nederländerna s. 92. — Frankrike s. 97. — England s. 99. — Amerikas Förenta Stater s. 103.	

Kort redogörelse angående lärlingslagsfrågans tidigare behandling samt för ämbetsverkens utredningsuppdrag.

Frågan om lärlingsväsendets ordnande i vårt land har sedan länge för de praktiska yrkenas målsmän särskilt inom hantverksskretsar stått i förgrunden bland de åtgärder, som ansetts böra från det allmännas sida vidtagas till näringarnas främjande. Vid upprepade tillfällen hava också av statsmakterna vidtagits åtgärder i syfte att föra berörda fråga till sin lösning.

Sedan av allmänna industriidkaremötet i Göteborg 1891 tillsatts en kommitté med uppdrag att utarbeta betänkande och förslag till lärlingslag och ett av berörda kommitté utarbetat förslag blivitt vid närmast därpå följande allmänna industriidkaremöte i Norrköping 1893 framlagt och med några förändringar av mötet godkänt, bragtes frågan om lärlingsväsendets ordnande två år därefter eller 1895 under riksdagens prövning genom en i andra kamaren väckt motion i ämnet. I motionen hemställdes under hänvisning till ovannämnda förslag till lärlingslag, att riksdagen måtte i skrivelse anhålla, det Kungl. Maj:t ville låta utarbeta och för en kommande riksdag framlägga förslag till lärlingslag. I anledning av motionen avlät riksdagen skrivelse till Kungl. Maj:t, varuti riksdagen anhöll, att Kungl. Maj:t ville låta bringa under utredning frågan om åvägabringande av lagbestämmelser i syfte att — utan rubbning av den grundsats om fri näringsutövning, verpå förordningen om utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864 vilade — bereda tillfälle för hantverksbiträden, som sådant önskade, att avlägga läroprov, samt i sådant avseende och jämväl i övrigt, därest utredningen därtill föranledde, föreslå förändringar i eller tillägg till gällande lagstiftning.

I över riksdagens berörda skrivelse avgivet utlåtande den 3 juli 1900 förklarade sig Kommerskollegium lika med riksdagen anse det vara av högsta vikt att uppmuntra till avläggande av läroprov för att sporra den inom hantverkerierna arbetande ungdomen till allvarligt arbete och en nyttig tävlan. Enligt kollegii mening kunde man emellertid ingalunda enbart genom införande av möjlighet för hantverksbiträden att avlägga av offentlig institution bedömt läroprov sätta hantverkerierna i stånd att ur yrkesskicklighetens synpunkt bättre än hittills följa med sin tid, utan fordrades härtill något annat och mera, i vilket avseende kollegiet förordade vidtagande av åtgärder för ett lagligt reglerande av lärlingsväsendet i dess helhet. På anförda skäl ansåg kollegiet emellertid fabriksindustrien icke böra av den ifrågasatta lagstiftningen beröras, utan borde denna inskränkas till att omfatta allenast vissa av kollegiet angivna yrken, vilka ansågos vara av beskaffenhet, att arbetsskickligheten inom dem kunde genom avlagt prov bedömas.

Efter erhållet nådigt bemyndigande uppdrog statsrådet och chefen för finansdepartementet den 6 juli 1907 åt häradshövdingen Axel Roos, riksdagsmannen Herman Lindqvist och skräddarmästaren J. F. Nyström att i egen

Industriidkaremötena 1891 och 1893.

Lärlingslagsfrågan vid 1895 års riksdag.

Kommerskollegii utlåtande den 3 juli 1900.

1907 års sakkunniga.

*Betänkande
och förslag
14 januari
1909.*

skap av sakkunniga biträda inom departementet med åstadkommande av utredning av frågan, huruvida särskilda lagstiftningsåtgärder för lärlingsväsendets ordnande kunde finnas önskvärda och lämpligen borde vidtagas samt att, därest sådan lagstiftning ansåges böra komma till stånd, avgiva förslag till bestämmelser i ämnet. Den 14 januari 1909 avgåvo nämnda sakkunniga betänkande med förslag till lag angående vissa lärlingsavtal, utgivet av trycket under titeln »Förslag till lag om vissa lärlingsavtal avgivet av särskilt utsedda kommitterade» (Stockholm 1909). Detta förslag avsåg, i anslutning till vad kommerskollegium förordade, allenast vissa uppräknade yrken samt förutsatte dessutom, att dessa yrken utövades på sätt, som krävde en genom längre tids arbete i yrket förvärvat handaskicklighet. Lagens ändamål enligt berörda förslag var således inskränkt till att främja yrkeskickligheten inom huvudsakligen för hand och sålunda på hantverksmässigt sätt bedrivna industriella yrken. Visserligen togs icke hänsyn till den med ledning av rörelsens omfattning vanligen uppdragna gränsskillnaden mellan hantverk och fabrik, men från lagens tillämpningsområde uteslöts dock all den verksamhet, som bedrevs huvudsakligen med maskiner, således i allmänhet den s. k. storindustrin.

Kommerskollegii utlåtande den 30 december 1909.

I över berörda lagförslag avgivet utlåtande den 30 december 1909 meddelade kommerskollegium, jämte det kollegiet mot förslaget framställde en del anmärkningar, att från åtskilliga av de myndigheter och korporationer, vilka blivit i saken hörda, uttalats den uppfattningen, att den ifrågasatta lärlingslagstiftningen borde omfatta all industriell verksamhet, där yrkesutbildning vore av nöden, och således utsträckas även till storindustrin. För egen del förklarade sig kollegiet anse kravet på en förbättrad yrkesutbildning även inom storindustrin vara fullt befogat och att för dess åstadkommande erfordrades, likasom inom hantverksindustrien, fastare arbetsförhållanden än de rådande. Då emellertid frågan om under vilka former yrkesutbildningen inom storindustrin ändamålsenligast borde ordnas och i vilken omfattning lärlingsväsendet där kunde komma till användning enligt kollegii mening krävde en närmare utredning än som förelåg, förordade kollegiet en utredning härutinnan genom sakkunniga.

*1910 års
kommitté-
rade.*

Med anledning av vad kommerskollegium sålunda anfört uppdrog Kungl. Maj:t den 22 april 1910 åt ovannämnde häradshövding A. Roos att avgiva förberedande förslag till de ändringar och tillägg i lagförslaget, som de framställda anmärkningarna ävensom den ifrågasatta utvidgningen av lagens omfattning kunde föranleda, varjämte chefen för finansdepartementet jämlikt nådigt bemyndigande uppdrog åt revisionssekreteraren A. Österlöf att deltaga i ifrågavarande arbete.

*1910 års
sakkunniga.*

För fullgörande av nämnda uppdrag och för att utröna, i vad mån den ifrågasatta utvidgningen av lagens giltighetsområde kunde föranleda ändring i 1909 års förslag, satte sig de sålunda utsedda kommitterade i förbindelse med representanter för storindustrin. Vid de överläggningar, som därvid ägde rum, framgick, att i åtskilliga frågor av grundläggande betydelse — företrädesvis frågorna angående lärlingsskapet obligatoriska karaktär, den lärling tillerkända ovillkorliga rätt att avlägga läroprov, sättet för provens anordnande, valet av ordförande och ledamöter i de för tillsynen över lagens efterlevnad föreslagna lärlingskommissionerna samt dessas verksamhetsområde — från storindustriens sida gjordes gällande synpunkter, som stodo i strid med de principer, vilka kommit till uttryck i ovan berörda lagförslag, och att på grund därav väsentliga förändringar i detta ifrågasattes. Sedan anmälan om detta förhållande gjorts hos chefen för finansdepartementet, framhöll denne vid ärendets föredragning i statsrådet den 14 maj 1910, hurusom det varit hans avsikt att, sedan ett förberedande förslag avgivits, detsamma

sedermåra skulle för granskning underställas sakkunniga, men att det, på grund av vad sålunda anmäls, uppenbarligen vore av vikt, att omförmålda spörsråål komme under sakkunnigas behandling, innan lagförslaget detaljer utarbetades samt att följaktligen praktiska skåål talade för att redan på årendets dåvarande stadium en närmare utredning i dessa avseenden komme till stånd. Efter erhållet nådigt bemyndigande att tillkåålla högst tio sakkunniga personer med uppdrag att jämte Roos och Österlöf avgiva yttrande uti ifrågakomna åmnen åvensom de ytterligare spörsråål, som därmed omedelbarligen ågde samband, tillkåållade chefen för finansdepartementet den 23 maj och den 16 juli 1910 såsom sakkunniga förråannen A. Bergstrand, mekaniske arbetaren A. Ceder, överingenjören E. A. Forsberg, riksdagsråannen Viktor Larsson, fabrikören A. Lindmark, verkmåstaren N. P. Olsson, direktören J. Sachs och direktören E. F. Wåållgren. Jåånte Roos och Österlöf avgååvo nämnda sakkunniga den 2 september 1911 yttrande i åmnet utgivet av trycket under titeln »Betåånkande med förslag till lag om vissa lårålingsavtal. I. Allmååna grunder», (Stockholm 1911).

*Betåånkande
2 september
1911.*

Med ledning av sistnååmnda betåånkande samt efter granskning av de mot 1909 års förslag framståålda anmåråknningar avgååvo Roos och Österlöf dåårefter den 29 juli 1913 ett av dem utarbetat förslag till lag om lårålingsvååsendet i vissa yrken. Detta förslag med dårtill håårande motiv utgavs av trycket under titeln »Fåråslag till lag om lårålingsvååsendet i vissa yrken avgivet av dårtill utsedda kommitterade» (Stockholm 1913). Detta lagförslag innefattade, jämfåårt med 1909 års lagförslag, en betydande utvidgning i fråga om lagens tillååmpningsområåde, en utvidgning ej mindre i fråga om antalet yrken, som falla under lagen, ån åven i avseende å lagens territoriella rååckvidd samt ååldersgråånsen för dem, som kunna anståållas som lårålingar. I förstberårda håånseende avsååg lagförslaget »såådana hantverks- och andra industriella yrken, i vilka en arbetare för att vinna den utbildning, att han kan anses utlåård, i regel mååste genomgå en lårårotid av minst två åår». Det skulle tillkomma kommerskollegium att närmare bestååmma vilka yrken, som skulle anses vara av nämnda beskaffenhet.

*Fåråslag 29
juli 1913.*

Genom nåådig remiss den 22 augusti 1913 anbefåållde Kungl. Maj:t kommerskollegium och socialstyrelsen att, efter håårande av överstååthåållareååmbetet i Stockholm och samtliga lårånsstyrelser och sedan fabriks- och hantverksfååreningar samt andra intresserade sammanslutningar åvensom enskilda på lååmpligt såått lååmnats tillfåålle att yttra sig, gemensamt avgiva utlååtande över sistnååmnda lagförslag, dårvid, med tillååmpning av hårutinnan gåållande bestååmmelser i socialstyrelsens instruktion, jämvål socialfullmååktige skulle deltaga i årendets slutliga handlååggning. I anledning av nämnda remiss lååmnade kommerskollegium samtliga handelskamrar i riket, stårre arbetsgivarefååreningar och arbetarorganisationer, Sveriges industrifåårbund, Sveriges hantverksorganisation och svenska teknologfååreningen tillfåålle att yttra sig över lagförslaget samt anmodade överstååthåållareååmbetet och Kungl. Maj:ts befåållningshavande i samtliga lårån att, sedan tillfåålle beretts åven andra ån ovannååmnda intresserade sammanslutningar och enskilda att yttra sig i åmnet, till kollegiet inkomma med de sålunda avgivna yttrandena tillika med egnå utlååtanden över samma förslag. Sedan inom viss tid en stor måångd yttranden inkommit samt överstååthåållareååmbetet och samtliga lårånsstyrelser avgivit begårda utlååtanden, upptogs årendet till fortsatt behandling inom kommerskollegium och socialstyrelsen. Det visade sig emellertid, att icke blott i de inkomna yttrandena utan åven vid ååmbetsverkens behandling av fråågan förekommo såå djupgående olikheter i uppfåttningen om vad lagen borde innehåålla att, ehuru utfåårligt förslag till yttrande blivit inom kommerskollegium utarbetat, det icke syntes mååjligt att komma till nåågot ge-

nomförbart resultat, varför ärendet fick vila i avvaktan på tillkomsten av nya omständigheter, som kunde öppna bättre möjligheter till förverkligande av det syfte lagförslaget avsåg.

Ehuru sistnämnda lagförslag i likhet med 1909 års förslag sålunda icke föranlett någon åtgärd från de lagstiftande myndigheternas sida, har frågan om lärlingsväsendets ordnande, sedan den tid förslaget avgavs, ingalunda lämnats obeaktad.

Från yrkeshåll har saken allttjämt varit föremål för ett livligt intresse och särskilt har den enskilda organisation, som gjort till sin uppgift att främja hantverksyrkena här i landet, nämligen Sveriges hantverksorganisation, gjort stora ansträngningar att föra frågan framåt. På dess initiativ hava statsmakterna sedan åtskilliga år tillbaka, första gången år 1917, beviljat medel för statsunderstöd åt hantverksidkare för utbildande av lärlingar samt till lärlingspremier. Vad sålunda eller eljest åtgjorts har dock varit av den beskaffenhet, att det stora spørsmålet om en systematiskt ordnad yrkesutbildning genom praktisk verksamhet i det stora hela ännu föreligger olöst.

Den nya organisationen av läroanstalter för yrkesundervisning.

Genom statsmakternas beslut år 1918 angående upprättande av praktiska ungdomsskolor har emellertid ett stort steg tagits i riktning att tillgodose kravet på en planmässig yrkesutbildning, i den mån sådan kan förvärfvas genom en övervägande teoretisk utbildning. I sådant syfte har nämligen organiserats ett system av statsunderstödda läroanstalter, omfattande lärlings- och yrkesskolor för industri, hantverk, handel och husligt arbete, ettåriga handelsskolor och hushållsskolor samt andra mera fria former av anstalter för yrkesundervisning, däribland verkstadsskolor, som blivit särskilt utformade genom riksdagens kompletterande beslut år 1921. Av dessa läroanstalter hava lärlingsskolorna, vilka enligt för dem gällande bestämmelser kunna upprättas endast av kommun, till ändamål att bereda den ungdom, som avslutat fortsättningsskolans kurs, tillfälle att samtidigt med att den förvärfvar den praktiska yrkesfärdigheten genom arbete i något yrke tillhörande ovannämnda arbetsområden inhämta de för ett framgångsrikt arbete inom området grundläggande teoretiska kunskaper och, i särskilda fall, praktiska färdigheter, som icke kunna förvärfvas genom deltagande i arbetet utanför skolan. Undervisningen i lärlingsskolan förutsättes alltså gå hand i hand med yrkesarbetet. Detta samband framhäves än ytterligare genom föreskriften, att undervisningen i lärlingsskolan skall omedelbart ansluta sig till det yrke eller verksamhetsområde, som dess lärjungar tillhöra, samt genom bestämmelsen, att för inträde i lärlingsskola för hantverk och industri samt för handel såsom regel förutsättes att vid tiden för inträdet vara anställd inom något av förenämnda verksamhetsområden. Enligt riksdagens medgivande må det ankomma på kommun, som ensam eller tillsammans med annan kommun upprättat eller underhåller lärlingsskola, att bestämma, att i hantverk, industri eller handel anställda minderåriga, vilka uppfylla villkoren för inträde i lärlingsskola, avsedd för nu nämnda arbetsområden, skola i den utsträckning, vartill förhållandena kunna föranleda, vara pliktiga att under högst två arbetsår med högst nio månaders årlig undervisning och med i medeltal högst 12 undervisningstimmar i veckan deltaga i undervisningen i sådan lärlingsskola, dock att skolplikten i varje fall skall upphöra, då den skolpliktige fyllt aderton år, ävensom att kvinnlig minderårig, som icke åtnjuter undervisning i lärlingsskola för ovannämnda arbetsområden, under vissa förutsättningar i övrigt skall vara underkastad en motsvarande skolplikt med avseende å undervisning i husligt arbete.

I underdånig skrivelse den 14 september 1921 erinrade skolöverstyrelsen, *Skolöverstyrelsens hemställan om åtgärder för lärlingslag 1921.* hurusom, för att den pedagogiska avsikten med ovanberörda bestämmelser om lärlingsskolorna skulle kunna förverkligas, det emellertid fordrades, att lärlingens deltagande i det praktiska arbetet utanför skolan ordnades så, att lärlingen därigenom kunde förvärva någon yrkesutbildning, och att den praktiska utbildningen skedde i någon mån planmässigt, så att en anslutning av lärlingsskolans undervisning till densamma verkligen kunde äga rum.

Under nuvarande förhållanden vore dessa förutsättningar ytterst sällan för handen. Lärlingens praktiska arbete utanför skolan vore ofta av sådan art, att det icke vore ägnat att bibringa honom någon egentlig yrkesutbildning, och i de fall lärlingen därvid verkligen lärdes att utföra yrkesarbete, skedde detta merendels så tillfälligt och så olika för olika lärlingar, att det framstode som en ren omöjlighet att anpassa lärlingsskolans undervisning i anslutning därtill.

Överstyrelsen framhöll, hurusom den efter lärlingsskolornas införande vunna erfarenheten redan tydligt nog visade, att alla bemödanden och uppoffringar till trots, lärlingsskolan icke kunde komma att fylla sitt ändamål med mindre än åt den bereddes ett fast stöd i ordnade förhållanden med avseende å lärlingarnas praktiska utbildning. Det båtade föga, att lärlingsskolan kunde göras obligatorisk för lärlingen, så att denne möjligen kunde tvingas att besöka lärlingsskolan. Om arbetet utanför skolan ej gäve lärlingen de nödiga förutsättningarna att tillgodogöra sig lärlingsskolans yrkesundervisning, måste lärlingsskolan givetvis släppa efter på yrkesämnen, och det intresse för lärlingsskolans undervisning, dessa skulle väcka hos lärlingen, förbyttes lätt i en liknöjdhet eller leda, som på vissa håll redan hotade att undergräva lärlingsskolans idé. Skolplikten bleve också illusorisk därigenom, att lärlingen när som helst kunde avskedas eller självmant lämna sin anställning i yrket, varvid skolplikten för hans vidkommande upphörde. Arbetsgivaren å sin sida hade ingen skyldighet att vinnlägga sig om lärlingens praktiska utbildning, och han själv funne inte något gagn därav, då han ej visste, huru länge lärlingen stannade i hans tjänst. I själva verket förekomme numera knappast någon ordnad lärlingsutbildning i Sverige. Här och var ännu existerande lärlingsavtal, inbegripet de, som främjades genom understöd av statsmedel, vore tyvärr allför fåtaliga och för litet bindande för att märkbart inverka på förhållandena åtminstone beträffande lärlingsskolan.

Vidare erinrade Överstyrelsen därom, att i åtskilliga andra länder, såsom i Danmark och Tyskland, ifrågavarande förhållanden sedan lång tid tillbaka voro ordnade genom lagstiftning samt om ovanberörda betänkanden och förslag beträffande lärlingsväsendets ordnande jämväl i vårt land.

Redan av dem, som verkställt de förberedande utredningarna rörande lärlings- och yrkesskolväsendet, hade uttryckligen framhållits behovet av en lärlingslag. Så hade den år 1907 tillsatta kommittén för den lägre tekniska undervisningens ordnande i sitt år 1912 avgivna betänkande bland annat yttrat följande (Del I sid. 70): »Kommittén har av skäl, som komma att närmare utvecklas längre fram, ansett, att den praktiska yrkesutbildningen hos oss åtminstone i överbäggande grad måste vinnas genom yrkesmässigt arbete i industriens tjänst under den enskilde mästarens eller arbetsgivarens ledning.

För att trygga denna sida av lärlingens utbildning fordras med nödvändighet en *lärlingslag*, som ger arbetsgivaren både möjlighet och skyldighet att sörja för att lärlingen får en god och allsidig utbildning i sitt yrke. Då emellertid frågan om en lärlingslag redan är föremål för utredning på annat håll, vill kommittén här endast uttryckligen betona, att kommittén anser denna frågas lyckliga lösning utgöra en nödvändig förutsättning för yrkesundervisningens ordnande på ett tillfredsställande sätt.»

Vidare hade nämnda kommitté i fråga om lärlingsskolornas obligatoriska karaktär anfört (Bet. del I sid. 106): »Om vi önska åstadkomma en verkligt god yrkesutbildning och att denna skall sträcka sina verkningar till det stora flertalet av vårt lands yrkesarbetare, stå oss knappast andra medel till buds än de, som utomlands, särskilt i Tyskland och Österrike, tillgripits för yrkesutbildningens främjande. En *lärlingslag*, som ordnar förhållandet mellan lärlingen och hans arbetsgivare, samt *obligatorisk skolplikt* under lärlingsåren måste även hos oss utgöra yrkesutbildningens grundpelare. Båda förutsätta och komplettera varandra. Utan en lärlingslag sättes den praktiska sidan av lärlingens yrkesutbildning på spel, utan obligatorisk skolplikt under lärlingsåren blir hans teoretiska yrkesutbildning försummad och bristfällig.»

De år 1916 för lärlings- och yrkesskolväsendets vidare utredning tillkallade sakkunniga hade likaledes ansett, att det vore av vikt, att den minderårige bundes genom lärlingskontrakt, varvid givetvis förutsattes, att detta även skulle tillförsäkra lärlingen en tillfredsställande praktisk utbildning.

Genom 1918 och 1921 års riksdagens beslut angående upprättande av vissa praktiska ungdomsskolor hade sålunda endast en del av lärlingsutbildningen — väsentligen den teoretiska — blivit tillgodosedd, medan den minst lika viktiga praktiska delen förblev oreglerad. Såsom Överstyrelsen framhållit, vore det nu oavvisligen nödvändigt, att någonting gjordes för att ordna denna, så att den minderåriges praktiska yrkesutbildning bleve på ett tillfredsställande sätt tryggt. Överstyrelsen såge icke någon möjlighet att åstadkomma erforderlig förutsättning härför utan stöd av en lärlingslag, exempelvis sådan som den nya danska lagen om lärlingsförhållandet av den 6 maj 1921. Det vore icke nödigt att i detta sammanhang redogöra för den danska lagens bestämmelser eller ingå på någon jämförelse mellan nämnda lag och de ovannämnda svenska förslagen till lärlingslag, men Överstyrelsen ville dock framhålla, att den nya danska lagen till allra största delen överensstämde med den förutvarande danska lagen, som varit gällande sedan 1889, vilket visade en stabilitet, som syntes vitna fördelaktigt om lagens beskaffenhet.

Överstyrelsen meddelade slutligen, att föredraganden i ärendet, vilken på Kungl. Maj:ts uppdrag nyligen (år 1921) besökt Tyskland och Danmark för att studera vissa frågor rörande yrkesutbildningen i dessa länder, där erhållit de mest påtagliga bevis på den stora nyttan av ett lagstadgat lärlingsförhållande icke blott i fråga om yrkesundervisningen och den därav beroende yrkestekniska utvecklingen utan även i avseende på ungdomens fostran och vård.

På grund av det anförda hemställde Överstyrelsen, det täcktes Kungl. Maj:ts vidtaga erforderliga åtgärder för att en lärlingslag i syfte att främja yrkesutbildningen snarast måtte komma till stånd.

Vid anmälan av Skolöverstyrelsens berörda skrivelse i statsrådet den 26 september 1921 uttalade statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, efter redogörelse för den tidigare behandlingen av ifrågakommande frågor, att det torde vid de av Överstyrelsen anförda förhållanden vara tydligt, att nyttan av den stora skolreformen år 1918 kunde sägas delvis vara satt på spel, så länge en tillfredsställande lösning jämväl av frågan om lärlingens praktiska yrkesutbildning låte vänta på sig. Oavsett att det ur denna synpunkt måste te sig i hög grad problematiskt, huruvida staten verkligen erhöle full valuta för de rätt avsevärda summor, den årligen utgäve i form av understöd för upprätthållandet av här ifrågakomna skolor, vore det klart, att utomordentliga ekonomiska värden ginge förlorade för vårt land genom de bristfälligheter, som, på sätt påpekats, ännu alltjämt vidlåde utbildningen av våra yrkesarbetare. Ett av de viktigaste villkoren för att vi överhuvud

Kungl.
Maj:ts beslut
den 26 sep-
tember 1921
angående
ämbetsver-
kens utred-
ningsupp-
drag.

skulle kunna i längden göra oss såväl kvalitativt som kvantitativt gällande i den intensiva konkurrens på det ekonomiska området, som rådde länderna emellan, vore nämligen, att vi ägde en teoretiskt och praktiskt grundligt och väl skolad stam av sådana arbetare inom industrien ej mindre än inom hantverket. Det vore i själva verket denna idé, som kraftigt medverkade till att statsmakternas beslut om praktiska ungdomsskolor kom till stånd. Att vi härvidlag onekligen kännetecknades av en viss efterblivenhet, därom vittnade det förhållandet, att man i ett stort antal europeiska länder, såsom Tyskland, Österrike, Schweiz och sist men icke minst våra egna grannländer Danmark och Norge beaktat fördelarna av att genom lagstiftning bringa ordning i här avsedda förhållanden.

Då statsrådet för sin del, liksom skolöverstyrelsen, vore av den meningen, att en lärlingslag, som reglerade arbetsgivarens och lärlingens inbördes ställning, vore det medel, som i samverkan med en ändamålsenligt organiserad teoretisk utbildning skulle hjälpa oss fram till det åtrådda syftet, ansågo han det synnerligen påkallat, att genom det allmännas försorg, med tillgodogörande av de erfarenheter, som hittills vunnits vid arbetet i lärlingsskolorna och av det material, som redan förebragts genom tidigare undersökningar, ävensom av de rön, som i ämnet gjorts i främmande länder med ett ordnat lärlingsväsende, ånyo verkställdes en allsidig utredning i syfte att till främjande av yrkesutbildningen en lärlingslag måtte komma till stånd. Denna syntes emellertid böra omfatta icke allenast industrien och hantverket såsom tidigare föreslagits utan även handeln och andra näringsgrenar, inom vilka en lärlingsutbildning funnes vara behöflig.

Det förefölle icke vara erforderligt att för det angivna ändamålet tillsätta en särskild kommitté eller sakkunnigberedning, då staten till sitt förfogande redan ägde två organ, nämligen kommerskollegium och skolöverstyrelsen, där ett avsevärt mått av näringsteknisk och ekonomisk samt pedagogisk erfarenhet funnes representerat. Statsrådet hade därför efter samråd med chefen för handelsdepartementet ansett sig böra förorda, att den önskade utredningen anförtroddes åt nämnda båda myndigheter i gemenskap. Som det emellertid torde vara av stor betydelse för ämbetsverken att vid uppdragets fullgörande för de många spörsmål av olika slag, som i samband därmed säkerligen uppkomme, stå i intim kontakt med och jämväl äga omedelbar tillgång till personer, som genom praktiskt arbete i industriens och hantverkets eller skolans tjänst ägde en levande kännedom om hithörande förhållanden, hade han trott det vara lämpligt, att ämbetsverken bemyndigades att under utredningsarbetets gång anlita biträde av samtidigt högst två sakkunniga med rätt för ämbetsverken, där så funnes lämpligt, att ersätta en sakkunnig med en annan. I enlighet med statsrådets härutinnan gjorda hemställan beslöt Kungl. Maj:t sistnämnda dag uppdraga åt kommerskollegium och skolöverstyrelsen att gemensamt verkställa utredning och till Kungl. Maj:t avgiva förslag i syfte att för främjande av yrkesutbildningen inom såväl industrien som hantverket, handeln och andra näringar, som kunde komma i fråga, en lärlingslag måtte komma till stånd, samt att bemyndiga nämnda ämbetsverk att under utredningsarbetets gång anlita biträde av samtidigt högst två sakkunniga med rätt för ämbetsverken att, där så funnes lämpligt, ersätta en sakkunnig med en annan.

Allmän motivering.

*Behovet av
en lärlings-
lag.*

Såsom av den i det föregående lämnade historiken framgår, har behovet av en lärlingslag sedan lång tid tillbaka kraftigt framhävts från skilda håll. Det torde icke vara nödigt att här ytterligare redogöra för de olika framställningar och förslag, som tid efter annan förekommit. De här förut omnämnda under åren 1909, 1911 och 1913 avgivna betänkandena, vilka föreligga i tryck, kunna därom lämna upplysning. Ej heller synes det nödigt att nu ingå på någon utförlig behandling av de många över dessa förslag på sin tid avgivna yttrandena. Senare händelser på lagstiftningens och näringslivets områden hava gjort, att mycket av vad som tidigare yttrats nu icke äger tillämpning. Att den avsedda lärlingslagen trots alla bemödanden icke kommit till stånd synes emellertid hava till största delen berott därpå, att lärlingsutbildningen betraktats huvudsakligen ur arbetsgivarnas och arbetarnas ofta skarpt motsatta intresssynpunkter, medan ungdomens behov av yrkesutbildning knappast blivit tillräckligt beaktat. Nu har utgångspunkten blivit en annan, i det att lärlingslagen kräves främst med hänsyn till de unga, till deras behov av praktisk utbildning, till främjandet av deras framtida förvärvsmöjligheter och medborgerliga duglighet, till samhällsintresset. Det var dessa samma synpunkter, som gjorde sig gällande, när 1918 års riksdag *enhälligt* fattade det vittgående beslutet om upprättande av praktiska ungdomsskolor. Då det nu synes uppenbart, att nyssnämnda beslut icke kan bliva till avsedd nytta, med mindre än att det kompletteras med en lag, som på lämpligt sätt tillförsäkrar ungdomen den utbildning i det praktiska yrkesarbetet, vilken enligt beslutets förutsättningar nödvändigt måste förvärvas i det praktiska arbetslivet utanför skolan, så torde knappast mer än en mening kunna råda därom, att en efter ifrågavarande ändamål avpassad lärlingslag nu bör åstadkommas.

*Nya syn-
punkter vid
lärlingslags-
frågans
återupp-
tagande.*

Väl har man på en del håll sökt skaffa ersättning för den praktiska lärlingsutbildningen genom att utvidga lärlingsskolan, så att undervisningen kommit att omfatta även praktiskt yrkesarbete eller genom att upprätta särskilda verkstadsskolor, men det säger sig självt, att nämnda ersättning icke kan beredas för alla yrken eller på alla de orter, inom vilka yrkesutbildning är behövlig. Dessutom möter upprättandet och driften av dylika skolor ofta så stora praktiska och ekonomiska svårigheter, att den genom dem vunna ersättningen ej kan tänkas få någon sådan omfattning, att en lärlingslag därigenom skulle bliva mindre behövlig.

Likaså torde det vara lönlöst att hoppas, att den praktiska yrkesutbildningen skulle kunna ordnas helt på frivillighetens väg. Har det icke varit möjligt att upprätthålla och förbättra den lärlingstradition, som en gång fanns sedan skråväsendets dagar, så lär det ej gå att åstadkomma någon ny, med mindre än att reglerande bestämmelser komma till hjälp. Åtminstone synas inga som helst tecken tyda på att lärlingsutbildningen utan varje stöd av åtgärder från det allmännas sida skulle återuppstå i vårt land, fastän behovet av bättre utbild-

ningsförhållanden numera torde inses av både arbetare och arbetsgivare mera allmänt än förr.

Närmare upplysningar angående lärlingsväsendets tillstånd i Sverige meddelas i bilaga I. Den där påvisade nästan totala bristen på ordnad lärlingsutbildning här i landet framstår så mycket tydligare, om man jämför med förhållandena i andra länder, där en lärlingslag varit gällande någon längre tid. Såsom exempel kan det här vara tillräckligt att nämna, att, enligt uppgift från Sveriges verkstadsförening, i mitten av år 1923 antalet kontraktbundna lärlingar hos de till nämnda förening anslutna verkstäderna med över 30 000 arbetare, därav omkring 2 500 minderåriga, nu nedgått till endast 112, medan i Danmark enligt Statistisk Aarsbog för år 1920 antalet lärlingar inom smeds- och maskinarbetarfacken med 23 617 arbetare utgjorde 8 160, omfattande praktiskt taget alla minderåriga inom förenämnda fack. Beträffande lärlingslagstiftningen i utlandet och den där vunna erfarenheten hänvisas för övrigt till redogörelserna i bilaga II.

De praktiska ungdomsskolorna kunna omfatta så gott som alla slag av praktiska yrken. Beträffande lärlingsskolan har föreskrivits, att dennas ändamål är att bereda den ungdom, som avslutat fortsättningsskolans kurs, tillfälle att, samtidigt med att den förvärvar den praktiska yrkesfärdigheten genom arbete i hantverk, industri, handel eller husligt arbete, inhämta de för ett framgångsrikt arbete inom vederbörande arbetsområde grundläggande teoretiska kunskaper och i särskilda fall praktiska färdigheter, som icke kunna förvärfvas genom deltagandet i arbetet utanför skolan. Då sålunda behovet av ordnad utbildning är erkänt beträffande de praktiska yrkena i allmänhet och lärlingsskolor kunna inrättas icke blott för sådana yrken, som äro att hänföra till hantverk och industri utan även med avseende å handel och husligt arbete, så ligger det nära till hands, att den lag, genom vilken den praktiska sidan av utbildningen skulle ordnas, borde omfatta alla de nyss nämnda yrkesområdena, alltså även handel och husligt arbete, som dock icke avsetts i förut framkomna förslag.

Att lärlingslagen skulle omfatta alla de egentliga hantverksyrkena har städse ansetts så naturligt, att ingen meningsskiljaktighet därom förekommit. Däremot har det ej ansetts lika klart om och i vilken utsträckning lagen skulle gälla även industrien. Bland annat har invänts, att storindustrien mer och mer specialiserats, så att den snart ej längre har behov av yrkesutbildade arbetare, att arbetsmetoderna merendels äro sådana, att de ej lämpa sig för lärlingsutbildning, och att ledningen ofta är så operativ, att lärlingarna icke skulle kunna bliva omhändertagna på rätt sätt. Det skulle därför vara olämpligt att låta industrien draga till sig minderåriga och binda dem såsom lärlingar att arbeta för mindre lön än de eljest skulle kunna få. Häremot har framhållits, att det ej finnes någon skarp gräns mellan hantverk och industri, varför en skillnad i förpliktelse saknade fast grund. Vidare har påpekats, att den större industrien hittills i stor utsträckning tagit sina yrkesutbildade arbetare från hantverkarna, varför industrien nu borde förpliktas att hädanefter utbilda sitt folk själv.

Huru härmed än förhåller sig torde det numera vara uppenbart nog, att industrien trots all specialisering på många områden har stort behov av högt kvalificerade arbetare och att möjligheterna för sådana att vinna befordran exempelvis såsom reparatörer, uppsättare, kontrollanter och förmän icke blivit mindre utan snarare större nu än förr. Även om yrkesarbetet inom industrien ofta är av annan art och i regel bedrivs på annat sätt än inom hantverket, så kräver det ej sällan väl så stora insikter, övning och erfarenhet som de egentliga hantverksyrkena. Exempel från många håll särskilt i utlandet visa även, att industrien ingalunda saknar möjlighet att sörja för utbildningen av sina minderåriga, om den blott vill underkasta sig därmed förenade uppoffringar och besvär. Under sådana omständigheter synes det icke föreligga något skäl varken att

Lagens tillämpningsområde.

Lärlingslagens tillämpning å hantverk.

Lärlingslagens tillämpning å industri.

anse den praktiska utbildningen för industriarbetarens vidkommande onödig eller att fritaga industrien från skyldigheten att utbilda de minderåriga, som söka sig dit.

Det kunde då ur många synpunkter synas önskligt, att utbildningsskyldigheten finge gälla *alla* minderåriga, som sysselsätts med industriellt arbete. Emellertid torde det vara både klokt och skäligt, att utbildningsskyldigheten begränsas att avse endast de minderåriga, som finna användning i sådant yrkesarbete, i vilket en längre tids utbildning måste anses erforderlig. I annat fall skulle det kunna hända, att möjligheten för de minderåriga att erhålla arbete inom industrien allt för mycket försvårades eller att utbildningen komme att omfatta allt för många, som senare ej kunde finna användning i yrket.

Vid lärlingslagsfrågans tidigare behandling har det även varit tal om bestämmelser i syfte att åstadkomma någon reglering av antalet lärlingar. Sålunda har å ena sidan framhållits, att en arbetsgivare icke borde hava rätt att hålla mer än ett visst antal lärlingar. Å andra sidan har även påyrkats, att arbetsgivaren skulle vara förpliktad att utbilda ett visst minimiantal. Dylika bestämmelser torde emellertid svårligen kunna avpassas, så att de komme att verka tillfredsställande. Det synes också ganska överflödigt att förbjuda någon att utbilda så många lärlingar, som han kan, om han vill underkasta sig därmed förenade skyldigheter och det finns ungdomar, som önska utbildningen. Vad åter angår tvånget att utbilda visst antal lärlingar skulle väl detta knappast kunna göras effektivt, eftersom man tydligtvis icke kan tvinga den minderåriga att ingå lärlingsavtal med någon mot sin vilja. Sålunda torde det icke vara lämpligt att i lagen upptaga någon av nu berörda bestämmelser. Detta hindrar naturligtvis icke, att arbetare och arbetsgivare kunna gemensamt eller var å sin sida överenskomma om viss reglering av lärlingsutbildningen, så som ofta varit i fråga och i några kollektivavtal delvis redan skett.

Lärlingslagens tillämpning å handel.

Beträffande handeln förhåller det sig så, att i utlandet, exempelvis i Danmark och i Tyskland, därvarande bestämmelser angående lärlingsförhållandet omfatta även handelsyrket. Det synes också ligga i öppen dag att, även om många arbetsuppgifter inom nämnda yrke äro av ganska enkel beskaffenhet, andra åter kräva en avsevärd praktisk utbildning, vilken är av sådan betydelse och så pass svåråtkomlig, att åtgärder för densamma befrämjande väl kunna anses motiverade. I detta avseende torde vara tillräckligt att peka på den vitt utgrenade detaljhandeln särskilt i livsmedelsbranschen, där den praktiska utbildningen i exempelvis varukänedom spelar en ofantlig roll.

Frågan om en lärlingslag och dennas tillämplighet å handelsyrket har även uppmärksamrats av Sveriges köpmannaförbund. I underdånig skrivelse den 15 november 1922 meddelar förbundet att, sedan det blivit bekant, att en lärlingslag förberedes, de olika till förbundet anslutna lokala köpmannaföreningarna yttrat sig i saken och därvid enhälligt uttalat sig för önskvärheten av att förslag till lärlingsbestämmelser för handelsyrket samtidigt måtte utarbetas. Frågan hade därefter varit föremål för behandling vid förbundets årsmöte i Gävle under augusti månad 1922 och med hänvisning till de tryckta mötesförhandlingarna anför förbundet bland annat följande.

»Att ett ordnat lärlingsförhållande är behöfligt för hantverket torde numera kunna sägas vara en allmän uppfattning både bland hantverkarne själva såväl som hos andra, som äro intresserade för hantverket och dess utveckling. Även med avseende på utbildningsbehovet inom industrien synes en liknande uppfattning bliva alltmera allmän. För handelsyrkets vidkommande har emellertid behovet av ett ordnat lärlingsförhållande hittills icke gjort sig gällande på ett lika framträdande sätt. Tanken på att en blivande lärlingslag skulle omfatta jämväl handelsyrket förefaller måhända mera främmande, men då det torde kunna sägas, att denna näringsgren utgör ett viktigt led i själva produktionsarbetet, då

produktionen når sitt syftemål konsumtionen först sedan de producerade nyttigheterna genom handels förmedling nått konsumenten, är det enligt förbundets åsikt ett synnerligen viktigt intresse, att utbildningen inom handelsyrket sker så grundligt som möjligt. Det torde kunna framhållas att sådan utbildning kan ske genom andra metoder och på andra vägar och att en lärlingslag för handelsyrket ej är nödvändig för höjande av yrkesskickligheten. Åtgärder i riktning att höja yrkesskickligheten inom handelsyrket hava ju även vidtagits under de senare åren, och den lägre handelsundervisningen har ju flerstädes gjort avsevärda framsteg genom inrättandet av skolor, där undervisning meddelas i angelägenheter, som beröra nämnda yrke.

Undertecknad organisation har även under de senare åren velat i sin mån medverka till utbildningen ifråga genom sin med statsmedel understödda utbildningsverksamhet, som bedrivs i form av köpmannakurser och fristående instruktionsföreläsningar. En lärlingslag skulle emellertid enligt vår uppfattning bliva ett vida mer effektivt medel att åstadkomma det önskade resultatet: en tillfredsställande utbildning inom handelsyrket, då därmed denna utbildning började omedelbart vid den unges inträde på handelsbanan och kunde fullföljas i intim samverkan mellan det praktiska arbetet och den teoretiska undervisningen.

Denna väg har också i flera andra länder befunnits lämplig. Sålunda antogs i Danmark 1889 en dylik lag, som 1921 avlöstes av en ny. Antalet lärlingar är i Danmark synnerligen stort, vilket givetvis inverkar fördelaktigt på yrkesskickligheten inom handeln i detta land. Även i flertalet tyska stater förefinnes motsvarande lagstiftning. I Norge har förslag till lärlingslag utarbetats på privat initiativ, och det torde endast vara en tidsfråga då en dylik lag även där kommer till stånd.

Då önskvärdheten av en lärlingslag för handelsyrkets vidkommande sålunda enhälligt framförts från sammanslutningar inom landets köpmannakår, vill förbundet emellertid framhålla önskvärdheten och nödvändigheten av att vid en lagstiftning på berörda område den största varsamhet iakttages, så att bestämmelserna icke bliva för betungande vare sig för köpmännen eller lärlingarna och framför allt att de icke komma att föranleda intressemotsättningar dem emellan. Jämväl torde hänsyn böra tagas till de olika förhållanden, som råda inom skilda branscher och på skilda orter i riket och bestämmelserna avfattas på sådant sätt, att de kunna lämpligen anpassas härefter.»

Med åberopande av det anförda framhåller förbundet ytterligare önskvärdheten av att den ifrågasatta lärlingslagen snarast måtte komma till stånd och omfatta även handelsyrket.

Av dessa härovan angivna uttalanden synes tydligt framgå, att köpmannaföreningarna åtminstone principiellt ansluta sig till tanken på en lärlingslag gällande även för handelsyrket. Att en dylik lag skulle verksamt understödja lärlingsskolans uppgift även i avseende å handelsyrket synes ganska påtagligt. På grund härav anse ämbetsverken mycket önskvärt, att lärlingslagen göres tillämplig även inom handelsyrkena.

Beträffande det husliga arbetet kan tanken på införande av lärlingsförhållandet inom dettas område möjligen synas allt för främmande.

Det torde dock böra bemärkas, att lärlingsförhållandet egentligen icke avser något annat än att tillförsäkra de unga, som vilja ägna sig åt visst yrke, bättre möjlighet än eljest förefinnes att erhålla den för yrkets rätta utövning erforderliga praktiska utbildningen. Väl har utövningen av det husliga arbetet tidigare icke betraktats såsom yrke. Matlagning och annat dylikt arbete i hemmet för eget och familjemedlemmarnas behov ansågs icke vara produktivt så som yrkesmässig framställning av produkter till avsalu eller utförandet av andra tjänster åt allmänheten mot betalning. Tvärtom ansågs väl ofta, att det husliga arbetet snarare innebure en konsumtion av eljest erhållna produkter eller däremot svaran-

Lärlingslagens tillämpning å husligt arbete.

de inkomster. Vidare ansågs det länge såsom självfallet, att en kvinna skulle kunna utföra det husliga arbete, som fölle på hennes lott. Förmågan härtill vore, om icke medfödd, så dock en naturlig produkt av kvinnans miljö och verksamhet under uppväxtåren.

Under nutida förhållanden har allt detta grundligt förändrats. Även om det icke helt gått upp i det allmänna medvetandet, att de husliga sysslorna äro till sitt värde fullt jämförliga med motsvarande yrkesarbete utanför hemmet, så har man dock allmänt kommit till insikt om att det husliga arbetet har en mycket stor betydelse icke blott för individernas välbefinnande och arbetsduglighet samt för den sociala trevnaden utan även rent ekonomiskt, nämligen i avseende å den för det enskilda och allmänna framåtskridandet nödvändiga behållningen, som utgör skillnaden mellan produktion och konsumtion. Det gäller på det husliga arbetets område lika fullt som i annat arbete att städe söka åstadkomma det bästa och mesta möjliga med minsta möjliga uppoffring av tid, kraft och material, — att ekonomisera in i minsta detalj, — detta så mycket mera som det husliga arbetets oändliga mängd av detaljer sammanlagt röra sig om ofantliga värden, i själva verket fullt jämförliga med det totala värdet av hela landets produktion. Att ett sådant ekonomiserande kräver både insikt och färdighet samt organisationsförmåga, vilket allt icke kan vinnas utan omsorgsfull utbildning, torde numera inses av nästan var och en.

Samtidigt hava förhållandena utvecklats så, att kvinnans kanske naturliga fallenhet för husligt arbete i allt mindre utsträckning kunnat tillvaratagas och utvecklas i hemmen. Det har därför visat sig nödigt att vidtaga särskilda åtgärder för att skaffa ersättning för den utbildning, som de unga kvinnorna sålunda kommit att sakna. För den skull har man infört delar av hithörande undervisning för kvinnlig ungdom i de allmänna skolorna samt upprättat en stor mängd enskilda och allmänna anstalter för undervisning i husligt arbete såsom hushållsskolor, husmodersskolor och nu senast lärlings- och yrkesskolor för husligt arbete.

De år 1916 tillkallade särskilda sakkunniga, som hade i uppdrag att biträda vid den fortsatta utredningen angående de praktiska ungdomsskolorna, yttra i avseende å lärlings- och yrkesskolor för husligt arbete bland annat följande.

»Vad angår de kvinnliga minderåriga, som hava för avsikt att förtjäna sitt uppehälle medelst husligt arbete såsom tjänarinnor i hemmen, hava dessa på den egentliga landsbygden och väl mångenstädes även i städer och andra samhällen under uppväxtåren i sina egna hem hitintills i allmänhet erhållit så mycken undervisning i husliga sysslor, att de hjälpligen kunnat göra skäl för sig, då de kommit ut och tagit anställning hos andra. Denna utbildning visar emellertid en tydlig tendens att bliva alltmera sällsynt och otillräcklig. Skälen härtill äro många och hava delvis av oss redan berörts i annat sammanhang. Den sociala utvecklingen med dess alltmer genomförda arbetsfördelning, de ökade möjligheterna att till billigt pris erhålla färdiga en mängd varor, som förr tillverkades i hemmen, och därtill den numera ej sällsynta omständigheten, att båda föräldrarna äro upptagna av arbete utom hemmet, allt detta gör, att en framträdande okunnighet i husliga arbeten allmänt råder bland de kvinnliga minderåriga, särskilt i städer och industrisamhällen. Det är att hoppas, att folkskolan och fortsättningsskolan, i den mån deras knappt tillmätta lärotid och den ringa åldersmognaden hos deras lärjungar det medgiva, skola genom den undervisning i husligt arbete, som i dem meddelas, kunna åvägabringa en viss förbättring i dessa förhållanden. Någon egentlig kompetens att på egen hand sköta de viktigare husliga arbetena kan dock givetvis icke vinnas i dessa skolor. För detta ändamål tarvas en vida grundligare utbildning.

De flickor, om vilka det här är fråga, nödgas ofta av ekonomiska skäl att redan tidigt ägna sig åt förvärvsarbete och äro därför i regel hänvisade att samtidigt

med detta skaffa sig den utbildning de behöva. Får en dylik flicka plats i familj, är det emellertid mycket vanligt, att hon på grund av sin okunnighet i matlagning, sömnad och dylikt icke användes till annat än sådana sysslor, för vilka ingen nämnvärd utbildning erfordras, och hennes lön blir då också relativt obetydlig. Om hennes matmoder har tid, lust och förmåga att bibringa henne de insikter och färdigheter, som behövas för att sköta alla förekommande sysslor i ett hem, och hon stannar tillräckligt länge på en dylik plats, kan hon sedermera erhålla mer ansvarsfull och bättre avlönad anställning. Men den utbildning hon på detta sätt får blir gärna i så måtto ensidig, att den kommer att motsvara de speciella behov och vanor, som råda inom just den familj, där hon händelsevis gjort sina lärospån. Kommer hon på en ny plats, finner hon sig kanske behöva i viss grad så att säga börja om från början. Mycket vanligt är emellertid, att hon under hela den tid hennes första anställning varar ingenting väsentligt får lära sig. För en på detta sätt anställd flicka är det i själva verket mycket svårt att komma framåt och erhålla en ansvarsfullare plats med bättre lönevillkor. Skulle hon övergå till en plats, där nöjaktig undervisning samtidigt lämnades, skulle hon där ej kunna påräkna förbättrade lönevillkor, och en mera krävande anställning är hon ej kompetent att sköta. Svårigheten att inom detta yrke erhålla en tillfredsställande utbildning och därmed följande självständigt arbete torde utgöra en ej oväsentligt bidragande orsak till att de unga kvinnorna i allt större antal söka sig till fabriker, där dem erbjudas platser, för vilkas nöjaktiga skötande en mycket kort tids övning är nog, och där de redan från början kunna få bättre arbetsvillkor och större kontant arbetsförtjänst. Också klagas det ju allmänt såväl över den ringa tillgången på tjänarinnor för hemmen som över tjänarinnornas bristande yrkesskicklighet. Visserligen får man väl antaga, att en stor del av de kvinnor, som gå till fabriker, hava lust och fallenhet för detta slags arbete, och för deras utbildning bör det sörjas genom inrättande av lämpliga lärlingskolor. Men det finnes tvivelsutan många, som känna sig föga tillfredsställda med fabriksarbetet och vilkas intresse och anlag ligga vida mer åt hemmets sysslor. Det saknas ju ej heller numera på sistnämnda område anställningar, av vilka yrkesskickliga och i övriga avseenden kvalificerade kvinnor kunna vinna en i det hela taget lika god, ofta bättre utkomst än fabriksarbetet i längden kan giva. Man torde kunna antaga, att ett likställande av tjänarinneyrket med övriga yrken i fråga om utbildning skulle vara ägnat att göra dylika anställningar mera tilldragande samt öka tillgången på duglig arbetshjälp i hemmen, varjämte ett dylikt likställande kanske även skulle bidra att höja ifrågasvarande yrkesgrupps sociala anseende. Förbättrade utbildningsmöjligheter på det husliga arbetets område skulle dessutom vara av synnerligen stor betydelse för samhället i dess helhet därigenom, att man med desamma vunne, att av de kvinnor, som ingå äktenskap, en vida större del, än vad nu är fallet, komme att vara i besittning av nödiga kunskaper för att sköta ett hem.

För ifrågasvarande utbildning kunna i huvudsak två olika vägar anlitas. Den ena är att låta utbildningen helt och hållet försiggå inom en skola, som tar lärjungarnas tid helt i anspråk. Till upprättande av dylika skolor för husmodersutbildning med ettårig lärokurs har innevarande (1917) års riksdag beviljat statsbidrag. Till samma kategori höra även lantbruksskolorna jämte en mängd enskilda kurser och skolor för husmodersutbildning. Den andra utvägen är att upprätta skolor med undervisningen så ordnad, att lärjungarna kunna sköta skolarbetet jämsides med förvärvsarbetet. Dessa skolor skulle sålunda bliva av samma typ som de förut föreslagna lärlings- och yrkesskolorna och torde också böra benämnas på samma sätt som dessa. Av de båda angivna utvägarna synes oss den sistnämnda företrädesvis böra anlitas. Det torde nämligen vara alldeles självklart, att om hela den kategori av kvinnliga minderåriga, varom här är fråga, skulle utbildas i skolor, som under en ettårig lärokurs helt toge deras tid

i anspråk, utbildningen skulle bliva alldeles för dyrbar, vare sig utgifterna skulle bestridas av allmänna medel eller av lärjungarna själva. Sannolikt komme dessa skolor att besökas i övervägande grad av de ekonomiskt bättre ställda. De mindre bemedlade eller obemedlade skulle i dem kunna vinna inträde endast i den givetvis mycket begränsade utsträckning, som betingades av stipendier, friplatser och dylikt, genom vilka de kunde komma i åtnjutande av icke allenast fri undervisning utan även fritt uppehälle, helt eller delvis, under den tid lärokursen påginge.»

Med stöd av denna motivering föreslogo de sakkunniga, att för tillgodoseende av behovet av utbildning i husligt arbete i främsta rummet skulle upprättas lärlings- och yrkesskolor, och som bekant vann förslaget Kungl. Maj:ts och riksdagens enhälliga godkännande.

De synpunkter 1916 års sakkunniga enligt ovanstående anfört äga obestriddlig giltighet även nu. Visserligen har den föreslagna lärlingsskolan i husligt arbete blivit beslutad och ett icke obetydligt antal dylika skolor hava upprättats i städer och liknande samhällen, men det är uppenbart nog, att dessa skolor icke ensamma kunna fylla uppgiften, med mindre än att det här liksom i fråga om lärlings-skolor för hantverk och industri sörjes för att den praktiska utbildning, som skulle vinnas i samband med förvärvsarbetet utanför skolan, också bliver ordnad på tillfredsställande sätt. Alldeles oavsett svårigheten, för att ej säga omöjligheten, att i lärlingsskolan inrymma så omfattande praktiska övningar i det husliga arbetets alla grenar, att den praktiska utbildningen därigenom skulle bliva tillräcklig, tillkommer såsom ett ytterligare och synnerligen starkt skäl för införandet av lärlingsavtal även i fråga om husligt arbete den omständigheten, att under nuvarande lösliga anställningsförhållanden de unga allt för ofta byta plats och därvid ej sällan förlora kontakten med lärlingsskolan, så att de gå miste om även den utbildning lärlingsskolan skulle kunna ge. Därjämte torde man också kunna hoppas, att många av de unga, som leva å mindre orter, där de ej hava tillgång till lärlingsskola, skola få god nytta av den undervisning ett lärlingsavtal skulle tillförsäkra dem.

Under utredningens gång har det ansetts lämpligt att bringa förslaget till diskussion i vederbörande kvinnokretsar. Härvid har framkommit, att det visserligen anses mycket önskvärt, att lärlingslagen göres tillämplig även å det husliga arbetet, men att det ännu råder stor tvekan, huruvida tillräckliga förutsättningar härför äro för handen. Styrelsen för Malmö husmoderförening, som anordnat ett offentligt möte för frågans diskussion, har emellertid i skrivelse till skolöverstyrelsen den 10 april 1923 meddelat, att »mötet uttalade sig för principen husligt arbetes läggande under lärlingslagen. De svårigheter, som förefinnas, skulle icke få verka avskräckande på frågans lyckliga lösning.»

Hembiträdesföreningen i Stockholm, som visat stort intresse för lärlingsfrågan, har vid möte den 5 april 1923 enhälligt beslutat att till Kungl. Maj:t göra framställning om att förslaget till lärlingslag måtte omfatta även det husliga arbetet och anför i en i anslutning härtill av mötet antagen resolution bland annat följande.

»Vi anse, att när i och med 1918 års lagstiftning ifråga om de praktiska ungdoms- och yrkesskolorna det husliga arbetet blivit erkänt som yrke, bör detta arbete också inrymmas i en blivande lärlingslagstiftning. Visserligen intager detta yrke en särställning i förhållande till andra yrken, men om nämnda lag erhåller en sådan formulering, att den mjukt och smidigt kan anpassas efter olika yrkesförhållanden, bör den utan större svårighet kunna äga tillämpning även på det husliga arbetet.

Vi yrkesutöfvare anse, att en bättre utbildning för vårt yrke höjer kåren betydligt i socialt hänseende, på samma gång som den är av största vikt för det husliga yrkesarbetets höjande ur ekonomisk och hygienisk synpunkt. Vi anse vidare, att de tillfällen till ökad utbildning ett på ändamålsenligt sätt ordnat

lärlingsväsen erbjuder böra komma även det husliga arbetets yrkesutövare till godo.

Vi vilja därför uttala oss för att, om en lärlingslag kommer till stånd, den måtte komma att gälla även det husliga yrkesarbetet.»

I förbigående kan omnämnas, att lärlingsutbildning inom det husliga arbetet lär förekomma på flera håll i utlandet, särskilt i Schweiz, varifrån goda erfarenheter därom meddelats. Även i Norge hava på senaste tid vissa åtgärder i syfte att främja den praktiska utbildningen i husligt arbete blivit vidtagna.

Med hänsyn till alla ovan berörda omständigheter anse ämbetsverken det åtminstone mycket önskvärt, att en blivande lärlingslag kunde göras tillämplig även beträffande praktisk utbildning i husligt arbete. Frågan om lagens särskilda anpassning härför skall närmare beröras i det följande.

Ehuru sålunda enligt ämbetsverkens mening en lärlingslag bör komma till stånd samt omfatta icke blott hantverk och industri utan även handel och husligt arbete, alltså alla de yrkesområden, för vilka lärlingskolor enligt 1918 års riksdagsbeslut skola kunna upprättas, så torde det dock icke vara tillrädligt att göra lagen ovillkorligt och överallt lika gällande.

Att lagen skulle äga tillämpning å de rena hantverksyrkena, därom har såsom här förut framhållits icke förnummits någon tvekan, och ämbetsverken kunna ej heller finna anledning till annan inskränkning härvidlag än den, som även alla tidigare förslag innehållit, nämligen att hantverket skall vara av sådan beskaffenhet, att utbildningen däri kräver någon lärotid, som är så pass lång, att ett läroavtal över huvud taget kan anses motiverat.

Beträffande industrien torde icke kunna bortses ifrån att förhållandena inom denna äro så pass växlande, att det skulle vara mycket vanskligt att åstadkomma generella bestämmelser i avsikt att göra lärlingsavtalet helt obligatoriskt även å industriens områden. Så väl här som i fråga om lärlingslagens tillämpning inom handelsyrkena och beträffande husligt arbete torde det vara skäl att låta lärlingsväsendet växa fram så småningom, endast i den mån ett verkligt intresse för lärlingsutbildningen och de nödiga förutsättningarna härför äro tillfinnandes. I överensstämmelse härmed kan det tänkas, att lagen visserligen generellt omfattade alla ovannämnda yrkesområden, men att det i fråga om industri, handel och husligt arbete finge bero på den kommunala myndigheten att besluta, huruvida och i vilken omfattning lagen skulle äga tillämpning inom dess område, alldeles som samma myndighet nu äger besluta om upprättande av lärlingskola. Då emellertid, såsom redan 1907 års tekniska kommitté starkt framhållit, ett ändamålsenligt ordnande av den praktiska utbildningen utanför skolan utgör en nödvändig förutsättning för att undervisningen i lärlingskolan skall kunna bliva till avsett gagn, så torde lärlingslagen alltid böra göras gällande inom kommun, som upprättat lärlingskola, åtminstone å de yrkesområden lärlingskolan omfattar, och detta sålunda bliva villkor för erhållande av statsbidrag till lärlingskolan. En dylik bestämmelse skulle otvivelaktigt medverka till att lärlingslagen snart vunne utsträckt tillämpning i flertalet städer och liknande samhällen eller just där, varest den skulle hava sin största betydelse. Beträffande lärlingskolor för handel har dock ansetts, att nämnda villkor borde gälla endast i avseende å detaljhandel, när i övriga grenar av handelsyrket praktisk lärlingsutbildning knappast kunde förekomma. Med hänsyn till det husliga arbetets säregna karaktär torde undantag böra göras även för detta, så att tillvaron av lärlingskola för husligt arbete icke omöjliggöres, där lärlingslagens tillämpning å detsamma kanske skulle möta särskilda svårigheter. Över huvud taget synes det tillrädligt, att ingående av lärlingsavtal inom det husliga området åtminstone till en början får bli helt frivilligt, så att ej heller genom kommunalt beslut lärlingstvång kan införas å detsamma. Man torde kunna hoppas, att i den mån lagen kommer att medföra goda verkningar, dessa skola föranleda

Lärlingslagens tillämpning obligatorisk eller fakultativ för olika yrken.

tillämpningens utsträckning till allt flera och större områden, även det husliga arbetets, samt att ett avsevärt antal lärlingsavtal skall komma att upprättas med tillämpning av lagens bestämmelser även utan det tvång, som dock i allmänhet icke torde kunna undvaras.

Föreskrifter i avseende å lagens tillämpning och tillsynen över dess efterlevnad. Utom de här förut antydda mera principiella motsättningar, som hindrat genomförandet av de tidigare förslagen till lärlingslag, märkas bland de framkomna invändningarna även vissa betänkligheter beträffande de föreslagna föreskrifterna i avseende å tillämpningen och tillsynen med lagens efterlevnad.

I förstnämnda avseende synas betänkligheterna väsentligen hava uppkommit därigenom, att lagförslagen innehålla en del detaljföreskrifter, som icke äro lika tillämpliga å alla de områden och förhållanden lagen skulle avse. Lämpligare torde vara att begränsa lagens innehåll till det mera huvudsakliga och att överlämna åt Kungl. Maj:t eller underlydande myndigheter, i vissa fall åt kommunerna, att i samråd med yrkesutövarna själva uppgöra sådana detaljföreskrifter, som kunna erfordras i och för lagens tillämpning inom visst yrkesområde eller i viss kommun, huvudsakligen så som nu sker beträffande lärlings-skolan. Till komplettering av lagens bestämmelser skulle alltså komma att finnas dels särskilda föreskrifter i form av stadga eller kungörelser utfärdade av Kungl. Maj:t, dels reglementen och utbildningsplaner m. m., som väsentligen bestämmas av lokala organ men eventuellt underställas någon central myndighets prövning och godkännande. På så sätt kunde det bliva möjligt att utan helt åsidosättande av kravet på en viss enhetlighet anpassa bestämmelserna efter det verkliga behovet och med skälig hänsyn till alla yrkestekniska, traditionella och lokala förhållanden, något som givetvis är av stor vikt för att lärlingsväsendet skall kunna vinna insteg och utvecklas, så att lagen bliver till avsett gagn.

Beträffande tillsynen med lagens efterlevnad torde man numera kunna utgå ifrån att lärlingsskolstyrelserna eller motsvarande kommunala organ skola kunna omhändertaga en stor del av hithörande uppgifter. Under sådant förhållande synes det icke nödigt att såsom tidigare föreslagits skapa någon vidlyftigare förvaltningsapparat. Den överledning, som givetvis bör finnas, torde kunna utövas av Kommerskollegium under samverkan med Skolöverstyrelsen. I vissa fall torde även en samverkan med Socialstyrelsen vara önskelig, och de under denna lydande yrkesinspektörerna, som redan hava tillsyn över minderårigas användning i industriellt arbete, torde utan avsevärt besvär kunna främja lagens tillämpning genom att vid sina inspektioner hava uppmärksamhet därå, att lärlingsavtal ingås, där sådana böra förekomma, och att de lokala tillsynsorganen fullgöra sina uppgifter på rätt sätt. Motsvarande uppgift och befogenhet böra kunna tilldelas vid bergsstaten anställda befattningshavare.

Efterföljande förslag till lag om lärlingsväsendet i vissa yrken är utarbetat i anslutning till här ovan angivna huvudgrunder. Rörande lagförslagets detaljer hänvisas till innehållet i detsamma och den efterföljande särskilda motiveringen.

Förslag till lag om lärlingsväsendet i vissa yrken.

I KAP.

Lagens tillämpningsområde.

1 §.

Denna lag har avseende å sådant till hantverk, industri, handel eller husligt arbete hänförligt yrke, i vilket arbetare för att vinna den utbildning, att han kan anses utlärd, i regel måste genomgå en lärotid av minst två år.

2 §.

Med lärling förstås i denna lag arbetare, som genom skriftligt kontrakt, vilket blivit upprättat och registrerat i den ordning här nedan sägs, är anställd i yrke, varå denna lag har avseende, för att utbildas till utlärd arbetare i yrket eller särskild mera självständig gren därav.

3 §.

Ej må tiden för anställning, som i 2 § avses, taga sin början, innan lärlingen fyllt fjorton år eller efter det han fyllt tjuguet år, ej heller angående sådan anställning kontrakt upprättas, innan lärlingen fyllt fjorton år.

4 §.

1. Är minderårig anställd såsom arbetare i yrke, som i denna lag avses, och har han ej redan varit lärling i yrket samt genomgått sin lärotid, vare hans arbetsgivare i de fall här nedan stadgas pliktig föranstalta om att senast inom tre månader från anställningstidens början eller, i händelse den minderårige då ännu ej fyllt fjorton år, inom tre månader från det han uppnått denna ålder angående anställningen skriftligt kontrakt såväl upprättas som ock till registrering i föreskriven ordning anmäles.

2. Den i 1 mom. avsedda skyldighet åligger enligt de närmare bestämmelser, som utfärdas av Konungen:

a) idkare av hantverk, som avses i 1 §, samt

b) idkare av sådan industri eller detaljhandel, som i 1 § avses, då yrket utövas inom sådan kommun eller del därav, för vilken antingen är upprättad statsunderstödd lärlingsskola med undervisning för yrket, eller ock eljest genom beslut av kommunen, vilket är godkänt av den i 40 § omförmälda myndighet (tillsynsmyndigheten), är bestämt, att den i 1 mom. stadgade skyldighet skall åligger idkare av det slags yrke, varom fråga är.

5 §.

Vad i 4 § stadgas äge ej tillämpning:

a) om den minderårige är anställd såsom grovarbetare, hantlangare eller eljest till utförande av arbete, som icke är att hänföra till yrkesarbete;

b) om, på grund av arbetsfördelning å arbetsstället, anställningen avser utförande allenast av ett visst specialarbete, som icke kräver egentlig yrkesutbildning;

c) om den minderåriga för kompletterande av viss utbildning sysselsättes i yrket utan att kunna anses såsom yrkesarbetare i egentlig mening;

d) om eljest den minderåriga är anställd hos sin målsman.

6 §.

Såsom minderårig anses i denna lag den, som icke fyllt aderton år.

7 §.

1. Har, ändå att den i 4 § stadgade skyldighet ej föreligger, lärlingskontrakt upprättats angående anställning i yrke, varå denna lag har avseende, och har kontraktet jämlikt 13 § registrerats, skola för dylik anställning föreskrifterna i denna lag i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

2. Är i fall, då minderårig har anställning hos sin målsman såsom arbetare i yrke, varå denna lag har avseende, lärlingskontrakt ej upprättat och jämlikt 13 § registrerat, skola angående anställningen följande bestämmelser gälla:

a) arbetsgivaren åligger att inom den i 4 § 1 mom. föreskrivna tid av tre månader göra anmälan angående anställningen till lärlingsnämnd, varom i 34 § sägs;

b) den minderåriga åligger enahanda skyldighet att genomgå viss lärokurs, som jämlikt denna lag skall föreskrivas i lärlingskontrakt;

c) arbetsgivaren åligger beträffande den minderåriges utbildning i yrket och genomgående av viss lärokurs enahanda skyldighet som gentemot lärling.

8 §.

I fråga om arbetare, anställd i statens tjänst, är denna lag tillämplig endast i den mån Konungen därom särskilt förordnar.

2 KAP.

Om upprättande och registrering av lärlingskontrakt.

9 §.

Lärlingskontrakt skall avfattas i enlighet med formulär, som tillsynsmyndigheten fastställer, samt upprättas i fyra exemplar.

10 §.

1. I kontraktet skall intagas uppgift å

a) det yrke eller den yrkesgren, vari lärlingen skall utbildas;

b) lärlingstidens längd;

c) lönevillkoren, med särskilt angivande av de tider, å vilka betalningen skall erläggas, samt huruvida lärlingen skall av arbetsgivaren åtnjuta husrum och kost.

2. Finnes för den ort, där arbetsgivaren driver sin rörelse, av staten eller kommun inrättad lärlingsskola med undervisning för det yrke, vari lärlingen skall utbildas, skall för lärling, som är minderårig och icke genomgått sådan lärlingsskolas lärokurs, i kontraktet jämväl intagas föreskrift om skyldighet för honom att genomgå ifrågavarande lärokurs eller motsvarande kurs i annan inom orten befintlig läroanstalt med yrkesundervisning för samma yrke. Där sådan lärlingsskola icke finnes, må i kontraktet kunna avtalas, att lärlingen

skall genomgå kurs i annan för komplettering av hans yrkesutbildning lämpad inom orten befintlig läroanstalt med angivande av kursens omfattning och längd.

3. Beträffande lärling, som icke är minderårig, må i kontraktet kunna överenskommas, att han skall genomgå för komplettering av hans yrkesutbildning lämpad lärokurs vid läroanstalt inom orten.

4. I kontraktet må ej intagas bestämmelse, som strider mot stadgande i denna lag, likasom eljest avtalad dylik bestämmelse vare ogiltig.

11 §.

Lärlingstidens längd skall i kontraktet bestämmas i enlighet med vad efter tillsynsmyndighetens beprövande i sådant avseende för yrket eller yrkesgrenen blivit eller må bliva fastställt, dock till högst fyra år. Om lärlingen förut erhållit utbildning i yrket, må lärlingstiden kunna med hänsyn härtill i lämplig mån förkortas.

12 §.

1. Lärlingskontrakt undertecknas å ena sidan av arbetsgivaren samt å andra sidan, om lärlingen är minderårig och enligt gällande lag icke äger att själv träffa avtal om arbetsanställning, av lärlingens målsman jämte lärlingen, eljest av lärlingen själv.

2. Såsom arbetsgivare må i fråga om lärlingskontrakts undertecknande även räknas sådan sammanslutning, avseende att främja lärlingsutbildningen inom visst yrke, eller sådan yrkesutbildningsanstalt, vilken av tillsynsmyndigheten prövas kunna härutinnan godkännas.

Angående sådan arbetsgivares rättigheter och skyldigheter äge Konungen utfärda särskilda bestämmelser.

13 §.

1. Lärlingskontrakt, varom i 4 § 1 mom. sägs, skall registreras i den ordning, varom närmare föreskrifter meddelas av Konungen.

2. Registrering skall vägras, om kontraktet strider mot stadgande i denna lag. Lag samma vare, om sådana förhållanden uppenbarligen äro för handen, som skulle föranleda kontraktets hävande enligt 27 §, och må i dylikt fall arbetaren, därest han är minderårig, icke vidare vara hos arbetsgivaren anställd i yrkesarbete.

3. I 7 § omförmält lärlingskontrakt, som icke strider mot stadgande i denna lag, må registreras i den ordning, varom sägs i 1 mom.

3 KAP.

Om arbetsgivares och lärlings skyldigheter och rättigheter.

14 §.

1. Arbetsgivaren skall söka bereda lärlingen sådan utbildning i yrket, som möjliggör avläggandet av nöjaktigt läroprov.

2. Har i lärlingskontraktet bestämts, att lärlingen skall genomgå viss lärokurs i skola, vare arbetsgivaren pliktig tillse, att lärlingen bliver därtill anmäld, bereda honom erforderlig ledighet för genomgående av kursen samt vaka över att han ordentligt fullgör sin skolgång.

3. Föreligger enligt vad i 10 § stadgas ovillkorlig skyldighet för lärling att genomgå lärlingsskola eller motsvarande kurs i annan läroanstalt för yrkesundervisning, skall arbetsgivaren vidkännas kostnaderna för undervisningen

och lärlingens förseende med erforderliga undervisningsmedel, i den mån dessa kostnader icke bestridas av anslag från stat och kommun eller andra läroanstalten till buds stående medel.

15 §.

1. Arbetsgivaren vare pliktig hålla lärlingen till arbetsamhet och goda seder, väl bemöta honom samt vaka över att lärlingen icke utsättes för dålig behandling från arbetskamraters eller husfolkets sida. Ej må lärlingen användas till arbete, som är skadligt för hans hälsa eller överskrider hans krafter, ej heller till annat än yrket tillhörande arbete, där ej fråga är om göromål, som det enligt gällande sedvänja åligger lärlingen att utföra.

2. Har arbetsgivaren satt annan i sitt ställe att leda lärlingens utbildning, vare denne pliktig bemöta lärlingen så, som det åligger arbetsgivaren, och skall arbetsgivaren utöva tillsyn däröver, att ställföreträdaren fullgör vad honom sålunda åligger. Om ställföreträdaren försummar sina åligganden mot lärlingen i eller för arbetet, svare arbetsgivaren gentemot lärlingen för det skadestånd, vartill denne kan finnas berättigad.

16 §.

1. Bliver lärling till följd av sjukdom eller kroppsskada ur stånd att fullgöra sitt arbete, vare arbetsgivaren, därest lärlingen av honom åtnjuter husrum och kost, pliktig bibehålla lärlingen därvid ävensom lämna honom nödig skötsel och vård, men äge lärlingen ej rätt till någon kontant lön. Upphör lärlingsförhållandet under sjukdomstiden, åligger arbetsgivaren enahanda skyldighet, till dess lärlingen kan flyttas; och må ej flyttning ske, med mindre den kan äga rum utan fara för lärlingens liv eller hälsa och vården av annan övertages. Har lärlingen ådragit sig sjukdomen eller skadan avsiktligt eller genom grov vårdslöshet eller vid förövande av handling, för vilken honom ådömts straff, vare han skyldig ersätta arbetsgivaren de kostnader, denne sålunda fått vidkännas.

Åtnjuter lärlingen icke av arbetsgivaren husrum och kost, äge lärlingen, så länge lärlingsförhållandet varar, rätt till avtalad lön även för sjukdomstiden, utan så är, att lärlingen ådragit sig sjukdomen eller skadan avsiktligt eller genom grov vårdslöshet eller vid förövande av handling, för vilken straff ådömts honom. Är lönen bestämd att utgå efter annan grund än tid, skall den beräknas efter genomsnittsbeloppet för arbetsdag av lärlingens arbetsförtjänst under senaste halvåret.

2. Arbetsgivaren åligger att tillse, att lärlingen är medlem av registrerad sjukkasse. Kostnaden bestrides av arbetsgivaren.

3. Uppbär lärling, som drabbats av sjukdom eller kroppsskada, sjukhjälp från kassa, som helt eller till väsentlig del uppehålls genom bidrag av arbetsgivaren, eller från försäkringsanstalt, i vilken lärlingen blivit på arbetsgivarens bekostnad försäkrad, vare arbetsgivaren berättigad i fall, som i 1 mom. första stycket sägs, att av lärlingen erhålla gottgörelse för husrum och kost, skötsel och vård, dock högst med vad från kassan eller anstalten för sjukdomstiden utgår, samt i fall, varom i samma moment andra stycket förmåles, att från den kontanta lönen, han har att för sjukdomstiden betala, avdraga sjukhjälp.

Vad nu stadgats rörande sjukhjälp äge motsvarande tillämpning i fråga om ersättning och skadestånd, som i följd av sjukdom eller skadan utbetalts enligt allmän lag eller särskild författning.

4. Vad ovan stadgats utgöra ej hinder för lärling att hos arbetsgivaren eller annan göra gällande det anspråk på skadestånd, som i följd av sjukdomen eller skadan eljest skulle tillkomma honom enligt allmän lag eller särskild författning.

ning, dock att arbetsgivaren må från dylikt skadestånd avdraga vad han på grund av nämnda stadganden är pliktig att till lärlingen utgiva. Är annan än arbetsgivaren skadeståndspliktig, vare arbetsgivaren, sedan han härom tillsagt den skadeståndspliktige, berättigad att i lärlingens ställe uttaga av skadeståndet så mycket, som arbetsgivaren till lärlingen utgivit.

5. Har avbrott i arbetet inträffat av annan orsak än i 1 mom. sägs, och ligger vållande därtill ej lärlingen till last, vare han, därest ej annat i lärlingskontraktet avtalats, berättigad åtnjuta avtalade löneförmåner för den tid, han stått till arbetsgivarens förfogande. Är lönen bestämd att utgå efter annan grund än tid, skall den beräknas på sätt i 1 mom. andra stycket sägs.

17 §.

1. Då lärlingen uttjänat sin lärlingstid, åligger det arbetsgivaren att till honom utgiva intyg enligt av tillsynsmyndigheten fastställt formulär angående den tid, varunder lärlingen varit hos arbetsgivaren anställd, samt anställningens art. I intyget skall jämväl meddelas yttrande om lärlingens arbetskicklighet, flit och uppförande.

2. Vad ovan stadgats gälle, även där lärlingsförhållandet upplöses före lärotidens slut, såvida ej upplösningen föranletts av att lärlingen utan laga skäl lämnat sin anställning.

3. Avskrift av intyget skall av arbetsgivaren i två exemplar tillställas lärlingsnämnden.

18 §.

Lärlingen skall med flit och omsorg fullgöra sina åligganden och därvid åtlyda arbetsgivarens föreskrifter, iakttaga ett aktningsfullt uppförande mot arbetsgivaren, fogligt bemöta andra hos denne anställda lärlingar, arbetare och tjänare, undvika allt, som är stridande mot god ordning eller kan medföra olycksfall för honom själv eller andra, samt med varsamhet handhava arbetsgivarens egendom.

Har arbetsgivaren satt annan i sitt ställe att leda lärlingens utbildning, vare lärlingen skyldig denne samma härsamhet, som arbetsgivaren äger att av lärlingen fordra.

4 KAP.

Om läroprov.

19 §.

1. Lärling vare pliktig att i yrke, där så ske kan, avlägga läroprov i enlighet med därom av tillsynsmyndigheten utfärdade föreskrifter.

2. Arbetsgivaren skall tillhålla lärlingen att fullgöra sin skyldighet härutinnan samt bereda honom tillfälle att utföra härför erforderligt arbete. Kostnaden för arbetets utförande skall arbetsgivaren vidkännas.

3. Lärling vare berättigad att lösa eget provstycke mot erläggande av kostnaden för material och arbetslön, därest han före provets påbörjande hos arbetsgivaren härtill anmält sig.

20 §.

Läroprov, varom i 19 § sägs, må kunna avläggas jämväl av annan än den, som genomgått lärlingsutbildning enligt denna lag. Närmare bestämmelser härom utfärdas av tillsynsmyndigheten.

5 KAP.

Om lärlingsavtalets upplösning och förlängning.

21 §.

Lärlingskontrakt vare förfallet, om arbetsgivarens rörelse i det yrke, kontraktet avser, nedlägges.

22 §.

Arbetsgivaren vare berättigad uppsäga lärlingskontraktet att omedelbart upphöra:

a) om å lärlingens sida lämnats falska uppgifter, genom vilka arbetsgivaren vid kontraktets upprättande blivit väsentligen missledd;

b) om lärlingen dömts till urbota straff genom utslag, som äger laga kraft och ej innefattar förordnande, att med straffet skall anstå, samt bestraffningen icke är verkställd;

c) om lärlingen eljest gör sig skyldig till stöld, bedrägeri eller annan svårare oredlighet;

d) om lärlingen uppsåtligen förstör eller skadar egendom, som tillhör arbetsgivaren eller dennes ställföreträdare;

e) om lärlingen yppar yrkeshemlighet beträffande arbetsgivarens rörelse;

f) om lärlingen utan laga förfall är borta från arbetet mer än sex arbetsdagar i följd;

g) om lärlingen eljest i väsentlig mån åsidosätter sina skyldigheter mot arbetsgivaren och av denne meddelad varning visar sig icke medföra förbättring i förhållandet;

h) om lärlingen på grund av sjukdom, kroppsskada eller annan orsak under längre tid än två månader varit ur stånd att fullgöra sitt arbete, denna tid räknad antingen i följd eller ock sammanlagt under tolv på varandra följande månader.

Ej må dock förhållande, som under a), b), c), d) eller e) omförmäles, utgöra skäl för uppsägning, därest arbetsgivaren ej inom fjorton dagar från det han fick kännedom om förhållandet begagnat sig av sin uppsägningsrätt; ej heller må förhållande, som under f) eller h) sägs, utgöra skäl för uppsägning, sedan arbetsgivaren med vetskap om förhållandet låtit lärlingen återinträda i arbetet eller, i det fall att arbetsgivaren först efteråt erhållit kännedom om förhållandet, sedan längre tid än fjorton dagar därefter förflutit.

23 §.

Å lärlingens sida må lärlingskontraktet uppsägas att omedelbart upphöra:

a) om arbetsgivaren lämnat falska uppgifter, genom vilka lärlingen eller hans målsman vid kontraktets upprättande blivit väsentligen missledd;

b) om arbetsgivaren genom utslag, som äger laga kraft, ådömts påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen eller dömts för sedlighetsbrott till straffarbete eller fängelse;

c) om arbetsgivaren eller hans ställföreträdare förleder eller söker förleda lärlingen till lagstridiga eller eljest osedliga handlingar;

d) om arbetsgivaren eller hans ställföreträdare eljest i väsentlig mån åsidosätter sina skyldigheter mot lärlingen;

e) om arbetsgivarens rörelse flyttas till annan ort och detta skulle medföra väsentlig olägenhet för lärlingen;

f) om arbetet visat sig uppenbarligen menligt för lärlingens hälsa;

g) därest lärlingen visar giltiga skäl att övergå till annat yrke och det skulle för hans framtida verksamhet medföra allvarlig skada att fortsätta lärlingsförhållandet till lärotidens slut.

Ej må dock förhållande, som under a), b), c) eller e) sägs, utgöra skäl för uppsägning, därest förhållandet varit bekant, då kontraktet upprättades, eller därest eljest icke inom fjorton dagar efter det förhållandet blev bekant uppsägningsrätten begagnats.

24 §.

1. Om arbetsgivarens rörelse så förändras, att förutsättningarna för lärlingens utbildning ej längre förefinnas, må såväl å arbetsgivarens som å lärlingens sida kontraktet uppsägas att upphöra efter fjorton dagar.

2. Lag samma vare, om i arbetsgivarens rörelse uppstått avbrott, som icke kunnat vid avtalets ingående förutses och som medfört eller uppenbarligen kommer att medföra mer än två månaders uppehåll i lärlingens arbete; dock att uppsägning i sådant fall ej må ske efter det lärlingen åter inträtt i arbete.

25 §.

I händelse av tvist om uppsägning i fall, som omförmäles i 22, 23 eller 24 §§, må å arbetsgivarens eller lärlingens sida underställas lärlingsnämnds avgörande frågan, huruvida uppsägning skall anses lagligen befogad eller ej, part dock obetaget att inför domstol föra talan om skadestånd.

26 §.

1. Kvinnlig lärling, som ingått äktenskap, äge uppsäga kontraktet att upphöra fjorton dagar efter uppsägningen.

2. Enahanda rätt tillkommer kvinnlig lärling, som ärnar ingå äktenskap, sedan lysning till äktenskapet skett.

3. Enahanda uppsägningsrätt tillkommer jämväl arbetsgivare i de fall, där kvinnlig lärling, som hos arbetsgivaren åtnjuter husrum och kost, ingår äktenskap.

27 §.

Därest lärlingsnämnd skulle finna sådana förhållanden i arbetsgivarens person eller i hans hus eller å arbetsplatsen föreligga, att lärlingens yrkesutbildning eller sedliga uppfostran därigenom allvarligt äventyras, skall nämnden alltefter omständigheterna antingen därom göra anmälan hos tillsynsmyndigheten eller besluta om lärlingsförhållandets hävande. Sådant beslut skall omedelbart gå i verkställighet och underställas tillsynsmyndighetens prövning.

Efter arbetsgivarens hörande äger tillsynsmyndigheten, därest de föreliggande förhållandena prövas böra därtill föranleda, att föreskriva vissa villkor för lärlingens fortsatta anställning hos arbetsgivaren eller bestämma lärlingsförhållandets hävande, i vilket fall lärlingen, därest han är minderårig, icke vidare må vara hos arbetsgivaren anställd i yrkesarbete.

28 §.

1. Övergår arbetsgivarens rörelse å annan, vartill äro att hänföra även de fall, att rörelsen övertages på grund av arbetsgivares död av hans dödsbo eller på grund av arbetsgivares konkurs av hans konkursbo, vare av arbetsgivaren ingånget lärlingskontrakt gällande mellan lärlingen och den nye innehavaren av rörelsen, därest icke uppsägning av kontraktet från någondera sidan göres. Sådant uppsägning skall medföra lärlingsförhållandets upphörande fjorton dagar efter uppsägningen och må ej ske senare än trettio dagar efter det den nye innehavaren underrättat lärlingen om rörelsens övergång.

2. Om lärlingsförhållandet i fall som ovan sägs fortsättes, skall den nye innehavaren av rörelsen göra skriftlig anmälan härom till lärlingsnämnden inom fjorton dagar efter uppsägningstidens utgång.

29 §.

I fråga om vem som å lärlings sida äger uppsäga lärlingskontrakt gälla samma grunder, som i 12 § stadgas beträffande kontrakts ingående.

30 §.

1. Uppsägning av lärlingskontrakt skall ske skriftligen.
2. Vill den, som ämnar uppsäga, verkställa uppsägningen hos lärlingsnämnden i stället för hos medkontrahenten, vare därtill berättigad, och åligge det i sådant fall nämnda myndighet att om uppsägningen underrätta vederbörande i rekommenderat brev under hans vanliga adress; skolande uppsägningen anses hava skett, när brevet blivit å posten avlämnat.

31 §.

1. Då lärlingsförhållande blivit upplöst före den avtalade lärotidens slut, åligger det arbetsgivaren att inom fjorton dagar efter upplösningen därom göra skriftlig anmälan till lärlingsnämnden. Sådan anmälan är dock ej erforderlig i fall, varom i 30 § andra stycket förmäles.

2. Innan lärlingskontrakt vederbörligen hävts eller, därest lärlingen varit vållande till upplösning av lärlingsförhållandet, inom sex månader efter upplösningen må lärlingen icke anställas hos annan arbetsgivare i samma eller närbesläktat yrke.

3. Arbetsgivare, som varit vållande till upplösning av lärlingsförhållande, må ej heller inom sex månader efter upplösningen ingå nytt lärlingskontrakt.

32 §.

1. Har lärling på grund av sjukdom eller annan orsak förlorat sammanlagt mer än en tiondedel av lärotiden, kan lärlingskontraktets giltighetstid på lärlingens eller arbetsgivarens begäran förlängas med motsvarande tid. Dock skall sådan förlängning för att vara bindande anmälas hos lärlingsnämnden senast en månad före kontraktstidens slut.

2. Kontrahent äger icke påfordra lärotidens utökning för sådan förlust av lärotid, till vilken han själv varit vållande.

33 §.

Har lärling av vårdslöshet eller olydnad eller av annan anledning, varför arbetsgivaren icke bär skulden, försummat sin avtalsenliga skolgång, äger lärlingsnämnden meddela lärlingen varning och, om han icke därav låter sig rätta, förlänga hans lärotid med högst tre månader. Mot dittillsvarande arbetsgivare är sådan förlängning gällande blott i mån av dennes samtycke.

6 KAP.

Om tillsyn å lagens efterlevnad.

34 §.

I varje kommun, där arbetare finnes, som ingått eller är pliktig ingå lärlingsavtal enligt denna lag, skall finnas en lärlingsnämnd, som under överinseende och ledning av tillsynsmyndighet, varom nedan säges, har att övervaka efter-

levnaden av denna lag och med stöd av densamma meddelade föreskrifter, dock att i mån av tillsynsmyndighetens medgivande två eller flera kommuner må förena sig om gemensam lärlingsnämnd.

35 §.

1. Ordförande i lärlingsnämnd och suppleant för honom utses för en tid av 4 år av tillsynsmyndigheten.

2. Övriga ledamöter i lärlingsnämnd jämte suppleanter för dem utses för enahanda tid av stadsfullmäktige eller motsvarande kommunala myndighet, varvid bör iakttagas, att därtill utses personer med god kännedom om ortens arbetsliv i allmänhet och om de särskilda yrkesgrenar, som där äro huvudsakligen företrädda, och att såväl arbetsgivare som arbetare bliva vederbörligen och till lika antal representerade.

36 §.

Mot ledamot av lärlingsnämnd gälla samma jäv, som i rättegångsbalken stadgas i fråga om domare. Ändock att dylikt jäv ej föreligger, må icke någon, som idkar sådan näringsverksamhet eller har anställning eller eljest väsentligt intresse i sådant företag, som bedriver konkurrens med företag, vilket är föremål för behandling inom nämnden, deltaga i denna behandling eller utses att förrätta inspektion, varom nedan säges.

37 §.

Det åligge lärlingsnämnd särskilt:

a) att vaka över att lärlingskontrakt varda upprättade och till registrering anmälda i samtliga fall, där sådant är i 4 § föreskrivet;

b) att taga den befattning med granskning av lärlingskontrakt, varom särskilt stadgas;

c) att vaka över att arbetsgivare fullgör honom enligt 14 § åliggande skyldigheter;

d) att vidtaga åtgärd för lärlingsavtals hävande i fall, varom i 27 § omförmäles;

e) att taga den befattning med läroproven, som föranledes av de särskilda föreskrifter, vilka med stöd av denna lag därom varda utfärdade.

38 §.

Arbetsgivare vare pliktig lämna tillträde till arbetsställe för ledamot av lärlingsnämnd, vilken av nämnden utsetts att företaga inspektion, ävensom tillhandtaga denne med erforderliga upplysningar.

Enahanda skyldighet åligge arbetsgivare gentemot av tillsynsmyndigheten förordnat ombud.

För bevarande av yrkeshemlighet må dock från inspektion undantagas viss del av arbetsställe. Skulle av arbetsgivaren eller hans ställföreträdare i sådant avseende gjord framställning av ombudet ej godkännas, varde frågans prövning av denne hänskjuten till yrkesinspektionens chefsmyndighet.

I fråga om förbud att röja yrkeshemlighet, driftanordning eller affärsförhållande vid arbetsstället samt angående påföljd för överträdelse härav gälle för ombud vad i gällande lag om arbetarskydd är om yrkesinspektör stadgat.

39 §.

1. Vid yrkesinspektionen eller bergsstaten anställd befattningshavare har att vid honom åliggande inspektioner och eljest inom vederbörande distrikt utöva tillsyn därå, att i föreskrivna fall lärlingskontrakt äro upprättade och

registrerade, att lärlingarnas utbildning på lämpligt sätt tillgodoses samt att i övrigt bestämmelserna i denna lag vinna vederbörlig tillämpning.

2. Finner i 1 mom. avsedd befattningshavare anledning till anmärkning i nu berörda avseenden föreligga, göre han därom anmälan till tillsynsmyndigheten.

40 §.

Tillsynsmyndighet för lärlingsväsendet enligt bestämmelserna i denna lag är kommerskollegium, i vissa avseenden under samverkan med skolöverstyrelsen och yrkesinspektionens chefsmyndighet. Närmare bestämmelser härom utfärdas av Konungen.

41 §.

1. Över lärlingsnämnds beslut må klagan föras hos tillsynsmyndigheten inom 20 dagar från det att klaganden blivit på sätt i 30 § sägs om beslutet under rättad.

2. I tillsynsmyndighetens beslut uppå klagan, varom i 1 mom. sägs, må ändring icke sökas.

7 KAP.

Ansvars- och ersättningsbestämmelser.

42 §.

1. Underlåter arbetsgivare vad honom enligt 4 § åligger, böte från och med tio till och med femhundra kronor.

2. Lag samma vare, om arbetsgivare åsidosätter skyldighet, som enligt 14 § 1 eller 2 mom. eller enligt 17 § åligger honom, eller uti intyg, varom i 17 § sägs, mot bättre vetande meddelar oriktig uppgift eller i strid mot föreskrift i 13 § 2 mom. eller 27 § andra stycket eller 31 § 2 mom. har arbetare anställd i yrkesarbete eller ock överträder i 31 § 3 mom. stadgat förbud.

43 §.

Försummas anmälan, som i 7 § 2 mom. a) eller 28 § 2 mom. eller 31 § 1 mom. föreskrives, eller åsidosätter arbetsgivare skyldighet, som enligt 7 § 2 mom. c) åligger honom, vare straffet böter från och med tio till och med ett-hundra kronor, därest ej å förseelsen skulle följa ansvar enligt allmänna strafflagen.

44 §.

1. Avskedar arbetsgivare utan laga skäl lärling, innan lärotiden gått till ända, eller förfaller lärlingskontraktet av anledning, som i 21 § sägs, eller häves kontraktet å lärlingens sida av skäl, varom i 23 § under a), c), d) eller e) för-måles, vare arbetsgivaren pliktig ersätta lärlingen dennes skada.

2. Lag samma vare, där kontraktet uppsäges på grund av förändring eller avbrott i arbetsgivarens rörelse, som i 24 § sägs, och förändringen eller avbrottet beror på arbetsgivaren.

3. Varder lärlingskontrakt jämlikt 28 § uppsagt av den nye innehavaren av rörelsen, vare denne pliktig ersätta lärlingen hans skada.

45 §.

1. Lämnar lärling utan laga skäl sin anställning, eller häver arbetsgivaren lärlingskontrakt av anledning, varom i 22 § under a), c), d), e), f) eller g) omförmäles, vare lärlingen pliktig ersätta arbetsgivaren dennes skada.

2. Lag samma vare, där kontraktet uppsäges på grund av avbrott i arbetsgivarens rörelse, som i 24 § 2 mom. sägs, och lärlingen varit till avbröttet vållande.

46 §.

Förleder någon uppsåtligen arbetsgivaren att utan laga skäl avskeda lärling, svare lika med den skyldige för det skadestånd, denne har att till målsäganden utgiva.

Lag samma vare om den, som uppsåtligen förleder lärling att utan laga skäl lämna sin anställning.

47 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid allmän domstol.

48 §.

Förseelse, varom i denna lag förmäles, må ej av allmän åklagare åtalas, där ej målsägande eller vederbörande lärlingsnämnd eller tillsynsmyndigheten angivit förseelsen till åtal.

49 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas efter allmän strafflag.

8 KAP.

Särskilda bestämmelser.

50 §.

Vad i 17 kapitlet 11 § rättegångsbalken förordnas om dem, som rättens eller Konungens befallningshavandes bud och ärende gå, gälle ock dem, som hava att taga befattning med tillsyn å efterlevnaden av denna lag.

51 §.

Beträffande verksamhet, som bedrivs av kommun, skall vad i denna lag är stadgat om arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

Föreskrifterna i 15 § 1 och 3 mom. samt 17, 21 och 22 §§ i förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864 gälle ej i avseende å anställning, varå denna lag äger tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 19 ; dock att vad däri är stadgat om tillsättande av lärlingsnämnder skall lända till efterrättelse genast efter lagens utfärdande.

Vad i 4 § stadgats äge ej tillämpning i avseende å minderårig, som vid tiden för lagens ikraftträdande varit minst ett år hos arbetsgivaren anställd. Beträffande annan minderårig skall arbetsgivare senast den 19 hava fullgjort vad honom enligt nämnda lagrum åligger.

Särskild motivering.

Enligt den här förut lämnade allmänna motiveringen utgår det nu föreliggande förslaget till lärlingslag från delvis andra förutsättningar än dem, som lågo till grund för de tidigare lagförslagen. Detta har likväl icke hindrat, att åtskilliga av de gamla förslagens bestämmelser med eller utan ändring kunnat komma till användning även i det nya. I den mån de på sin tid ingångna yttrandena angående de äldre förslagen befunnits tillämpliga under nuvarande förhållanden, hava även dessa beaktats. Vidare har vid det nya lagförslagets utarbetande den utländska lagstiftningen och erfarenheten på hithörande område blivit tillgodogjord, så långt ämbetsverken lyckats införskaffa härför erforderliga underrättelser. Under hänvisning till de föregående utredningarna och till de meddelanden rörande den utländska lärlingslagstiftningen, som lämnas i åtföljande bilaga II, skola nu det nya förslagets bestämmelser närmare belysas, i den mån detta synes vara erforderligt för deras rätta bedömande.

1 kap.
Lagens tillämpningsområde.

1 §.

Motsvarande bestämmelse förekommer i 2 § av 1913 års förslag, endast med den skillnad, som betingas av det nuvarande förslagets utsträckning att enligt den allmänna motiveringen gälla även handel och husligt arbete.

I 1909 års förslag uppräknas de yrken lagen skulle avse, och enligt 1913 års förslag skulle det tillkomma kommerskollegium att bestämma vilka yrken, som skulle komma under lagen, samt att över dem upprätta förteckning att kungöras till allmän kännedom. I betraktande av yrkenas genom teknikens utveckling ständigt ökade antal och deras allt efter ortsförhållandena mycket växlande beskaffenhet har det nu ej ansetts lämpligt att binda lagens tillämpning vid någon i lagen eller vid sidan om denna fastställd förteckning. Ej heller har det ansetts lämpligt att nu såsom i 1909 års lagförslag begränsa tillämpningen till sådana yrken, som kräva »en genom längre tids arbete i yrket förvärvad handaskicklighet», eftersom i en mängd yrken inom såväl hantverket som industrien, framförallt inom handeln och delvis även i det husliga arbetet den egentliga handaskickligheten kanske är mindre väsentlig än erfarenhet och omdömesförmåga, vilkas förvärvande även kräver praktisk utbildning under någon längre tid. I följd härav synes det också olämpligt att såsom i 1909 års förslag söka begränsa lagens räckvidd till sådana yrken, som bedrivs huvudsakligen för hand, så mycket mera som de tekniska hjälpmedlen, inbegripet maskinerna, kommit att spela en avsevärd roll även inom de rena hantverksyrkena och detta medför i vissa avseenden större krav på yrkesmännens utbildning nu än förr. Man har därför ansett riktigast att i berörda avseende icke föreskriva någon annan begränsning, än att, såsom tidigare förslagits, utbildningen i yrket skall anses kräva en lärotid av minst två år. Det blir så tillsynsmyndighetens sak att i förekommande fall pröva, om yrket är sådant, att lärlingsavtal däri må ingås, och efter de för handen varande omständigheterna bestämma lärlingstidens längd. Givetvis bör tillsynsmyndigheten icke underlåta att till ledning för kontrakts ingående efter samråd med arbetare och arbetsgivare uppgöra någon förteckning på yrken eller yrkesgrenar, som kunna komma i fråga, så långt dessa äro kända, och förslagsvis angiva vissa

lärotider för dem, men det synes icke böra läggas hinder i vägen för lagens tillämpning å nya yrken eller andra yrkesgrenar, som kanske icke förutsetts, och att inom vissa gränser överenskomma om den lärotid, som i varje särskilt fall kan befinnas lämplig. Bestämmelse härom förekommer i det föreliggande förslaget 11 §.

Denna paragraf överensstämmer i huvudsak med 1913 års förslag 1 §, mot vilken icke gjorts någon väsentlig anmärkning. 2 §.

Den omkastning ur dispositionssynpunkt, som i förhållande till 1913 års förslag ägt rum med avseende å 1 och 2 §§ i förevarande lagförslag, har vidtagits, då ämbetsverken funnit lämpligt, att lagens 1 §, i likhet med lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 1 §, innehölle den grundläggande bestämmelsen om de arbetsområden, varå lagen skulle äga tillämpning.

Beträffande åldersgränserna för lagens tillämpningsområde har ingen tvekan rått därom, att den undre gränsen bör ligga vid fyllda 14 år. I 1909 års förslag 3 § föreskrevs i samband härmed, att lärling skulle hava fullgjort eller blivit befriad från sin folkskoleplikt. Denna bestämmelse, som icke upptagits i 1913 års förslag 3 §, har blivit överflödig genom motsvarande föreskrifter i 9 § av lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912. 3 §.

Beträffande den övre åldersgränsen hava olika uppfattningar framkommit. I 1909 års lagförslag var gränsen satt vid 21-års åldern (1 §). Enligt 1913 års förslag åter skulle skyldigheten att ingå lärlingsavtal ej sträcka sig över minderårighetsåldern, men ingenting skulle hindra lagens tillämpning å äldre arbetare, som ville ingå lärlingsavtal. Yttrandena om detta förslag pekade i olika riktningar. Somliga gingo ut på att även äldre arbetare borde få ställa sig under lagens hägn. Andra åter framhöllo, att lagen skulle vara till för de unga, var emot den ej vore behöflig för de äldre. Lärlingsavtal med dem skulle lätt kunna missbrukas.

Ämbetsverken anse helt naturligt, att skyldigheten att ingå lärlingsavtal bör begränsas till minderåriga, men att det dock icke bör göras omöjligt för den, som överskridit minderårighetsåldern, att ingå lärlingsavtal, intill dess han fyllt 21 år. Däremot synes det onödigt att stadga om lärlingsavtal för personer, som skulle vilja ingå sådant vid äldre år.

I denna paragraf, vars 1 mom. motsvarar första stycket i 4 § av 1913 års förslag, har skyldigheten att ingå lärlingsavtal differentierats med hänsyn till de i den allmänna motiveringen angivna synpunkterna i fråga om lagens tillämpning i olika yrken samt anpassningen efter olika orters behov. I enlighet härmed skulle lagen äga ovillkorlig och allmän tillämpning inom alla de egentliga hantverksyrkena, varemot tillämpningen i fråga om industri och detaljhandel icke skulle vara obligatorisk utom där och i den mån vederbörande kommun sådant beslutar. Kommunen skulle sålunda kunna liksom i fråga om lärlingsskola besluta, att lärlingslagen skulle äga tillämpning inom hela eller endast viss del av kommunens område, å viss industri eller detaljhandel men ej å annan o. s. v. Med hänsyn till sambandet mellan lagens uppgift och lärlings skolans göres dock det förbehållet, att, därest kommun upprättat statsunderstödd lärlingsskola, lärlingslagen skulle äga ovillkorlig tillämpning å de områden av industriell verksamhet eller detaljhandel lärlingsskolan avser. 4 §.

Inom annan handelsrörelse än detaljhandel torde lärlingsutbildningen endast undantagsvis komma i fråga, varför det liksom beträffande husligt arbete icke ansetts nödigt eller lämpligt, att kommun skulle besluta därom.

F. d. bruksdisponenten B. E. Wijkander, vilken såsom särskilt tillkallad sakkunnig deltagit i ärendets beredning, har utan att avgiva formlig reservation önskat få uttryckt sin avvikande mening i fråga om lämpligheten av att låta kommun få makt att besluta om lärlingstvång i avseende å industri. Här för nödig kännedom om industriella förhållanden kan icke i regel påräknas hos de

inom kommunen beslutande, varför enligt hans åsikt bestämmanderätten i fråga icke bör till kommunerna överlämnas. Beträffande husligt arbete har Wijkander ansett, att detta borde hava helt uteslutits från lagens tillämpningsområde.

Tydligtvis kan det mången gång bliva svårt att avgöra, om en rörelse är att hänföra till hantverk eller till industri och även i andra avseenden kunna mera vägledande bestämmelser vara erforderliga. Då det likväl icke syntts vara varken lämpligt eller nödigt att införa dylika bestämmelser i lagen, har man tänkt sig, att dessa borde erhålla sin utformning i de stadgeföreskrifter, som enligt den allmänna motiveringen skulle utfärdas av Kungl. Maj:t. Förslag till sådana föreskrifter, som givetvis böra innehålla även andra bestämmelser angående lagens tillämpning, varom mera längre fram, torde böra uppgöras av den blivande tillsynsmyndigheten över lärlingsväsendet efter samråd med representanter för vederbörande yrkesutövare, såväl arbetare som arbetsgivare.

5 §. Här angivna undantag från skyldigheten att ingå lärlingsavtal äro i huvudsak desamma, som angivits i 4 § av 1913 års förslag. Punkten 3) har omformulerats, enär de förutvarande uttrycken elev och volontär ansetts kunna giva anledning till missförstånd.

6 §. Denna paragraf torde icke tarva någon förklaring.

7 §. Bestämmelsen i 1 mom. har tillkommit, för att, i händelse kommun avstått från att med tillämpning av 4 § mom. 2 b) besluta lärlingslagens tillämpning inom visst område eller visst yrke eller eljest lärlingsväng icke föreligger, lärlingskontrakt dock skall kunna ingås med minderårig, då parterna så önska och eljest skulle vara därtill berättigade. Dessutom avser bestämmelsen lärlingskontrakt, som frivilligt kunna ingås av icke minderårig upp till 21 år. Att i kommun, som icke fattat sådant beslut, som här ovan avses, dock skall finnas en lärlingsnämnd, i fall sådan är behövlig, framgår av 34 §.

I mom. 2 har föreskrivits anmälningsskyldighet beträffande lärling, som är anställd hos målsman. Det har nämligen ansetts, att, även om i dylikt fall lärlingskontrakt ej erfordras, lärlingsnämnden dock bör vara underrättad om lärlingsförhållandet. Vidare hava här införts vissa bestämmelser angående dylik lärlings skolgång och utbildning i avsikt att i avseende härå tillförsäkra lärlingen samma förmåner, som om han vore anställd genom kontrakt.

8 §. Som bekant hava statens järnvägar, flottan och telegrafverket m. fl. ett icke ringa behov av yrkesutbildade arbetare. På några håll, exempelvis vid flottans verkstäder i Karlskrona, förekommer också en ordnad lärlingsutbildning i viss utsträckning. Det synes då naturligt, att lärlingslagen bör äga tillämpning även beträffande arbetare i statens tjänst. Emellertid torde det vara olämpligt, att lagen beträffande sådana arbetare skulle äga tillämpning i alla avseenden. Så t. ex. vore det väl knappast lämpligt, att statens verk och inrättningar skulle i fråga om lärlingsväsendet underkastas inspektion och tillsyn av annan myndighet än den det tillhör samt kunna ställas till ansvar för eventuella förseelser mot lärlingslagen inför tillsynsmyndigheten och inför allmän domstol. Vidare torde statens skyldighet att bereda sina minderåriga arbetare erforderlig yrkesutbildning icke böra göras beroende av kommunalt beslut. Allt sådant torde hellre böra regleras genom bestämmelser i verkens instruktion eller genom andra särskilda bestämmelser, som utfärdas av Kungl. Maj:t.

Däremot synes ingenting hindra, att lärlingslagen äger full tillämpning i fråga om kommun såsom arbetsgivare, på samma sätt som den gäller beträffande kolag och andra sammanslutningar.

2 kap. Att lärlingsavtalet måste vara skriftligt och avfattat enligt visst formulär torde få anses självklart, och att formuläret skall vara fastställt av tillsynsmyndigheten torde av praktiska skäl vara nödvändigt. Då här föreskrives, att kontraktet skall upprättas i fyra exemplar, avses, att de båda kontrahenterna skola erhålla vardera ett, att ett exemplar skall avses för den i 40 § omnämnda

Om upprättande och registrering av lärlingskontrakt.

tillsynsmyndigheten och det fjärde stanna hos den lokala lärlingsnämnd, som föreskrives i 34 §. 9 §.

Hela 9 § kunde möjligen anses höra till de detaljbestämmelser, som ej äro nödvändiga i lagen, men den har dock medtagits, enär lärlingsavtalets form är av grundläggande betydelse för lagens tillämpning.

Angående lärlingskontraktets innehåll stadgas här endast det allra väsentligaste. I övrigt bör det ankomma på tillsynsmyndigheten att i samråd med arbetsgivare och arbetare inom respektive yrken i kontraktsformuläret införa sådana detaljbestämmelser, som påkallas eller kunna finnas önskvärda med hänsyn till yrkets beskaffenhet. Sådana bestämmelser kunna avse bland annat formerna för utbildningen o. dyl. Naturligtvis kunna kontrakten även innehålla hänvisningar till och förses med utdrag av lagen och av de särskilda bestämmelser, som enligt vad här förut framhållits skulle utfärdas av Kungl. Maj:t eller av tillsynsmyndigheten eller inrymmas i de mera lokala reglementen och utbildningsplaner, som fastställts av tillsynsmyndigheten att gälla för visst yrkesområde eller viss kommun. 10 §.

Vid jämförelse med den motsvarande 7 § i 1913 års förslag är att märka, att bestämmelserna om skolplikt och skolgång här givits en mera bestämd formulering i anslutning till nu gällande författningar angående lärlingsskola.

Vidare påpekas ett i överensstämmelse med den danska lärlingslagen § 4 andra stycket gjort tillägg avsett att förhindra inskränkning eller utvidgning av kontraktets bestämmelser genom något utanför detsamma träffat avtal.

Denna paragraf överensstämmer i huvudsak med 8 § i 1913 års förslag. Liksom där förutsättes här, att tillsynsmyndigheten skall meddela vissa generella bestämmelser om lärotidens längd i olika yrken eller yrkesgrenar. Skulle för visst yrke eller viss yrkesgren lärlingstidens längd icke vara generell bestämd, blir det givetvis tillsynsmyndighetens sak att pröva föreslagen längd från fall till fall och eventuellt utöka bestämmelserna, när så påkallas. 11 §.

Bestämmelsen att lärotiden må fastställas till högst fyra år har sin motsvarighet i 5 § av 1909 års förslag och 2 § av 1913 års förslag. Från arbetsgivarhåll har tidigare påyrkats, att lärotiden skulle kunna utsträckas till fem år. Någon fullt grundad anledning till sådan utsträckning synes dock icke föreligga.

Genom lagen den 11 juni 1920 om barn i äktenskap 5 § har stadgats rätt för barn, som fyllt aderton år, att själv taga tjänst eller annat arbete ävensom rätt för minderårig, som fyllt sexton år, att med viss begränsning själv träffa arbetsavtal. 12 §.

Vidare har genom bestämmelser i 13 § i lagen om barn utom äktenskap den 14 juni 1917 och 1920 års lagändring i ärvdabalkens 19 kap. 1 § om omyndiga skapats garanti för att målsman skall finnas för varje minderårig.

Under hänsyntagande till ovannämnda nya lagbestämmelser har nu förevarande förslags 12 §:1 erhållit en från motsvarande 9 § i 1913 års förslag avvikande formulering.

Ehuru det på grund av lärlingsförhållandets personliga art måste anses självfallet, att lärlingens samtycke erfordras, även då målsman enligt gällande bestämmelser har att träffa arbetsavtal för honom, har det ansetts lämpligt att på sätt här skett stadga om lärlings medverkan i förevarande fall, helst lärlingsavtal ofta kommer att omfatta såväl tid, med avseende å vilken lärlingen icke äger själv träffa avtal, som tid, beträffande vilken han har sådan rätt.

Såsom ett moment 2 har tillfogats en ny bestämmelse, som avser vad man skulle kunna kalla kollektiv arbetsgivare. Avsikten härmed är att underlätta möjligheten till lärlingsutbildning i sådana yrken, inom vilka arbetstillgången hos en arbetsgivare är starkt växlande, exempelvis då det gäller entreprenad-

arbeten inom byggnadsfacken, där arbetsgivarens verksamhet ofta är mer eller mindre periodisk eller tillfällig, så att lärlingsutbildningen därigenom ofta kan bli avbruten. Enligt från England erhållna underrättelser har man där börjat organisera fristående sammanslutningar av socialt intresserade personer i avsikt att vid behov förmedla lärlingarnas förflyttning mellan olika arbetsgivare och tillse, att utbildningen trots förflyttningen fortgår så planmässigt som möjligt. Det synes uppenbart, att liknande anordningar skulle vara önskvärda även här, och att alltså möjlighet bör beredas för dylik sammanslutning att träffa avtal med lärling på sådant sätt, att den ifrågavarande förflyttningen kan äga rum. Ämbetsverken hava dock icke ansett lämpligt, att detaljbestämmelserna härom införas i lagen, helst som erfarenhet på området ännu saknas här i landet. Däremot torde det vara angeläget, att ifrågavarande bestämmelser kunna försöksvis utfärdas av Kungl. Maj:t.

13 §.

Att lärlingskontraktet skall granskas och efter godkännande registreras hos den myndighet, som har tillsyn å lagens efterlevnad, synes ofrånkomligt, för att tillsynen över huvud skall kunna nöjaktigt utövas, och torde därför bestämmelse härom böra förekomma i lagen. Däremot synes det onödigt och delvis olämpligt att såsom i de tidigare lagförslagen göra dessa bestämmelser mera detaljerade. I stället föreslås, att här liksom i en del andra fall närmare bestämmelser skola meddelas av Konungen. Tänkt är emellertid, att arbetsgivaren skulle hava att överlämna det i fyra exemplar upprättade lärlingskontraktet till den lokala lärlingsnämnd, som omförmäles i 34 §, samt att denna efter vederbörlig granskning och prövning även av lämpligheten med hänsyn till yrkets beskaffenhet, arbetsgivarens förutsättningar att meddela yrkesutbildning och lärotidens längd skulle med till- eller avstyrkan översända dem till den i 40 § angivna centrala tillsynsmyndigheten, som efter kontraktets godkännande ombesörjer registreringen, lämpligen å industribyrån inom kommerskollegium, och efter påteckning härom återsänder tre av kontraktsexemplaren till lärlingsnämnden, som i sin ordning utlämnar ett exemplar till vardera kontrahenten. Det skulle även kunna tänkas, att registreringen förlades till länsstyrelserna eller till yrkesinspektörerna, som redan nu hava att föra register över minderåriga inom industrien, men en dylik decentralisering skulle försvåra överblick och ledningen av lagens tillämpning samt säkerligen draga större kostnad, än om registreringen sker centralt.

Tydligtvis skall registrering vägras, om kontraktet ej överensstämmer med lagens föreskrifter, exempelvis om yrket ej är av den art och beskaffenhet, som angives i 1 §, om lärlingstiden är olämpligt vald o. s. v. I 27 § angivas vissa förhållanden, som skulle kunna föranleda lärlingskontraktets hävande genom ingripande från lärlingsnämndens sida. Med hänsyn härtill har det även ansetts riktigt, att registrering vägras, om sådana förhållanden uppenbarligen äro för handen, att anledning skulle finnas till kontraktets hävande, därest det redan vore ingånget. Häremot kan möjligen invändas, att det är en väsentligt svårare sak att vägra kontraktets registrering under förmodan, att det ej skulle kunna upprätthållas, än att häva detsamma, sedan giltig anledning därtill blivit konstaterad. Med hänsyn härtill har man flerstädes i den utländska lagstiftningen inskränkt sig till att i berörda avseende stadga, att arbetsgivare, som givit anledning till kontraktets hävande, under vissa omständigheter ej skall få ingå nytt lärlingskontrakt förr än efter någon viss längre tid. Att rättsgrunden för en registreringsvägran på så sätt vinner i styrka skall icke bestridas, men lika uppenbart är, att sådana förhållanden kunna föreligga, att de giva tillräcklig anledning till registreringsvägran, utan att det skall vara nödvändigt att gå omvägen att först medgiva registrering och sedan omedelbart därpå vidtaga åtgärd för kontraktets hävande.

Att, om av den ena eller andra anledningen kontraktets registrering vägras,

det då skall upphöra att gälla, torde utan vidare vara klart. Däremot har det rätt åtskillig tvekan om hur i dylikt fall skulle förfaras beträffande lärlingsförhållandet i och för sig. I fall en arbetsgivare, som å ena sidan är skyldig enligt 4 § att föranstalta om lärlingskontrakt och dettas registrering, å andra sidan befinnes olämplig att utbilda lärling och kontraktets registrering för den skull måste vägras, så synes orimligt, att den minderårige, vilken arbetsgivarens skyldighet skulle avse, ändå skulle få av arbetsgivaren användas i yrkesarbete. Då bleve ju följden, att den olämplige arbetsgivaren helt enkelt bleve befriad från en skyldighet, som skulle ålegat honom, därest han ej varit olämplig. Till undvikande av dylik orimlighet har det synts nödvändigt finna någon anordning så, att den i 4 § angivna skyldigheten kunde undanröjas. För den skull har här föreskrivits, att, sedan lärlingskontraktets registrering vägrats, lärlingen, därest han är minderårig, icke vidare må vara hos arbetsgivaren anställd i yrkesarbete. En liknande bestämmelse förekommer i arbetarskyddslagens 39 §. Eftersom kontraktets registrering är en grundbetingelse för dess giltighet, har i 3 mom. tillagts bestämmelse om att även i 7 § avsedda avtal skola kunna registreras.

Innehållet är i huvudsak överensstämmande med vad som säges i 11 § av 1913 års förslag. Beträffande ställföreträdare för arbetsgivaren föreslås stadgande i efterföljande paragraf. De i 1913 års förslag angivna bestämmelserna angående lärlingens skolundervisning och kostnaden härför hava omformulerats med hänsyn till nu gällande författningar om lärlingsskola, varjämte arbetsgivarens skyldighet att vidkännas kostnaden för undervisningen närmare preciserats.

Denna paragraf utgör en sammanslagning av 12 § och andra stycket av 20 § i 1913 års förslag. Den i förstnämnda paragraf förekommande bestämmelsen angående husrum och kost har ansetts onödig eller tillhörande kontraktets detaljbestämmelser.

De förpliktelser, som enligt denna paragraf skulle åligga arbetsgivaren, äro väsentligen desamma, som angivits i 1913 års förslags 13, 14, 15 och 16 §§. Här har emellertid tillagts bestämmelse, att arbetsgivaren skall hålla lärlingen sjukförsäkrad, detta med hänsyn till den eventualiteten, att arbetsgivaren kunde sakna medel att bekosta sjukhjälpen. Samtliga dessa bestämmelser äro så samhöriga, att deras sammanförande i en gemensam paragraf ansetts motiverat. Att långvarigt avbrott i arbetet medför rätt till kontraktets hävande framgår av efterföljande 22 och 24 §§ i detta förslag.

De i 17 § av 1913 års förslag förekommande bestämmelserna hava ansetts överflödiga eller eventuellt tillhörande annan lagstiftning.

I 1913 års förslag 18 § meddelas vissa föreskrifter om vad här avsedda intyg skall innehålla och att intyget skulle utgivas på lärlingens begäran. Riktigare synes vara, att, såsom nu föreslås, intyget utfärdas enligt något av tillsynsmyndigheten fastställt formulär samt utgives oberoende av lärlingens begäran. Önskligt är nämligen under alla förhållanden, att intyget i avskrift överlämnas till lärlingsnämnden och den centrala tillsynsmyndigheten, för att dessa skola bliva underrättade om utbildningens resultat respektive lärlingsförhållandets upphörande. Det torde även vara önskvärt, att anteckning härom kan göras i registret.

Lärlingens här angivna skyldigheter återfinnas i 1913 års förslag 19 och 20 §§. Att lärling, som är i arbetsgivarens hus, skall rätta sig efter husets ordning synes ganska självfallet och därför onödigt att föreskriva i lagen, särskilt som vad här avses torde få anses inrymt redan i paragrafens föreskrift om lärlingens skyldigheter i övrigt.

I fråga om läroprov innehålla de föregående lagförslagen en hel del bestämmelser angående icke blott lärlingens rättighet och skyldighet att avlägga

3 kap.
Om arbets-
givares och
lärlings
skyldigheter
och rättig-
heter.

14 §.

15 §.

16 §.

17 §.

18 §.

4 kap.
Omläroprov.

19 §. sådant samt arbetsgivarens förpliktelser i avseende härå utan även om formerna för provens avläggande och bedömning samt vissa tidsperioder, under vilka prövningen skulle ske. Naturligtvis kunna dylika bestämmelser vara önskvärda, men det torde vara alldeles omöjligt att i lagen inrymma allt, som med hänsyn till alla olika omständigheter kan i förevarande avseende bliva erforderligt. För den skull säges också i de föregående förslagen, att närmare föreskrifter skulle meddelas av Konungen. Det synes då tämligen onödigt att binda tillämpningen vid några som helst bestämmelser i lagen utöver det allra nödvändigaste. I stället bör överlätas åt tillsynsmyndigheten att eventuellt i samband med förut i den allmänna motiveringen omnämnda läroplaner och lokala reglementen utfärda eller stadfästa de föreskrifter angående läroprov avläggande, som med hänsyn till yrkenas art och andra förhållanden kunna bliva önskvärda.

Det föreliggande förslaget har därför begränsats till att i berörda avseende endast föreskriva skyldighet för lärlingen att avlägga läroprov, där så ske kan, och för arbetsgivaren att bereda lärlingen tillfälle därtill samt att vidkännas kostnaderna. Då det givetvis ofta kan vara av stort intresse för lärlingen att själv få övertaga det av honom utförda provstycket, har det syntts lämpligt att enligt 3 mom. medgiva honom rätt därtill mot ersättning till arbetsgivaren endast för material- och arbetskostnaden. Till undvikande av missförstånd och svårigheter, ifall exempelvis provstycket skulle hava blivit beställt av annan, har det emellertid ansetts nödigt, att lärlingen anmäler sin önskan i berörda avseenden, innan provet påbörjats.

20 §. Med hänsyn till den betydelse, läroprovets avläggande möjligen kan få såsom kompetensbevis eller i andra avseenden, synes rimligt, att även annan än lärling skulle kunna få avlägga motsvarande prov, varför bestämmelse härom föreslagits.

5 kap.
Om lärlings-
avtalets upp-
lösning och
förlängning

21 §. De närmast följande paragraferna, som handla om lärlingsavtalets upplösning, hava erhållit en från tidigare förslag ganska avvikande lydelse. Orsaken härtill ligger huvudsakligen däri, att man i de tidigare förslagen ansett lärlingskontraktet så strängt personligt, att det nödvändigt skulle förfalla, då arbetsgivarens rörelse överlättes å annan person. Det kan emellertid icke förnekas, att det personliga förhållandet mellan arbetsgivaren och lärlingen i en stor mängd fall blivit ganska oväsentligt för utbildningen. Detta gäller exempelvis i fråga om aktiebolag och andra arbetsgivare, som ej själva deltaga i eller personligen leda arbetet. Med hänsyn till lärlingens utbildning vore det givetvis mest önskligt, att denna kunde få fortgå utan den störning, som lätt kan uppkomma, då vid rörelsens överlåtande lärlingskontraktet förfaller och nytt kontrakt skall upprättas eller en transport av det gamla behöver företagas, för att lärlingsförhållandet skall äga bestånd. Naturligtvis kan överlåtelsen även medföra sådan personförändring, att verkligt skäl till kontraktets hävande kan anses föreligga, men för sådana fall torde det vara tillräckligt att medgiva rätt till uppsägning inom viss begränsad tid.

Med hänsyn till ovanberörda förhållanden hava hithörande bestämmelser avfattats så, att kontraktet skulle automatiskt övergå på den, som träder i arbetsgivarens ställe, och lärlingsförhållandet alltså äga bestånd, såvida icke uppsägning sker och för övrigt de nödiga förutsättningarna för lärlingsutbildningen fortvara.

Att lärlingskontraktet måste förfalla, om lärlingen avlider, torde vara självklart, varför den i 1913 års lagförslag förekommande bestämmelsen härom icke medtagits. Den förevarande paragrafen har sålunda inskränkts till föreskriften, att lärlingskontraktet skall förfalla, om arbetsgivarens rörelse i det yrke kontraktet avser nedläggas.

Att lärlingen skall kunna erhålla ersättning för den skada, han lider genom

lärlingsförhållandets upphörande i detta och vissa andra fall, framgår av efterföljande 44 §.

Denna paragraf överensstämmer väsentligen med 28 § i 1913 års förslag. Emellertid har bestämmelsen i 28 § 4) i sistnämnda förslag här ej upptagits, enär den vid förslaget tidigare behandling ansetts olämplig och väl även torde vara obehövlig, eftersom vad däri avses kan anses tillräckligt täckt genom bestämmelsen i det nya förslaget punkt g) jämförd med 18 §.

Beträffande punkt 7) av 28 § i 1913 års förslag, här punkt f), har tidigare från en del håll anmärkts, att bortavaro utan förfall ej borde vara tillåten åtminstone ej så lång tid som sex dagar i följd, särskilt som det kunde tänkas, att dylik bortavaro bleve ofta upprepad. Härtill må påpekas, att ofta upprepad bortavaro, även kortare tider, måste betraktas som ett väsentligt åsidosättande av lärlingens skyldigheter mot arbetsgivaren och alltså faller under punkt g). Punkt f) avser däremot rätt för arbetsgivaren att uppsäga kontraktet utan föregående varning, och under sådant förhållande torde den ifrågavarande tiden icke böra sättas allt för kort. Någon allvarlig olägenhet av att bibehålla föreslagna sex arbetsdagar i följd synes således icke vara att befara.

Även denna paragraf är väsentligen lika motsvarande bestämmelser i 1913 års förslag 29 §. I anslutning till förändringen i föregående paragraf har emellertid punkt 3) utelämnats såsom onödig. Att arbetsgivaren ej får miss-handla lärlingen torde även få anses klart genom bestämmelsen om arbets-givarens allmänna skyldigheter mot lärlingen enligt 15 §.

I överensstämmelse med här ovan hävdade uppfattning, att lärlingsförhållan-det icke bör upplösas utan tvingande skäl, har punkten e) utökats med det villkoret, att förflyttningen skulle medföra väsentlig olägenhet för lärlingen. Vidare har ordet kommun utbytt mot ort, enär det mycket väl kan tänkas, att förflyttningen inom en vidsträckt kommun skulle kunna medföra större olägen-het för lärlingen än en förflyttning mellan två angränsande kommuner.

Stadgandet i 1 mom. har tillkommit, för att lärlingsförhållandet skall kunna upplösas, i fall exempelvis en hantverkare övergår från egentlig produktion till huvudsakligen försäljningsverksamhet, då det givetvis kunde bli till skada för lärlingen att kvarhållas hos arbetsgivaren, sedan förutsättningarna för utbildningen högst väsentligt försämrats. Att lärlingen skall kunna erhålla ersättning för den skada, han i dylikt fall lider, framgår av 44 §. Andra momentet överensstämmer i huvudsak med 30 § i 1913 års förslag.

Enligt tidigare lagförslag skulle förseelse mot lagen åtalas vid allmän dom-stol, och synes detta hava varit meningen även i fråga om kontrakts hävande, då tvist därom uppkommit. Det förefaller emellertid nu lämpligare, att dylika tvister i första hand hänskjutas till lärlingsnämnden, vilken otvivelaktigt kommer att besitta de allra bästa förutsättningarna för tvistens utredning och rätta bedömande. I en mängd fall torde tvisterna visa sig vara av sådan art, att en förlikning vore till fördel för båda parterna, och särskilt i avseende å den betydelse, lärlingsnämndens medverkan härvid bör kunna få för lärlingsför-hållandets bestånd, torde nu föreslagna anordning vara att föredraga.

I 26 § har ansetts böra stadgas om rätt för kvinnlig lärling att uppsäga lärlingskontrakt dels i 1 mom. efter ingånget äktenskap dels i 2 mom. med anledning av tillämnat äktenskap (motsvarande bestämmelse till 2 mom. i 1913 års lagförslag § 33), varjämte i 3 mom. införts stadgande om enahanda uppsäg-ningsrätt för arbetsgivaren i de fall, där kvinnlig lärling, som hos arbetsgivaren åtnjuter husrum och kost, ingår äktenskap.

I de föregående paragraferna av detta kapitel har avsetts, att lärlings-kontraktet skulle kunna dels förfalla automatiskt i visst fall dels ock hävas av endera kontrahenten, om giltiga skäl därtill föreligga. Här följer nu bestäm-

melse, att lärlingsförhållandet skall kunna hävas av lärlingsnämnd, nämligen i fall nämnden finner sådana förhållanden föreligga, att lärlingens yrkesutbildning eller sedliga uppfostran allvarligt äventyras. Denna bestämmelse torde vara behöfelig för att skydda lärlingen, i händelse han själv eller hans målsman ej skulle hava förstånd eller vilja därtill. Man har också velat undvika, att uppenbart olämpliga lärlingsförhållanden skulle få åtnjuta lagens skydd. Grundtanken är alltså densamma, som kommit till uttryck här förut, då i 13 § föreslagits, att registrering skall kunna vägras, ifall sådana förhållanden föreligga, som skulle giva anledning till kontraktets hävande enligt denna paragraf. I den utländska lagstiftningen, exempelvis i den danska lagens § 15, förekomma i viss mån likartade bestämmelser, men där har man förutsatt, att grunden till lärlingsförhållandets upplösning skall vara ådagalagd genom ett särskilt rättsförfarande. Då här förutsattes såväl en lokal lärlingsnämnd som en central tillsynsmyndighet, båda med i viss mån dömande befogenhet, så synes det icke innebära någon risk att på sätt paragrafens första stycke angiver överlämna ifrågavarande upplösningsrätt åt dessa myndigheter. Härigenom vinnes möjlighet till dels ett snabbare ingripande, då så kan befinnas påkallat, dels ett smidigare hänsynstagande till alla inverkan omständigheter utan att den enskildes rätt därigenom torde kunna anses äventyrad.

Bestämmelsen i sista stycket ansluter sig till motsvarande föreskrift i 13 §, och åberopas den i avseende därå anförda motiveringen.

28 §. Enligt 1913 års förslag 31 och 32 §§ skulle lärlingsförhållandet kunna bestå, ändock arbetsgivarens rörelse övergår å annan person, nämligen i fall arbetsgivaren försättes i konkurs eller avlider och rörelsen fortsättes. I överensstämmelse med motiveringen till 21 § har nu föreslagits, att lärlingsförhållandet skulle automatiskt fortfara, även då rörelsen av annan anledning övergår å annan person, dock med rätt till ömsesidig uppsägning inom viss kort tid. Då det kan vara av vikt, att tillsynsmyndigheten hålles underrättad om ifrågavarande förändringar, har tillagts bestämmelse om skyldighet för den nye arbetsgivaren att göra anmälan därom hos tillsynsmyndigheten.

29 och 30 §§. Dessa paragrafer motsvaras av 34 och 35 §§ i 1913 års förslag och torde icke tarva någon särskild motivering.

31 §. Utöver vad i 36 § av 1913 års förslag stadgas angående arbetsgivarens skyldighet att göra anmälan om lärlingskontrakts upplösning ha här tillfogats tvenne nya moment 2 och 3. 2 momentet, som avser att motverka det ofta förekommande förhållandet, att en arbetsgivare lockar till sig en lärling från en annan, när lärlingen fått så pass utbildning, att han börjar kunna göra någon nytta, har sin motsvarighet i danska lagen § 13 och norska lagen § 24. Bestämmelsen i 3 mom. har ansetts lämplig som motsvarighet till 2 mom. och har även någon förebild i den utländska lagstiftningen.

32 §. Här föreslagna bestämmelse avser huvudsakligen att trygga lärlingens rätt att återvinna förlorad lärotid och möjlighet att avlägga läroprov utöver den lärlingstid, som ursprungligen kan vara bestämd. Å andra sidan avser den även att öva ett visst tryck på lärlingen, så att han icke onödigt försummar lärotiden, i vilket fall han skulle kunna kvarhållas av mästarerna utöver avtalad tid. I båda fallen förutsattes givetvis, att avlöningen skall vara den för motsvarande lärotid i kontraktet bestämda.

33 §. Då det kan förutses, att lärlingen ofta kan vara benägen att försumma avtalad skolgång och hans utbildning därigenom kan bliva lidande, har det ansetts rimligt, att lärlingstiden skall kunna förlängas något även i dylikt fall. Här föreslagna bestämmelse förekommer även i den finska lagens 20 §. En liknande bestämmelse i norska lagen § 19 medger lärlingstidens förlängning intill *ett* år. För den händelse arbetsgivaren icke skulle önska behålla lärlingen utöver avtalad tid, bör förlängningen givetvis ej medföra fortsatt förpliktelse

för honom. Lärlingen måste i så fall fortsätta utbildningen hos annan yrkesutövare, innan han kan erhålla vederbörligt intyg, att lärotiden uttjänts.

Enligt 1913 års lagförslag skulle riket indelas i lärlingsdistrikt, vart och ett i regel omfattande ett landstingsområde eller en stad, som ej deltagar i landsting. I varje distrikt skulle finnas en lärlingskommission, som med biträde av behöfligt antal ombud skulle öva tillsyn å lagens efterlevnad och taga den befattning med läroprov, som kunde bliva föreskriven. Kommissionerna skulle stå under kommerskollegiets ledning men var för sig ombesörja lärlingskontraktens granskning och registrering.

6 kap.
Om tillsyn
å lagens
efterlevnad.
34 och 35 §§.

Av skäl, som framgå av den allmänna motiveringen, har det nu syntts mest lämpligt att bygga lärlingsväsendets organisation på kommunerna efter huvudsakligen samma grunder, som gälla för lärlingsskolorna. I överensstämmelse härmed skulle tillsynen å lagens efterlevnad närmast ankomma på en kommunal myndighet kallad lärlingsnämnd. Denna lärlingsnämnd skulle sammansättas efter huvudsakligen samma grunder som styrelse för lärlingsskola och torde, där sådan finnes, ofta kunna bliva identisk med lärlingsskolstyrelsen. Med hänsyn härtill är innehållet i 35 § väsentligen lika motsvarande bestämmelse i lärlingsskolstadgan. Enligt denna skall lärlingsskolans rektor vara självskriven ledamot i lärlingsskolstyrelse, och eftersom rektorn förordnas av skolöverstyrelsen, kan han ju anses i viss mån representera statsintresset. Analogt härmed och i betraktande därav, att lärlingsnämnden jämte sina pedagogiska och sociala uppgifter skulle komma att i vissa fall utöva en dömande befogenhet, har det ansetts nödigt, att nämndens ordförande utses av någon statens myndighet, och har man därvid i första hand tänkt på länsstyrelse, vilken genom sin beröring med ortsbefolkningen torde äga de bästa förutsättningarna att på varje ort kunna utvälja för uppdraget lämplig person. Då enligt det föreliggande förslaget länsstyrelserna icke i övrigt hava att taga befattning med lärlingslagens tillämpning, synes det dock bättre, att, såsom här föreslagits, ordförande i lärlingsnämnd utses av tillsynsmyndigheten, som emellertid bör kunna inhämta förslag från vederbörande länsstyrelse. Där förhållandena äro sådana, att lärlingsnämndens verksamhet blir ringa, och även eljest kan det naturligtvis tänkas, att en och samma person utses till ordförande i två eller flera lärlingsnämnder, om så skulle befinnas önskligt och i övriga avseenden lämpligt.

Beträffande den ersättning, som kan komma i fråga till nämndens ledamöter, torde samma synpunkter böra tillämpas, som då det gäller kommunala uppdrag i allmänhet.

I avseende å nämndens ordförande må nämnas, att de av skolöverstyrelsen utsedda inspektörerna för vissa yrkesundervisningsanstalter icke åtnjuta någon ersättning och att det hittills icke mött någon svårighet att finna lämpliga personer, som av intresse för saken åtagit sig ifrågavarande uppdrag. Man torde därför kunna hoppas, att även lärlingsnämndsordförandena skola kunna erhållas utan särskilda kostnader för statsverket.

Såsom av det föregående framgår, skulle lärlingsnämndens beslut i vissa fall bliva jämförligt med dom. Under sådant förhållande torde mot ledamot av lärlingsnämnd böra gälla samma jäv som i fråga om domare. Motsvarande bestämmelse förekommer i 48 § av 1913 års förslag. Vidare har ansetts nödigt att i lagen förebygga, att nämndledamot, som bedriver konkurrens med annan yrkesidkare, skulle kunna erhålla rätt att inspektera lärlingsutbildningen hos denne eller deltaga i behandlingen av dithörande ärende, varför bestämmelse i avseende härå tillfogats.

36 §.

Denna paragraf motsvaras till större delen av 42 § i 1913 års förslag och torde icke behöva någon ytterligare motivering.

37 §.

Eftersom tillsynen över lärlingarnas utbildning torde bliva en av nämndens

38 §.

viktigaste uppgifter, måste man förutsätta ofta återkommande besök å lärlingarnas arbetsställen. För att inspektionerna icke skola bliva onödigt störande och för nämnden betungande, torde inspektionen av en arbetsplats i allmänhet böra förrättas av endast en person, vilken må kunna vara ledamot av nämnden eller av nämnden förordnat ombud. Här föreslagna stadganden äro avfattade med hänsyn härtill och för övrigt i överensstämmelse med den motsvarande 47 § av 1913 års förslag.

39 §. Beträffande här föreslagna medverkan från yrkesinspektionens och bergsstatens sida hänvisas till vad härom säges i den allmänna motiveringen.

40 §. I de föregående lagförslagen har det ansetts självfallet, att tillsynen och ledningen beträffande lärlingslagens tillämpning skulle uppdragas åt kommerskollegium, som ju redan har viss befattning med lärlingsutbildningen inom hantverket. Sedan nu lärlingsskolorna tillkommit och dessa liksom flertalet andra anstalter för yrkesutbildning förlagts under den med hänsyn härtill organiserade skolöverstyrelsen, måste det anses synnerligen angeläget, att den där vunna erfarenheten om lärlingsutbildningen i förenämnda anstalter tillgodogöres även med avseende på lärlingarnas praktiska utbildning utanför skolan, så mycket hellre som enligt planen för lärlingsskolornas verksamhet den praktiska och den teoretiska utbildningen böra bedrivas hand i hand. Vidare synes påtagligt, att lärlingslagens tillämpning i många fall kan komma att beröra frågor, som till följd av sin natur närmast äro att hänföra till socialstyrelsens förvaltningsområde. Med hänsyn till förenämnda förhållanden synes det visserligen alltjämt lämpligt, att den centrala behandlingen av ärenden rörande lärlingslagens tillämpning förläggas till kommerskollegium, men att i frågor av pedagogisk eller social natur kommerskollegium skall hava att samverka med skolöverstyrelsen respektive socialstyrelsen. Formerna för och omfattningen av den samverkan mellan ämbetsverken, som sålunda skulle förekomma, synas icke böra bindas genom bestämmelser i lagen utan torde hellre böra regleras genom särskild föreskrift utfärdad av Kungl. Maj:t.

Rörande organiserandet av det med tillsynen över lärlingsväsendet förenade arbetet hava ämbetsverken tänkt sig ungefär följande anordning:

Det löpande arbetet med prövning i formellt avseende av insända lärlingskontrakt samt registrering av desamma skulle utföras å tekniske konsulentens afdelning av Kommerskollegii industribyrå under närmaste tillsyn av sekreteraren på denna byrå. Tvivelaktiga fall liksom frågor rörande vägran av registrering skulle underställas byråchefen.

Frågor rörande sättet för lärlings utbildning och avläggandet av läroprov skulle hänskjutas för beredning till en delegation bestående av en representant för kommerskollegium och en representant för skolöverstyrelsen.

Frågor av principiell natur, såsom rörande lagens tillämpningsområde, angående lärlingstidens längd i olika yrken, prövning av besvär över lärlingsnämnds beslut m. m. skulle hänskjutas för beredning till en delegation, bestående av utom de båda nämnda även en representant för socialstyrelsen.

Skulle skilda meningar uppstå inom någon av berörda delegationer, skall vid ärendets avgörande i kommerskollegium anmälan härom göras till protokollet.

41 §. Motsvarande bestämmelse förekommer i 50 § av 1913 års förslag. Det har dock ansetts, att besvär böra kunna ingivas hos tillsynsmyndigheten direkt och att någon särskild föreskrift om formen härför icke vore påkallad.

7 kap. Ansvars- och ersättningsbestämmelser. Dessa paragrafer motsvaras av 53—55 §§ i 1913 års förslag. Emellertid har den starka förskjutning, som ägt rum i förhållandet mellan penningvärdet och arbetslönerna, gjort, att de i 1913 års förslag angivna bötesbeloppen förefalla för små för att nu hava åsyftad verkan, och då nämnda förskjutning efter allt

att döma torde komma att väsentligen bliva bestående, hava de ifrågavarande böterna här föreslagits till högre belopp.

Motsvarande bestämmelser återfinnas i 57, 59, 60—63 §§ av 1913 års förslag och synas vid den diskussion, som ägt rum i anledning av sistnämnda förslag, icke hava givit anledning till någon anmärkning. 44—49 §§.

Den i 58 § av 1913 års förslag förekommande bestämmelsen om rätt för arbetsgivaren att genom polismyndighets försorg få avviken lärling återställd i arbetet har blivit starkt klandrad från såväl arbetsgivar- som arbetarhåll och för den skull utelämnats. Motsvarande stadgande förekommer dock i exempelvis den danska lagen § 14 men torde numera vara tämligen betydelselöst. Likaså hava bestämmelser i 1913 års förslag 54 § angående intyg och 56 § angående lärlingsprov här utelämnats såsom hörande till förut omnämnda detaljbestämmelser.

Ifrågavarande bestämmelser motsvara §§ 64—65 i 1913 års förslag och ha icke varit föremål för anmärkning vid lärlingslagsfrågans hittillsvarande behandling. Att i förevarande förslags 51 § uteslutits orden »Staten eller» beror därpå, att enligt 8 § Konungen äger särskilt förordna, i vad mån lagen skulle vara tillämplig i avseende å arbetare i statens tjänst.

*8 kap.
Särskilda
bestäm-
melser.*

50 och 51 §§.

Kort redogörelse angående lärlingsväsendets nuvarande tillstånd i Sverige med avseende å vissa yrken.

Det är allmänt erkänt och vittnat, att den praktiska lärlingsutbildningen i Sverige alltsedan skräväsendets upphörande särskilt genom den mera undanträngda ställning, varuti hantverksyrkena delvis blivit försatta i samband med den allmänna industrialiseringen, kommit att erhålla en allt mera minskad utsträckning. Rättvisligen må dock erinras därom, att med avseende å flera yrken såväl inom hantverks- som de industriella områdena å både arbetsgivar- och arbetarhåll ett stort intresse ådagalagts och alltjämt visas för att trots avsaknaden av ett genom lagbestämmelser reglerat lärlingsväsen söka sörja för den för de olika yrkenas rekrytering och framtid så betydelsefulla lärlingsutbildningens ordnande.

Enligt vad ämbetsverken inhämtat hos vederbörande i Socialstyrelsen, Sveriges hantverksorganisation och arbetsgivarernas, respektive arbetarnas centralorganisationer föreligger ingenstädes någon samlad svensk lärlingsstatistik. Åstadkommandet av en mera omfattande sådan statistik, vilken enligt från flera håll uttalade meningar på grund av avsaknaden av ett genom lag ordnat lärlingsväsen under nuvarande förhållanden befarades skola bli relativt ofullkomlig, har icke heller av ämbetsverken ansetts erforderligt för den utredning ämbetsverkens uppdrag avser, helst en sådan statistik i huvudsak icke skulle komma annat än att bekräfta den ovan återgivna allmänna uppfattningen angående lärlingsväsendets tillstånd.

Såsom belysande för frågan om lärlingsväsendets utsträckning har emellertid vederbörande i Socialstyrelsen hänvisat till den av detta ämbetsverk utgivna redogörelsen »Kollektivavtal i Sverige vid årsskiftet 1920/21», i vilken redogörelse (del I, sid. 58 o. f.) meddelas här intagna tabell Q över kollektivavtalen, fördelade efter bestämmelser om lärlingsväsen, med därtill hörande resumé av följande lydelse:

»Tab. Q utvisar förekomsten av bestämmelser i avtalen, vilka i en eller annan riktning reglera lärlingsförhållandena. Efter vad härav framgår, förefinnas dylika bestämmelser endast i ett mindre antal avtal inom vissa näringsgrenar. Det torde emellertid böra anmärkas, att inom den mekaniska verkstadsindustrin, vars riksavtal icke medräknats i tabellen, ett under tidigare år träffat lärlingsavtal synes i viss utsträckning fortfarande tillämpas.

Lärlingsbestämmelserna i avtalen äro av mycket växlande beskaffenhet. Medan sålunda ofta endast en eller annan detalj av lärlingsväsendet upptagits i avtalet och övriga sidor därav fortfarande torde regleras enligt praxis, ha i några avtal bestämmelserna härom svällt ut till fullständiga 'lärlingsavtal'.

De vanligaste i avtalen förekommande bestämmelserna angående lärlingsväsendet gälla *lärlingslönerna* och *lärotidens längd*. Sådana bestämmelser återfinnas i 306 avtal, omfattande 40 636 arbetare. I allmänhet fastställa avtalen bestämda tidlönebelopp för lärlingar alltefter det antal år, som förflutit av

Bestämmelser om lärlingsväsen vid kollektivavtal.

Tab. Q. Kollektivavtalen, fördelade efter bestämmelser om
lärlingsväsen.

Näringsgrenar ¹	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15						
	Hela antalet		Därav med bestämmelser om lärlingsväsendet		Bestämmelser rörande										Lärlingslön och lärotid		Begränsning av lärlingarnas antal		Lärlingsålder vid antagandet		Lärlingsysselsättning		Lärlingsdeltagande i yrkesskola												
	av-tal	arb-tare	av-tal	arb-tare	av-tal	arb-tare	av-tal	arb-tare	av-tal	arb-tare	av-tal	arb-tare	av-tal	arb-tare	av-tal	arb-tare	av-tal	arb-tare	av-tal	arb-tare	av-tal	arb-tare	av-tal	arb-tare	av-tal	arb-tare	av-tal	arb-tare							
I. Mekaniska verkstäder	34	59 475	1	23	1	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Vagnmakerier . .	4	125	1	7	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Guld- och silvervarufabriker .	4	499	1	49	1	49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
II. Glasbruk	15	4 822	1	628	1	628	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
III. Snickeri- och möbelfabriker . .	60	8 678	39	7 786	39	7 786	—	—	39	7 786	39	7 786	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Pianofabriker . .	3	133	1	25	1	25	—	—	1	25	1	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Käpp- och paraplyfabriker . .	1	30	1	30	1	30	—	—	1	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Korkfabriker . .	4	348	3	167	2	121	2	68	1	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
IV. Bokbinderier . .	2	4 965	2	4 965	2	4 965	—	—	2	4 965	2	4 965	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Grafiska anstalter	4	884	4	884	4	884	—	—	4	884	4	884	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Bok- och tidningstryckerier	2	9 021	2	9 021	2	9 021	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
V. Bagerier och konditorier	80	4 276	60	3 595	54	3 298	31	1 575	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Slakterier och charkuterier . .	49	1 667	42	1 468	42	1 468	34	938	13	452	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
VI. Skrädderier . . .	89	9 160	51	3 886	51	3 886	51	3 886	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
VII. Skinn- och pälsvarufabriker . .	2	1 205	1	845	1	845	1	845	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skomakeriverkstäder	34	2 050	1	15	1	15	—	—	1	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gummivarufabriker	7	1 971	2	1 296	2	1 296	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sadelmakeri- och tapetserarverkstäder	23	798	18	732	18	732	5	193	5	197	1	3	5	265	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Reseffektfabriker .	3	296	1	21	1	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IX. Målare	72	5 120	65	4 891	65	4 891	65	4 891	65	4 891	65	4 891	65	4 891	65	4 891	65	4 891	65	4 891	65	4 891	65	4 891	65	4 891	65	4 891	65	4 891	65	4 891	65	4 891	65
Förgylleri- och glasmästararb-tare	5	159	5	159	5	159	1	12	2	109	1	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIV. Barberare	19	938	8	427	6	378	6	121	6	378	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skorstensfejare .	9	182	5	108	5	108	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	525	116 802	315	41 028	306	40 636	196	12 529	140	19 754	113	18 563	70	5 156	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

¹ Endast sådana näringsgrenar, där ifrågavarande bestämmelser förekomma, äro medtagna i denna tabell.

lärotiden. I riksavtalet för snickeri- och möbelfabriker bestämmas lärlingslönerna till viss procent — 45 % under andra, 60 % under tredje och 80 % under fjärde läroåret — av utlärn arbetares tidavlönning. Rätt vanligt är, att frågan om lärlingslönerna överlämnas till fri överenskommelse mellan arbetsgivaren och lärlingen eller dennes målsman. Lärotidens längd växlar inom olika yrken från 1 till 5 år. Vid snickeri- och möbelfabriker, pälsvarufabriker och frisørsalonger är lärotiden 4 år, för litografer, tapetserare och sadelmakare, förgylleri- och glasmästeriarbetare samt för målare i allmänhet 5 år, vid tryckerier 2—4 år, växlande för olika slag av lärlingar, och vid bokbinderier och skrädderiverkstäder 4 år för manlig och 3 år för kvinnlig lärling. I mjukbrödsbagerierna är lärotiden 3 år och vid slakterierna 3—4 år.

Lärlingsregulativ finnes infört i 196 avtal med 12 529 arbetare. Vid skrädderierna får sålunda en arbetsgivare anställa högst en lärling för varje fullt 5-tal anställda arbetare, dock alltid *en* lärling. Överstiger arbetarnas antal 25, får han endast för varje fullt 10-tal arbetare därutöver anställa ytterligare en lärling. Vid pälsvarufabrikerna äger arbetsgivaren anställa en lärling för varje påbörjat och två lärlingar för varje fullt 3-tal anställda arbetare. Inom måleriyrket får anställas en lärling på 5 utlärda arbetare, dock minst en och högst tre lärlingar. Vid en korkfabrik ställes det tillåtna antalet lärlingar i proportion till vissa slag av maskiner, så att endast en lärling får förekomma för varje 5-tal pipmaskiner å fabriken.

I sammanlagt 140 avtal med 19 754 arbetare bestämmas viss *minimiålder* för lärling vid antagandet. Vid snickeri- och möbelfabriker skall lärling vid antagandet hava fyllt 15 år, vid bokbinderier 16 år, vid litografiska anstalter 15 och 16 år, växlande för olika fack, och vid slakterier 16—18 år. För mål- och frisörlärlingar har jämte *minimiålder* (15 år) även fastställts viss *maximiålder* vid antagandet. Som lärling får sålunda icke antagas den, som fyllt 20 år beträffande måleriyrket och 17 år beträffande barberaryrket.

Enligt 70 avtal med 5 156 arbetare, de flesta tillhörande målarfacket, stadgas, att lärling skall tillhållas deltaga i *undervisning i yrkesskola* eller kunna erhålla ledighet för sådant ändamål. Även i annat avseende innehålla vissa avtal föreskrifter rörande lärlingarnas utbildning och sysselsättning, såsom att arbetsgivaren äger skyldighet tillse, att lärlingarna erhålla största möjliga utbildning i yrket. I målaravtalen undantagas lärlingar uttryckligen från lockout och strejk.»

I del II av Socialstyrelsens ovannämnda redogörelse har publicerats ett representativt urval av kollektivavtal inom olika näringsgrenar vid ifrågasvarande tidpunkt. Härur må beträffande särskilda bestämmelser om lärlingsväsen, med frånseende av bestämmelser om lärlingslöner, anföras följande. Även om dessa bestämmelser ingå i eller tillhöra de vid årsskiftet 1921/22 gällande kollektivavtalen, torde de, enligt vad ämbetsverken inhämtat, i huvudsak alltjämt oförändrade äga giltighet även vid nuvarande kollektivavtal.

I lärlingsbestämmelserna i kollektivavtal mellan *Sveriges Träindustriförbund* och *Svenska Träarbetareförbundet* stadgas, att »arbetsgivaren är skyldig tillse, att lärling erhåller största möjliga kunskap och färdighet i yrket» och att »som lärling får icke anställas den, vilken icke fyllt 15 år».

I kollektivt avtal mellan *Sveriges Bokbinderiudkares Arbetsgivarförbund* och *Svenska Bokbindareförbundet* föreskrives, att »för att kunna antagas till lärling fordras: att kunna förete intyg om fullgod folkskolebildning, att vid läkarundersökning erhålla friskbetyg samt att hava fyllt 16 år. Lärotiden fastställs till 4 år för manliga och 3 år för kvinnliga lärlingar. Lärling skall ställas under ledning av i yrket erfaren fackman, och bör arbetsgivaren även i övrigt tillse, att lärlingen erhåller den utbildning, att han eller hon

efter ovan angivna lärotids slut äger de kunskaper, som berättiga till den för utlörd, respektive manlig eller kvinnlig, arbetare bestämda minimilönen. I regel må lärling ej användas till annat än yrkesarbete inom verkstaden.»

Kollektivt avtal mellan *Sveriges Tryckeriers Arbetsgivareförbund* och *Svenska Typografförbundet* innehåller i avdelning III följande lärlingsbestämmelser:

»§ 63.

För att kunna antagas till lärling fordras att kunna förete intyg om fullgod folkskolebildning, att vid läkarbesiktning erhålla friskbetyg samt dessutom att ha uppnått i lag stadgad ålder.

Lärotiden är högst för sätтарlärling 4 år, för snällpresstryckarlärling 2 år, för digelpresstryckar- och iläggarlärlingar 2 år och lägst hälften därav.

Lärotiden för sätтар- och snällpresstryckarlärlingar kan icke utan arbetsgivarens medgivande anses fullgjord före fyllda 20 år och för digelpresstryckar- och iläggarlärlingar före fyllda 17 år.

Om till snällpresstryckarlärling antages förutvarande digelpresstryckare, digelpresstryckarlärling eller iläggare eller till digelpresstryckare förutvarande iläggare, kan lärotiden enligt överenskommelse förkortas.

§ 64.

För ordinarie arbetstid, fritid m. m. gälla samma bestämmelser, som äro i avtalet införda för utlärda arbetare.

§ 65.

Maskinsättare skall för att kunna vinna anställning prestera å Linotype-maskin samt å Monotypemaskins klaviatur 6 500, på Monolinemaskin 5 000 samt på typografmaskin 4 200 bokstäver korrigerad sats i timmen samt vara fullt förtrogen med maskinens användande.

För provsättning gäller: ren slätsättning på vanlig spaltbredd (minst 40 bokstäver) efter tryckt manuskript (borgis eller korpus) under 2 timmar vid klaviaturen. Om maskinen tjänstgör otillfredsställande måste provet göras om.»

I mellan *Sveriges Skräddarmästares Centralförening* och *Svenska Skrädderi-
arbetareförbundet* ingånget kollektivt löne- och arbetsavtal bestämmes, att »arbetsgivare, som vill utbilda lärlingar och icke själv är i tillfälle att lämna undervisning, äger därom träffa överenskommelse med lämplig arbetare, som då uppbar lön i enlighet med för lärare fastställd avlöning. Varje arbetsgivare äger rätt att hava en lärling och dessutom en lärling för varje fullt 5-tal arbetare till och med 25. Då arbetarnas antal överstiger 25 må kunna anställas ytterligare en lärling för varje fullt 10-tal, varmed arbetarantalet överstiger 25.»

Kollektivavtal mellan *Sadelmakeriödkarföreningen* och *Stockholms Sadel-
makeriarbetarfackförening* innehåller följande bestämmelse:

»För att i någon mån förbättra yrket inskränkes lärlingsantalet i förhållande till arbetarnas, nämligen: arbetsgivare, som sysselsätter intill 3 arbetare, högst 2 lärlingar, till och med 6 arbetare högst 3 lärlingar samt därutöver högst 1 lärling för var tredje arbetare.»

I kollektivavtal inom *tapetseraryrket* i Stockholm ingå följande lärlingsbestämmelser:

»§ 1.

För lärling gäller samma ordinarie arbetstid som för utlärda arbetare, dock är lärling skyldig att efter arbetstidens slut verkställa städning å verkstaden.

Lärling får ej användas att hämta förtäring annat än under frukost- och annan måltidsrast.»

§ 2

innehåller bestämmelser om lärlings lön.

»§ 3.

Det arbetsprov, som lärling utför för erhållande av kompetensbevis, skall för bedömande inlämnas till Stockholms Stads Hantverksförening, som efter uttalande av yrkeskunniga besiktningsmän från i detta avtal inbegripna föreningar äger att däröver meddela sådant bevis.

§ 4.

Lärling vare skyldig biträda med allt arbete, som inom yrket förekommer och varom han i arbetet anmodas, dock med hänsyn till hans krafter och så att lärandet av yrket ej åsidosättes.

§ 5.

Lärmästare vare skyldig att underlätta lärlings besök i teknisk söndags- och aftonskola samt yrkesskola, därest sådan finnes.

§ 6.

Där arbetsgivaren ej är yrkeslörd, skall han, för att äga rätt att anställa lärling, hava yrkeslörd verkstadsföreståndare.

§ 7.

Organisationerna äro skyldiga tillse, att de upprättade bestämmelserna för lärlingar noga efterlevas av såväl arbetsgivare som lärlingar.»

Till avtal mellan *Stockholms Målarmästareförening* och *Svenska Måleriarbetarförbundets avdelning nr 1 Stockholm* hör följande lärlingsavtal:

»§ 1.

Åldern för lärlings antagande är 14—20 år.

§ 2.

Lärotidens längd är 4 år. Lärling antages med en prøvotid av 3 månader, efter vilken tid såväl arbetsgivaren som lärling har att avgöra, huruvida lärotiden skall fortsättas eller icke.

§ 3.

a) För lärling, som förut arbetat i yrket, gäller en prøvotid av 1 månad; om ej från vare sig mästare eller lärling innan utgången av samma tid begäran framställes om avbrott i lärotiden, anses sådan lärling antagen för den återstående lärotiden.

b) Den tid, som lärling genom betyg utvisar att han förut i ett sammanhang arbetat i yrket, avdrages från den ordinarie lärotiden.

c) Utlärlingsbetyg för erhållande av gesällbetyg får ej lämnas till lärling förrän denne varit fullt 4 år i lära.

§ 4.

a) Arbetstiden för lärlingar är densamma som för utlärdade arbetare, dock så att den ordinarie arbetstiden för sommaren tillämpas även om vintern.

b) Lärling är skyldig att under högst en halvtimmes tid efter arbetstidens slut, utan särskild ersättning, ställa material och dylikt i ordning innan han lämnar arbetet.

§ 5.

- a) Till lärling får icke utlämnas ackordsarbete.
- b) Lärling skall olycksfallsförsäkras i likhet med övriga arbetare.

§ 6.

a) Lärling skall tillhållas deltaga i undervisningen i Tekniska skolans söndags- och aftonkurser och äger han rättighet härtill utan avdrag å veckolönen.

b) Önskar lärling ledighet om dagen i och för studier i målning vid Tekniska skolan skall sådan lämnas, och äger arbetsgivaren rätt att härför göra avdrag å den stipulerade lönen.»

§ 7

innehåller bestämmelser om lärlings avlöning.

»§ 8.

a) Lärling äger rätt och skyldighet att efter lärotidens slut på arbetsgivarens bekostnad utföra gesällprov.

b) I den händelse att det utförda gesällprovet skall stanna i lärlingens ägo, bör detta utföras under vintermånaderna och anslås för dess utförande högst tre veckors lärlingsavlöning.

§ 9.

a) Lärling, som genomgått prövningstiden och därefter antages, skall kvarstå i anställning till lärotidens slut, och får under denna tid ej deltaga i strejk, ej heller äger arbetsgivaren att gent emot lärling förklara lockout.

Arbetsgivare äger rätt att hålla en lärling på varje fullt 10-tal arbetare, minst en och högst tre, under iakttagande av att lärling skall hållas i kondition året om.

b) Lärling, som på grund av sjukdom eller militärtjänst nödgas avbryta sin lärotid, skall så snart ske kan återtagas i anställning. Den tid, som på detta sätt förloras, inräknas icke i lärotiden, därest den överstiger 3 månader under hela lärotiden.

Skulle annars sådana förhållanden inträda, att det från ena eller andra sidan framställes begäran om avbrott i lärotiden, skola de skäl, som härför föreligga, prövas och avgöras av skiljenämnden.

c) Till reglerande av förhållandena mellan målarmästare och lärling gäller i övrigt avtalets allmänna bestämmelser §§ 8, 10 och 12.

d) Därest mästare eller lärling inom avtalets giltighetsområde bryter mot lärlingsavtalets bestämmelser, äro de avtalsslutande organisationerna skyldiga ingripa i och för rättelse av detta missförhållande, oavsett om mästare eller lärling är organiserad eller ej.»

Slutligen må anföras följande »lärlingsregler» ur avtal emellan *Svenska Frisörföreningen* u. p. a. avdelning 1 samt *Svenska Frisörbiträdesförbundets avdelning 1*:

»Vid antagandet av lärling anses de sex första månaderna som en provotid, under vilken arbetsförhållandet när som helst kan omedelbart upplösas.

Skall lärling fortsätta gäller det för denne minst tre, högst fyra års lärotid, provotiden inräknad, och upprättas kontrakt rörande dennes antagande i lära mellan arbetsgivaren och lärlings målsman.

Det åligger arbetsgivare, som antager lärling, att under lärotiden bereda honom fullständig utbildning i yrket. Detta skall ske obligatoriskt i enlighet med den för frisörskola fastställda skolplanen.

Lärling får ej vid tiden för lärlingskontraktets upprättande vara yngre än 15 år eller äldre än 17 år, dock med iakttagande av att lärling vid kontraktstidens utgång ej får vara fyllda 20 år.

När lärling varit i lära i tre år må ny elev antagas. När endast en elev finnes må en tvålojke anställas, men får ej denna vara äldre än 15 år.»

I överensstämmelse med ett efter upprepade framställningar från Sveriges *Åtgärder till hantverksorganisation av kommerskollegium i ämnet avgivet förslag föreslog Kungl. Maj:t i proposition till 1917 års riksdag anvisande å extra stat för år 1918 av ett förslagsanslag, högst 8 000 kronor, till statsunderstöd åt utbildande av lärlingar samt till lärlingspremier.*

Sedan kommerskollegium avgivit förslag rörande användningen av samma anslag, fastställde Kungl. Maj:t den 2 november 1917, i huvudsaklig överensstämmelse med kollegii förslag, dels bestämmelser rörande statsunderstöd för utbildande av lärlingar och rörande statspremier åt dylika, dels ock bestämmelser rörande statsunderstöd till hantverksföreningar, anslutna till Sveriges hantverksorganisation, för utdelande av lärlingspremier. Enligt dessa bestämmelser skulle statsunderstöd till mästare för utbildande av lärlingar utgå med 300 kronor för varje lärling samt utanordnas i den ordning, att 100 kronor utbetalades vid första, 75 kronor vid andra och 50 kronor vid tredje årets slut, sedan för varje gång av ombud för Sveriges hantverksorganisation avgivits utlåtande, huruvida mästaren, för så vitt på honom ankomme, bedrivit lärlingens utbildande på ett för utbildningens fullbordande vid tredje årets slut ändamålsenligt sätt. Återstående 75 kronor skulle utbetalas, sedan styrkt blivit, att lärlingen genom avlagt prov eller på annat sätt visat sig vara utlärd i yrket. Dessutom skulle lärling, för vars utbildande mästare erhållit statsunderstöd och vilken efter avlagt prov undfått Sveriges hantverksorganisations utlärlingsbevis, vara berättigad till en utlärlingspenning av 20 kronor, varjämte, om han i samband med tilldelandet av utlärlingsbevis jämväl fått sig tillerkänd någon av Sveriges hantverksorganisations silvermedaljer, statspremium av högst 100 kronor skulle kunna tilldelas honom. Slutligen skulle genom hantverksföreningarnas försorg utdelas särskilda så kallade lärlingspremier, för vilket ändamål understöd skulle tillkomma hantverksföreningarna.

Med utgångspunkt från att, på sätt vid beräkningen av anslaget storlek förutsatts, årligen 50 nya lärlingar skulle komma i åtnjutande av statsunderstödd utbildning, föreskrev Kungl. Maj:t beträffande dispositionen av det för år 1918 för nu ifrågavarande ändamål anvisade anslag, 8 000 kronor, vidare, att 5 000 kronor skulle utbetalas till hantverksidkare såsom understöd för utbildande av en första årets lärlingsgrupp, medan återstående 3 000 kronor skulle användas såsom understöd till hantverksföreningar för utdelande av lärlingspremier.

Även för åren 1919 och 1920 beviljades av riksdagen på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar anslag till lärlingsutbildningens befrämjande enligt ovannämnda grunder, varvid emellertid anslagsbeloppet — med hänsyn till att utbildningen av 1918 års lärlingsgrupp alltjämt fortsattes, medan därjämte nya lärlingsgrupper tillkommo — höjdes till respektive 11 750 och 14 250 kronor.

Vid riksdagens beviljande för år 1921 av fortsatt anslag för ändamålet höjdes detsamma i enlighet med Kungl. Maj:ts därom avgivna förslag ytterligare till 20 535 kronor. I anledning av en utav styrelsen för Sveriges hantverksorganisation gjord och av kommerskollegium tillstyrkt framställning om förhöjning med 200 kronor av det dittills med 300 kronor för varje lärling utgående understödet åskade Kungl. Maj:t berörda anslagsförhöjning för att möjliggöra, att en förhöjning i nämnda understöd skulle kunna komma till stånd, dock icke med mera än 100 kronor, vilket belopp skulle så fördelas,

att de till mästarna under de tre utbildningsåren utgående understöden även-
som det belopp mästaren erhöle, då lärling blivit utlärd, ökades vartdera
med 25 kronor.

På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade riksdagen vidare
för år 1922 ett till 28 945 kronor förhöjt anslag till ifrågavarande ändamål.
Vid beräkningen av nämnda års anslagsbehov förutsattes nämligen — i an-
ledning av en utav kommerskollegium gjord framställning — dels att antalet
lärlingar och därmed också antalet understödda mästare skulle från och med
år 1922 ökas från 50 till 75, dels ock att det till lärlingspremier avsedda
beloppet skulle från och med samma år höjas från 3 000 kronor till 4 000
kronor.

Vid avgivande av 1922 års statsverksproposition ansåg sig emellertid veder-
börande departementschef beträffande frågan om fortsatt understöd för ifråga-
varande ändamål med hänsyn till de budgetära svårigheterna förhindrad att
biträda kommerskollegii framställning i ämnet, i vad den avsåge anslag för
en ny lärlingsgrupps första utbildningsår. Den av departementschefen sålunda
intagna ståndpunkten vann Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, i
enlighet varmed anslaget för första halvåret 1923 nedsattes till ett belopp
av 9 290 kronor.

Sedan dåvarande departementschefen på grund av det statsfinansiella läget
jämväl vid avlåtande av 1923 års statsverksproposition ställt sig avvisande
mot kommerskollegii framställning om anslag till ifrågavarande ändamål för
budgetåret 1923—1924 i vad densamma avsåge åtgärder för igångsättande av
nya lärlingskurser, har riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts i anslutning
härtill avlåtna framställning till ifrågavarande ändamål för sistberörda bud-
getår beviljat ett extra anslag av 11 540 kronor. Enligt Kungl. Maj:ts beslut
den 1 juni 1923 utgått av detta anslag

till statsunderstöd åt hantverksidkare för utbildande av lärlingar:

a) för 1920 års lärlingsgrupp tillhörande ut- lärd lärlingar	1 600 kr.
b) för 1921 års lärlingsgrupp tillhörande ut- lärd lärlingar	2 600 » 4 200 kr.
till utlärlingspenningar	840 kr.
» statspremier	4 500 »
» hantverksföreningar, anslutna till Sveriges hantverks- organisation, för utdelande av lärlingspremier	2 000 »
	<u>Summa 11 540 kr.</u>

Ur de av Kungl. Maj:t enligt beslut senast den 9 juli 1920 fastställda be-
stämmelserna rörande statsunderstöd för utbildande av lärlingar och rörande
statspremier åt dylika må anföras följande:

»Ansökning om statsunderstöd för utbildande av lärlingar ställes till Kom-
merskollegium och skall vara åtföljd av:

a) åldersbetyg,
b) intyg, att sökanden bedriver självständig verksamhet inom det hantverks-
yrke, ansökningen avser,

c) intyg, att sökanden äger sådan yrkesskicklighet och i övrigt sådana
egenskaper, att han anses kunna bedriva lärlingars utbildande med sådan
framgång, att statsunderstöd därför bör kunna ifrågakomma,

d) bestyrkt avskrift av överenskommelse mellan mästaren, å ena sidan, samt
lärlingen och hans målsman, å andra sidan, angående lärlingens anställning,
vilken överenskommelse skall innehålla, bland annat, förpliktelse för lärlingen

att besöka för hans teoretiska yrkesutbildning lämplig skola, därest sådan finnes å orten med understöd av allmänna medel anordnad, ävensom bestämmelse om vilken av kontrahenterna skall bestrida kostnaderna för skolmateriel och eventuella skolavgifter. — I det fall där på grund av mästarens målsmanskap över lärlingen bindande lärlingskontrakt av omförmälda slag icke kan på föreskrivet sätt upprättas, avgives av mästaren-målsmannen förbindelse angående fullgörande av honom såsom mästare i förevarande avseende åliggande förpliktelser, — samt

e) intyg angående lärlingens ålder.

Statsunderstöd för utbildandet av lärlingar utdelas av Kommerskollegium, som dessförinnan har att höra Sveriges hantverksorganisation.

Det statsunderstödda utbildandet av lärlingar står under tillsyn av Kommerskollegium med biträde av ombud för Sveriges hantverksorganisation.»

»Mästare, som erhållit statsunderstöd för utbildande av lärlingar, åligger

a) att bedriva ifrågavarande lärlingars utbildande på sådant sätt, att de, för så vitt på mästaren beror, kunna efter tre års lärotid genom prov visa sig vara kompetenta att erhålla Sveriges hantverksorganisations utlärlingsbevis,

b) att ställa sig till efterrättelse de anvisningar eller föreskrifter rörande lärlingsutbildandet, som av Kommerskollegium eller eljest kunna komma att utfärdas,

c) att lämna av Kommerskollegium utsänt ombud tillfälle att taga del av yrkesverksamheten i de avseenden, där lärlingsutbildandet därav beröres,

d) att lämna ombud för Sveriges hantverksorganisation tillfälle att taga del av yrkesverksamheten i för ovannämnda utlåtandes avgivande erforderlig omfattning,

e) att så ordna lärlingens yrkesarbete, att hinder ej därav må uppstå för lärlingen att bevista för hans teoretiska yrkesutbildning lämplig skola, därest sådan finnes å orten med understöd av allmänna medel anordnad,

f) att minst en månad före provs påbörjande till Kommerskollegium insända uppgift om såväl tiden för provets påbörjande som provets beskaffenhet, samt

g) att senast en månad, efter det att beslut om utfärdande av lärlingsbevis och, i förekommande fall, om tilldelande av särskild belöning blivit fattat, till Kommerskollegium insända bestyrkt utdrag ur vederbörande hantverksförenings protokoll rörande ifrågavarande beslut.

Brister mästaren i fullgörandet av någon av ovan angivna skyldigheter, eller finner Kommerskollegium eljest förhållandena vara sådana, att statsunderstödet ej vidare bör utgå, äger kollegium innehålla ännu ej utbetald del av detsamma.»

Slutligen må meddelas följande översikt, utvisande sammanlagda antal ansökningar om statsunderstöd för lärlingsutbildning samt sammanlagda antal beviljade dylika inom olika yrken under åren 1918—1922.¹

Av ålder ha hantverksföreningarna omhänderhaft granskningen av gesällproven samt verkställt utnämningarna av de nya gesällerna. Då för att räknas såsom utlärd arbetare fordran på »gesällbrev» i allmänhet icke längre förekommer, har denna hävdvunna ordning med gesällnomineringarna emellertid mer och mer gått tillbaka.

Inom Kommerskollegium har från hantverksföreningarna insamlats uppgifter angående gesällutnämningarna, vilka uppgifter belysa denna tillbakagång och visa den f. n. ytterligt ringa omfattningen av utbildade lärlingar, som avlägga gesällprov. Ehuru väl uppgifter icke erhållits från en del hantverksföreningar, kunna dock de angivna siffrorna anses vara ganska tillförlitliga för belysande av läget.²

*angående
gesällprov.*

¹ Översikten införd å sid. 56.

² Se tabellen sid. 56, nedtill.

Antal ansökningar om statsunderstöd för lärlingsutbildning samt antal beviljade dylika understöd inom olika yrken under åren 1918—1922.

Yrken	Antal ansökningar	Antal beviljade understöd
Bagare	1	—
Bokbindare	1	1
Boktryckare	1	1
Byggmästare	1	—
Dekorationsmålare	1	1
Frisörmästare	45	17
Förgyllare och glasmästare	1	1
Garvare	1	1
Guldsmed	5	5
Kakelugnsmakare	3	2
Konditor	2	2
Kopparslagare	2	2
Mekaniker	2	2
Murare	1	—
Målare	33	23
Plåtslagare	5	5
Sadelmakare	11	8
Skomakare	22	13
Skorstensfejare	1	—
Skräddare	81 ¹	59 ²
Smed	37	31
Snickare	32	28
Stenhuggare	3	2
Tapetserare	3	3
Toffelmakare	1	1
Träsvarvare	1	1
Tunnbindare	1	1
Urmakare	7	6
Vagnmakare	10	8
Summa	315	224

¹ Härav 4 ansökningar från innehavare av syateljé.

² , 2 understöd till , , ,

Uppgifter angående gesällutnämningar.

Å r	1905	1910	1915	1919	1920	1921
Antalet hantverksföreningar	73	94	119	126	143	160
Antalet föreningar, där utnämningar förekommit	60	63	66	55	52	56
Antalet gesällutnämningar	535	438	283	161	183	179

För att söka erhålla några om än endast vissa yrken avseende ungefärliga uppgifter beträffande lärlingsväsendets omfattning under år 1923 hava ämbetsverken hänvänt sig till en del arbetsgivar- och arbetarorganisationer och närmast till de organisationer, vilka genom de i det föregående berörda kollektivavtalen sörjt för mer eller mindre reglerad lärlingsutbildning inom vederbörande yrken.

*Uppgifter
angående
lärlingsvä-
sendet inom
vissa yrken
år 1923.*

Vad först angår den *mekaniska verkstadsindustrien* har Sveriges Verkstadsförening meddelat, att lärlingsrekryteringen av helt naturliga skäl minskats under den nu rådande svåra depressionen, då knappast något nytt lärlingskontrakt ingås. De gällande lärlingskontrakten daterade sig så gott som undantagslöst från tiden före depressionen. Antalet kontraktsbundna lärlingar hos Verkstadsföreningens medlemmar uppginge (maj 1923) till 112, vilken siffra emellertid vore att anse såsom en minimisiffra, då möjligen i något fall lärlingskontrakt kunde hava ingåtts, men vederbörande försummat att ombesörja inregistrering hos föreningen. Antalet minderåriga arbetare hos föreningens medlemmar vore omkring 2 500.

Ur Verkstadsföreningens formulär till lärlingskontrakt må anföras följande:

»Arbetsgivaren förbinder sig:

att systematiskt undervisa lärlingen så att denne erhåller en möjligast allsidig utbildning och färdighet i yrket;

att, därest å orten finnes yrkesskola, som av staten eller kommunen bekostas, lämna lärlingen nödig tid att besöka denna, dock under förbehåll, att skolgången kan ordnas så, att densamma icke förorsakar väsentlig olägenhet i verkstadsdriften;

att, då lärlingen fullgjort sin lärotid, lämna honom intyg angående den tid han varit hos arbetsgivaren anställd, anställningens art samt uppförande och arbetskunnighet.

Lärlingen är skyldig:

att vara flitig och arbetsam samt efter bästa förmåga söka tillägna sig kunskaper och färdighet i sitt yrke;

att visa arbetsgivaren och hans ställföreträdare tillbörlig aktning och efterkomma deras tillsägelser;

att efterfölja vid verkstaden gällande allmänna ordningsregler och lärlingsbestämmelser;

att noggrant fullgöra i § 3 omförd skolgång samt

att såväl inom som utom verkstaden iakttaga en hedrande vandel.

Målsmannen förbinder sig:

att vid behov allvarligt tillhålla lärlingen fullgöra honom enligt detta kontrakt åliggande skyldigheter.»

Vidare må ur Verkstadsföreningens bestämmelser angående lärlingsutbildning anföras följande:

»Lärlingens systematiska undervisning bör ske efter ett för varje verkstad uppställt schema.

Lärlingen förses med en betygsbok, vartill blankett tillhandahålles genom Sveriges Verkstadsförening, och åligger det arbetsgivaren dels att under prövotiden månatligen i betygsboken anteckna lärlingens flit och uppförande under månaden, ävensom vilka sysselsättningar han haft, och dels att halvårsvis samt dessemellan, om anledning därtill förefinnes, införa betyg över lärlingens skicklighet, flit och uppförande såväl i verkstaden som i eventuellt besökt yrkesskola under det gångna halvåret.

Anteckningarna i betygsboken skola delgivas lärlingen och, där så ske kan, av lärlingen uppvisas för målsman, samt av denne förses med bevis om uppvisandet.

Med stöd av dessa anteckningar har arbetsgivaren att vid lärotidens slut

lämna lärlingen slutbetyg angående den tid, han varit hos arbetsgivaren anställd, anställningens art samt lärlingens uppförande och arbetskunnighet.

Har lärling fullgjort sin lärotid och av arbetsgivaren erhållit intyg om godkänd arbetskunnighet, utfärdar Sveriges Verkstadsförening på därom gjord framställning diplom såsom yrkesarbetare.»

Beträffande *träindustrin* hava ämbetsverken icke lyckats erhålla några statistiska uppgifter, enär hos vederbörande organisationer några sådana icke föreläge och ansågos erbjuda svårigheter att anskaffa. Enligt vad ämbetsverken under hand försport synes lärlingsutbildning helt naturligt förekomma mera i de hantverksmässigt bedrivna träarbetarbranscherna än inom den egentliga träindustrin. De förra erbjödo större garanti för en allsidigare lärlingsutbildning än de mera industriella branscherna av yrket.

I fråga om *bokbindaryrket* torde antalet lärlingar enligt från vederbörande organisationer erhållna uppgifter kunna uppskattas till 140—250 manliga och omkring 450 kvinnliga.

Den i det mellan Sveriges Bokbinderiidkares Arbetsgivareförbund och Svenska Bokbindareförbundet gällande kollektivavtalet stipulerade bestämmelsen, att lärling skall erhålla den utbildning, som efter lärotidens slut berättigar till den för utlärard arbetare bestämda minimilönen, uppgives följas i ytterst ringa utsträckning. I regel bleve lärlingen placerad vid ett specialarbete eller detalj därav. Vid lärotidens slut saknade lärlingen därför de betingelser, som behövdes för att kunna söka sig annan anställning i och för ytterligare utbildning i yrket. På de mindre arbetsplatserna, särskilt i landsortsstäderna, torde dock lärlingarna i regel erhålla utbildning i yrket.

Vad angår *typografyrket* äro lärlingskontrakt, om vilka bestämmelser borttagits i de senaste kollektivavtalen, enligt från Sveriges Tryckeriers Arbetsgivareförbund och Svenska Typografförbundet erhållna meddelanden, numera sällan förekommande. Någon ordnad yrkesutbildning inom detta yrke torde knappast förefinnas annat än i Stockholm genom den därstädes befintliga Skolan för bokhantverk. Enligt senaste av Kommerskollegium härutinnan publicerade statistik utgjorde antalet minderåriga arbetare av båda könen vid tryckerierna under år 1921 1 277 och hela antalet arbetare 7 786.

Inom *skrädderyrket* uppskattas antalet lärlingar av Sveriges Skräddarmästares centralförening till 150.

Med avseende å *sadelmakaryrket* hava ämbetsverken inhämtat, att för huvudstadens vidkommande numera finnas endast 6—8 lärlingar, och skulle enligt uppgift ej heller föreligga behov av flera. Mästarna synas i allmänhet icke finna det ekonomiskt fördelaktigt med lärlingar; de flesta äro efter den tillbakagång, som särskilt från och med år 1920 ägt rum i detta yrke, ensamma i arbetet eller sysselsätta endast 1—2 arbetare samt anse sig numera icke hava något lämpligt arbete för lärlingar.

Jämväl beträffande *tapetseraryrket* äro ämbetsverken i tillfälle att meddela uppgift endast för Stockholms stads vidkommande. Antalet lärlingar i detta yrke i Stockholm uppskattas av vederbörande organisationer till mellan 12 och 35. Det uppgives hända ofta, att lärlingar inom den till 5 år avtalade lärotidens utgång taga plats såsom gesäller på verkstad, där arbetsgivaren ej är fackman eller har någon verkmästare, som kontrollerar arbetets utförande.

Enligt från Svenska Måleriarbetarförbundet och dess särskilda »avdelning 1, Stockholm» lämnade uppgifter äro beträffande 62 platser utom Stockholm, varifrån uppgifter kunnat av förbundet erhållas, redovisade omkring 360 *målerilärlingar*, vartill komma 75—95 lärlingar för Stockholms vidkommande. Sveriges Målarmästareförening har om lärlingsutbildningen i ifrågavarande yrke meddelat bland annat följande:

»Sedan 1920 ha förhållandena i någon mån förändrat sig till det bättre,

dock ligger ännu yrkets rekrytering i lägervall och torde man komma verkligen närmast, om man antager, att det antal lärlingar, som f. n. utbildas inom yrket, utgör ungefär hälften av det normala för att hålla en tillräckligt stor arbetarestam vid makt.

I gällande avtal med arbetareorganisationen finnes i de flesta fall införd en bestämmelse, som begränsar arbetsgivarens rätt att anställa lärlingar. Begränsningen innebär, att minst en lärling får vara anställd och därefter ytterligare en för varje fullt 10-tal anställda arbetare, dock högst tre.

Denna begränsning har på senare tiden icke nämnvärt inverkat, enär arbetsgivarna i varje fall icke sysselsatt det antal, som de ägt rätt till enligt avtalet — och framdeles skulle begränsningen ej heller behöva vålla obehag, därest var och en målarmästare hade lärlingar anställda.

I de större städerna, Stockholm isynnerhet, är det emellertid så, att det endast är ett mindre antal mästare, som har sin rörelse så ordnad, att de kunna utbilda lärlingar, och blir sålunda den angivna begränsningen å de verkstäder, som lämpligen kunna utbilda lärlingar, till skada.»

Inom *frisöryrket* uppskattas antalet lärlingar av Svenska Frisörföreningen till omkring 300. Som lärling betraktas envar i yrket anställd, som fyllt 15 men ej 18 år. Förutom lärlingarna finnas ungefär lika många s. k. tvålgossar, vilka icke få betraktas som lärlingar, utan böra likställas med andra affärers springgossar. Under år 1923 har lärlingsutbildningen inom yrket genom av nämnda organisation utfärdade bestämmelser utöver de i gällande kollektivavtal intagna lärlingsreglerna blivit enhetligt ordnad för hela landet. Ifrågasvarande bestämmelser omfatta instruktion för lärlingsnämnder, läroplan för utbildningen, formulär till lärlingskontrakt och till examensprotokoll.

Slutligen hava ämbetsverken beträffande *urmakaryrket* genom Sveriges Urmakareförbund inhämtat, att inom yrket finnas 195 lärlingar och 385 biträden mot 148, respektive 327 år 1918. Urmakeriidkarnas antal uppgår till omkring 1 100 personer. Inom urmakeryrket är lärotiden lägst 5 år i normala fall; under mycket gynnsamma förhållanden torde tiden kunna nedsättas till 4 år. Jämväl inom detta yrke är under senare tid sörjt för en mera ordnad lärlingsutbildning, som jämväl understödes av nämnda förbund. För densamma har förbundet tillsatt en särskild yrkesutbildningsnämnd med ett för densamma gällande reglemente med tillhörande normalprogram för utbildningen och jämväl innefattande bestämmelser om läroprov o. d.

För Stockholms stads lärlings- och yrkesskolstyrelsens räkning gjordes i september 1919 en utredning angående antalet lärlingar inom vissa yrken i Stockholm.

Ehuru denna utredning endast avsåg Stockholms stad och förhållandena år 1919, må här följande uppgifter ur densamma lämnas, då de i vissa hänseenden kunna tjäna till komplettering av de förut angivna uppgifterna och till be-lysning av den föreliggande frågan.

Inom *smedsyrket*, som uppgavs då räkna omkring 50 arbetsgivare och omkring 260 arbetare, voro då vid stadens verkstadsskolor ett 30-tal lärlingar under utbildning och fanns dessutom ett mindre antal hos olika mästare. I jämförelse med antalet arbetare uppgavs 1 lärling på 4 arbetare vara det normala förhållandet.

Inom *rörläggaryrket* med 22 arbetsgivare och omkring 900 arbetare voro lärlingarna i allmänhet äldre och funnos omkring 120 lärlingar i åldern 17—24 år. Dessutom funnos ett 40-tal springpojkar i åldern 15—18 år och brukade dessa ofta uppgå i facket.

Av *bleck- och plåtslagare* funnos 100 arbetsgivare med verkstäder med om-

*Uppgifter
angående
lärlingsvä-
sendet i
Stockholm
inom vissa
yrken år
1919.*

kring 600 arbetare och omkring 25 lärlingar i åldern 15—18 år. Dessutom fanns en del mindre mästare utan arbetare. Det normala förhållandet mellan arbetare och lärlingar uppgavs vara 1 lärling på 4 arbetare och det uttalades, att det syntes vara mycket ont om lärlingar i detta yrke och att behovet av yrkesutbildning vore samstämmigt erkänt från såväl arbetsgivar- som arbetarhåll.

Inom *möbelsnickaryrket* uppgavs det skola finnas minst 250 arbetsgivare med omkring 600 arbetare och med omkring 30 lärlingar i åldern 15—18 år. Därför funnos självständigt arbetande utövare av nämnda yrke, som ej hade några medhjälpare.

Av *vagnmakare* funnos omkring 20 arbetsgivare med omkring 65 arbetare och 1 lärling. Dessutom funnos å statens artilleriverkstäder 28 arbetare. Det normala behovet av lärlingar hade arbetsgivarna uppgivit vara 1 lärling på 3 arbetare. Det framhölls, att lärlingarna inom ifrågakvarande yrke borde vara något äldre än vanligt, då på ett flertal verkstäder det mesta arbetet utfördes med maskiner, som krävde mera försigkomna skötare.

Beträffande *sadelmakaryrket* redovisades omkring 30 mästare med omkring 175 arbetare och 6 lärlingar i åldern 16—18 år samt ett 10-tal äldre lärlingar. Arbetsgivarna uppgåvos anse, att det borde vara 1 lärling på 4 arbetare, under det att arbetarna menade, att det borde vara 1 lärling på 3 arbetare. Behovet av lärlingar ansågs alltså ännu under år 1919 vara stort. Armén och tygverkstäderna, som hade ett 50-tal arbetare i yrket, upplärde i regel inga lärlingar utan rekryterade sin arbetarkår från de privata verkstäderna.

Inom *tapetseryrket* funnos omkring 200 arbetsgivare (därför blott omkring 50 av mera betydelse) med 250—275 arbetare och endast 7 lärlingar i åldern 16—18 år. Både arbetsgivare och arbetare ansågo 1 lärling på 3 arbetare vara det normala.

Inom *urmakaryrket* redovisades omkring 75 arbetsgivare med omkring 85 arbetare och 17 lärlingar i åldern 15—18 år. På 5 arbetare ansågs böra finnas 1 lärling, varför behovet syntes för det dåvarande vara fyllt. Inom detta yrke hade arbetarkåren rekryterats genom att springpojkar, som intresserat sig för arbetet, så småningom lärt sig detsamma. Härigenom hade mycket folk inkommit i facket, som ej voro fullt kunniga i sitt yrke, och stadens skolor för yrkesundervisning hade här en viktig uppgift att fylla.

Av *guldsmeder* funnos omkring 130 arbetsgivare (därför 8 större) med omkring 2,000 arbetare (därför ungefär 400 yrkesskickliga). Antalet minderåriga arbetare i yrket i åldern 15—18 år vore 180, varav 125 manliga och 55 kvinnliga. Det normala förhållandet med avseende på antalet lärlingar ansågs vara 1 lärling på 3—5 arbetare. Behovet av lärlingar ansågs för det dåvarande vara fyllt vad antalet beträffade, men bleve lärlingarna ej tillfredsställande utbildade.

Inom *kopparslagaryrket* redovisades 8 arbetsgivare, varjämte fanns ett flertal enstaka kopparslagare anställda hos bleck- och plåtslagare. Antalet arbetare i yrket uppgavs till 200—250, varav dock endast ett 30-tal voro anställda hos kopparslagarmästare och återstoden hos bleck- och plåtslagare samt mekaniska verkstäder. Endast 2 lärlingar i åldern 16—18 år redovisades i detta yrke. Det normala behovet uppskattades i allmänhet vara 1 lärling på 2 arbetare.

Vad angår *skomakaryrket* funnos omkring 400 arbetsgivare, därför 8 skofabriker och 3 nyskomakare. Antalet arbetare var omkring 1 330, därför ett 50-tal nyskomakare, 475 reparationsskomakare och resten fabriksarbetare. Å skofabrikerna utgjorde antalet minderåriga mellan 15 och 18 år 86, varav 36 manliga och 50 kvinnliga arbetare. Hos mästarerna funnos i nämnda ålder inga lärlingar. Enligt vad som inhämtats hade nyskomakeriet såsom hant-

verk i det stora hela fått vika för industrien. Endast 3 verkstäder i Stockholm dreve nytillverkning i nämnvärd skala, och måste dessa arbeta med särskilt utvald arbetskraft för att kunna framställa bättre vara än fabrikena och trots sina högre priser stå sig i konkurrensen. Behovet av lärlingar hos reparationssskomakarna och fabrikena vore emellertid mycket stort. För fabriksarbetare ansågs en kortare utbildningstid vara tillräcklig, men borde hantverkskomakarna få längre utbildning. Det normala förhållandet mellan antalet arbetare och lärlingar ansågs för skofabrikena vara på 10 arbetare 1 lärling, hos reparationssskomakarna flera lärlingar.

Inom *målaryrket* beräknades antalet arbetsgivare vara omkring 200, varjämte omkring 200 beräknades arbeta självständigt utan att ha några arbetare hos sig anställda. Antalet arbetare sattes till omkring 1 500 och antalet lärlingar i åldern 16—18 år utgjorde 14. Arbetarna ansågo, att 1 lärling på 10 arbetare borde vara det normala, medan från arbetsgivarnas sida 1 lärling på 5 arbetare angavs såsom det normala förhållandet. Om även äldre lärlingar medtoges, funnes i Stockholm omkring 80 eller ej $\frac{1}{3}$ av vad som erfordrades för att hålla arbetarstammen vid makt. Rekryteringen av arbetare hade dittills huvudsakligen skett från landsorten, men syntes även där lärlingarnas antal hava betydligt reducerats.

Av den föregående redogörelsen framgår, att, även om vårt land alltjämt är i avsaknad av ett genom lag reglerat lärlingsväsen, vissa åtgärder under senare tider vidtagits för att främja lärlingsutbildningen. Så har skett bland annat genom de i kollektivavtalen för vissa yrken förekommande särskilda bestämmelserna angående lärlingar. Såsom ovan nämnts avse emellertid dessa bestämmelser vanligast lärlingslöner, lärotidens längd, lärlingsregulativ o. d. och innehålla endast till obetydlig del föreskrifter med avseende å själva utbildningen. Inom urmakar- och frisöryrkena äro av vederbörande yrkesorganisationer särskilda anstalter träffade för en enhetlig yrkesutbildning, och torde detsamma gälla ytterligare några mera hantverksmässigt bedrivna yrken.

Statens åtgärd att på i det föregående angivet sätt genom kontanta bidrag understödja lärlingsutbildningen inom hantverket är endast att betrakta såsom ett försök att i någon om än ytterst ringa mån råda bot på de föreliggande missförhållandena med avseende å hantverksyrkenas rekrytering. Antalet beviljade understöd för lärlingsutbildning under åren 1918—1922 utgjorde, såsom framgår av den förut lämnade översikten, 224, motsvarande lika många hantverkslärlingar. Under de tre senaste åren av nämnda period blevo samtliga tillgängliga understöd utdelade, och ett jämförelsevis stort antal ansökningar måste på grund av brist på medel avslås. Ringheten av det antal lärlingar, vilkas utbildning på nyss nämnt sätt främjats genom statsunderstöd, framstår med större tydlighet, om man beaktar, att antalet hantverksidkare i landet uppskattas till omkring 70 000 och därutöver antalet arbetare i hantverksyrkena till ungefär 50 000.

De ovan lämnade statistiska uppgifterna angående antalet lärlingar inom olika yrken torde, om än endast ungefärliga och avseende blott vissa yrken, tydligt visa, att lärlingsväsendet här i Sverige har en alltför ringa omfattning. Särskilt framträder detta vid jämförelse med förhållandena i Danmark med dess genom lag ordnade lärlingsväsen, där enligt sakkunnig uppskattning inom hantverk och industri det finnes ungefär en genom lärlingskontrakt anställd lärling på 10 arbetare eller i runt tal en lärling på 100 innevånare. I proportion härmed skulle det i Sverige med dess större folkmängd och antal yrkesarbetare i ifrågavarande yrken finnas i runt tal 60 000 respektive 40 000 lärlingar eller enligt uppskattning minst 20 gånger så stort antal kontraktsbundna lärlingar som för närvarande.

Sammanfattning.

Såsom belysande i frågan och jämväl vittnande om det allbekanta förhållandet, att icke alla såsom lärlingar anställda minderåriga fullfölja sin utbildning och avlägga läroprov, må slutligen meddelas, hurusom Stockholms stads hantverksförening i en till styrelsen för Sveriges hantverksorganisation under år 1921 avlåten framställning anförde, att antalet ynglingar, som anmält sig vilja inför föreningen avlägga utlärlingsprov, sedan länge ständigt minskats, oberoende av konjunkturer och oaktat att föreningens numerär varje år ökats och lärlingar inom de i huvudstaden bedrivna hantverksyrkena icke saknats. År 1920 intogos enligt vunna upplysningar i 16 olika hantverksyrken i Stockholm tillhoppa 170 lärlingar; arbetarantalet inom dessa yrken utgjorde omkring 4 500. I genomsnitt kom sålunda en lärling på 26 arbetare. Då motsvarande förhållanden i allmänhet vore rådande över landet i sin helhet, fann föreningen det vara nödvändigt, att energiska åtgärder vidtoges till förhindrande av att icke hela utlärlingssystemet fölle sönder. Föreningen hemställde därför, att styrelsen för Sveriges hantverksorganisation måtte till årsmötet 1921 anhålla om bemyndigande att vidtaga sådana åtgärder, som snarast görligt och på mest effektiva sätt kunde tillföra hantverket fullt kvalificerad ungdom och samtidigt i möjligaste mån förbinda hantverksmästarna att anställa lärlingar samt låta dem avlägga prov vid lärotidens utgång.

Redogörelse för nu gällande lagstiftning m. m. rörande lärlingsväsendet i vissa främmande länder.

Danmark.

Nu gällande bestämmelser om lärlingsväsendet innehållas i »Lov om lærlingeforholdet» av den 6 maj 1921. Denna lag trädde i stället för den lag om lärlingsväsendet av den 30 mars 1889, för vilken redogörelse lämnades i 1909 års betänkande sid. 23 o. f. »Lov om lærlingeforholdet» den 6 maj 1921.

Enligt den nya lagens § 1 äger lagen tillämpning å hantverkare, fabrikanter, handlande, andels- och förbrukningsföreningar, källarmästare och andra näringsidkare. Varje nu nämnd yrkesidkare, som antager en manlig eller kvinnlig person under 18 år till arbete i sin verksamhet, skall, så vida vederbörande icke redan är utlärd i det yrke eller den yrkesgren, som är i fråga, sörja för att, innan lärlingen inträder i arbetet, skriftligt lärlingskontrakt upprättas och att detta av ortens polismyndighet blir försett med bevis om att det är avfattat i överensstämmelse med lagens föreskrifter. Följas icke dessa bestämmelser, har avtalet om lärlingens antagande icke någon giltighet.

Efter av inrikesministern utfärdade närmare bestämmelser kan det uppdragas åt styrelserna för de kommunala arbetsförmedlingsanstalterna att i stället för polismyndighet meddela ovannämnda bevis.

Ingen kan inträda i lärlingsförhållande, innan han blivit lagligen utskriven från den allmänna skolan och fyllt 14 år.

Bestämmelserna om upprättande av skriftligt lärlingskontrakt äga dock icke tillämpning beträffande minderåriga, som äro antagna som bud eller hantlangare eller till utförande av arbete, som icke hör till yrket och icke heller, när anställningen på grund av å arbetsplatsen rådande förhållanden avser utförande av ett visst specialarbete, som icke kräver någon allsidig utbildning.

Huruvida ett yrke eller en yrkesgren, för vars lärlingar lärlingskontrakt icke förut förekommit, skall anses såsom fallande under lagens tillämpning, skall avgöras av inrikesministern efter samråd med handelsministern och efter förhandling med vederbörande yrkes organisationer.

Lärlingskontraktsformulär, särskilt utarbetade respektive för hantverk och industri och för handel, skola tillhandahållas kostnadsfritt genom det allmännas försorg.

I lagens § 2 stadgas vissa inskränkningar i rätten att antaga lärlingar. Bland annat föreskrives, att rätt att antaga lärlingar icke tillkommer den näringsidkare eller föreståndare för andels- eller förbrukningsförening, som icke själv är fackligt utbildad i vederbörande yrke, såvida icke lärlingens utbildning på ett betryggande sätt kan överlämnas åt en i verksamheten anställd fackligt utbildad man eller kvinna. En handlande eller en föreståndare för andels- och förbrukningsförening, som icke är fackligt utbildad, må dock antaga lärlingar, därest han under 5 år bedrivit handelsverksamhet såsom huvudnäring.

Lärotidens längd må icke överstiga 5 år och bestämmas i lärlingskontraktet. I lärotiden ingår en prøvotid av 3 månader.

När lärlingen vid kontraktets upprättande fyllt 16 år, skall kontraktet underskrivas förutom av hans målsman av lärlingen själv, såvida det skall vara bindande efter lärlingens 20:de år. Tidigare ingånget lärlingskontrakt är icke bindande för lärlingen längre än intill han har uppnått 20 års ålder. Vill han då icke fortsätta lärlingsförhållandet under hela den i kontraktet avtalade tiden, är icke heller läromästaren längre bunden vid kontraktet.

På av läromästare och lärling (respektive dennes målsman) gemensamt gjord framställning må inrikesministern medgiva, att lärotiden avbrytes av en tidsperiod av högst ett år för att bereda lärlingen tillfälle att genomgå en teoretisk undervisningskurs (§ 3).

I kontraktet skola lärlingens ekonomiska villkor noga bestämmas. Mästaren skall bestrida kostnaderna för lärlingens undervisning i en handels- eller teknisk skola samt för lärlingens avläggande av läroprov, där tillfälle till sådant gives. Kontraktet må icke innehålla några bestämmelser avseende tiden efter lärotidens slut. Varje utanför kontraktet ingången överenskommelse, som strider mot lagens bestämmelser, är ogiltig (§ 4).

Under ovannämnda provotid, de tre första månaderna av lärotiden, må såväl läromästaren som lärlingen, respektive hans målsman, utan angivande av någon grund fordra kontraktets hävande. I sådant fall är ingendera parten berättigad till ersättning av den andre, om icke uttrycklig bestämmelse i annan riktning är intagen i kontraktet (§ 5).

Lärling skall visa läromästaren trohet, lydnad och aktning; han skall vara mästaren behjälplig vid arbetet i dennes verksamhet så långt hans arbetskraft och färdighet medgiva (§ 6).

Lagens §§ 7 och 8 innehålla bestämmelser om lärlings arbetstid och ledigheter. Bland annat föreskrives, att för lärlingar, som besöka handels- eller tekniska skolor, arbetstiden skall läggas så, att den icke hindrar dem att begagna sådan undervisning under den för vederbörande skolor allmänna undervisningstiden.

I lagens § 9 lämnas föreskrifter om läromästarens plikter med avseende å lärlingens allmänna fostran m. m. Mästaren får icke använda lärlingen till arbeten, som äro skadliga för hans hälsa eller icke stå i förhållande till hans krafter, liksom han ej heller må använda honom till annat arbete än det, som hör till verksamheten i själva rörelsen.

Målet för lärlingens praktiska utbildning hos läromästaren skall vara att sätta honom i stånd att efter lärotidens slut avlägga läroprov, där tillfälle till sådant provs avläggande kan beredas. Obligatoriska läroprov kunna för vissa yrken eller yrkesgrenar efter framställning av vederbörande yrkes arbetsgivare och arbetarorganisationer föreskrivas av inrikesministern efter samråd med handelsministern (§ 10).

Läromästaren skall så vitt möjligt tillhålla lärlingen att på ett tillfredsställande sätt deltaga i såväl den allmänbildande som den hans yrke särskilt berörande undervisningen i en av ortens handels- eller tekniska skolor. Undervisningen skall försiggå utanför arbetstiden, såvida icke av vederbörande skolas ledning efter förut inhämtat gillande av flertalet arbetsgivare i vederbörande yrke undantagsvis annorlunda bestämmes och inrikesministern efter samråd med handelsministern godkänner en sådan anordning.

Undervisningen för lärlingar må i ovannämnda skolor icke förläggas efter klockan 9 e. m. Dispens från denna bestämmelse kan meddelas av handelsministern efter samråd med inrikesministern, därest sådan ur skolans synpunkt befinnes erforderlig.

Efter avslutad skolgång erhåller lärlingen av vederbörande skola ett bevis angående den undervisning, vari lärlingen deltagit.

Om lärlingen efter lärotidens slut icke avlägger läroprov, har läromästaren

att lämna honom ett »lärobrev», innehållande intyg om den tid han arbetat såsom lärling och om hans yrkesskicklighet. Underlåter lärling att avlägga obligatoriskt läroprov, där sådant är föreskrivet, eller består han icke sådant prov — utan att detta må kunna tillskrivas brister i den honom meddelade praktiska utbildningen — är mästaren dock icke pliktig att i lärobrevet avgiva vitsord om hans yrkesskicklighet.

Har mästaren brustit i tillbörlig omvårdnad om lärlingens utbildning och detta är grunden till att lärlingen efter lärotidens slut icke är i stånd att avlägga läroprov eller kan erhålla lärobrev med bevis om duglighet, är mästaren pliktig att giva honom ersättning, som bestämmes genom skiljedom.

Om lärlingsförhållandet icke slutföres, är lärlingen berättigad att erhålla ett skriftligt intyg av mästaren om den tid, han varit anställd såsom lärling (§ 11).

I lagens § 12 stadgas, att läromästaren skall tillse, att lärlingen är medlem av en officiellt erkänd sjukkasse, och bestrida kostnaderna härför.

Om lärling drabbas av en obotlig sjukdom eller någon mera långvarig skada tillfogats lärlingen eller om lärlingen blir lidande av en långvarig sjukdom, som av vederbörande sjukkasseläkare efter en månads förlopp anses komma att hindra utbildningen mer än 3 månader, skall läromästaren vara berättigad att häva lärlingsavtalet med 2 månaders uppsägning.

Vidare meddelas i samma § 12 vissa bestämmelser om mästarens förpliktelser vid lärlings sjukdom.

Skulle överenskommelse vara träffad därom, att lärlingsförhållandet skall upplösas, om lärling drabbas av sjukdom, eller skulle under sjukdomen överenskommelse träffas att häva lärlingsförhållandet, är mästaren icke fri från sina förpliktelser mot det allmänna i anledning av lärlingens sjukdom.

Innan ett lärlingskontrakt är lagligen hävt, må lärling icke av någon annan anställas såsom lärling eller användas såsom medhjälpare i samma yrke (§ 13).

Minderårig lärling, som utan rätt lämnar sin anställning, hämtas genom polisens försorg åter till mästaren utan kostnad för denne, såvida framställning härom göres inom 14 dagar efter det lärlingen lämnat mästaren (§ 14).

Lärlingskontrakt förfaller enligt föreskrift i lagens § 15 1) när mästaren dör, utan att någon inträder i hans ställe, som är villig fortsätta lärlingsförhållandet och ej är obehörig att anställa lärling. Vid annans inträde i den avlidnes ställe är dock såsom villkor för lärlingsförhållandets fortsättande stadgat, att lärlingen, respektive hans målsman, samtycker härtill genom påteckning å kontraktet;

2) när mästarens rörelse nedlägges eller på grund av konkurs eller annan orsak — dock ej lockout, strejk eller tvingande naturförhållanden — avstannar för en längre tidrymd än 2 månader;

3) när lärlingen utan rätt lämnat sin anställning och mästaren icke inom 14 dagar vidtager åtgärd för hans tillbakakrävande eller för ersättnings sökande.

Vidare stadgas om lärlingskontrakts förfallande under vissa förutsättningar, om lärlingens utbildning från mästarens sida försummas.

Med avseende å kontraktets hävande från mästarens sida stadgas i lagens § 16, att detta, förutom vid lärlingens sjukdom enligt ovannämnda bestämmelse i lagens § 12, kan äga rum, när lärlingen väsentligen brister i fullgörandet av sina plikter och när lärlingen dömes skyldig till vanärande handling. I de sist angivna två fallen skall uppsägning ske inom 2 månader efter det mästaren fått kännedom om förhållandet.

Beträffande lärlingskontraktets hävande från lärlingens respektive hans målsmans sida föreskrives i lagens § 17, att detta kan ske, när mästaren dör (jämför dock bestämmelsen i § 15 1) ovan), när mästaren dömes skyldig till vanärande handling, när mästaren väsentligen brister i fullgörandet av sina

plikter mot lärlingen, när mästarens rörelse förflyttas till annan kommun, när mästaren är frånvarande från sin rörelse över 3 månader utan att behörig ställföreträdare finnes för lärlingens utbildning, när lärling genom sjukdom eller av annan anledning mister den förmåga att uppnå utbildning i yrket, varav han var i besittning vid kontraktets ingående, eller när lärlingens fortsatta utbildning i yrket av läkare prövas medföra fara för hans liv eller hälsa, när en kvinnlig lärling gifter sig samt beträffande kvinnlig lärling, som bor hos gift mästare, när dennes hustru dör eller flyttar från honom.

Även i andra fall än de i §§ 16 och 17 omnämnda kan lärlingskontrakt från såväl mästarens som lärlingens sida uppsägas mot erläggande av stadgad ersättning (§ 18).

I lagens § 19 stadgas, att polismyndighets, respektive styrelses för arbetsförmedlingsanstalt, vägran att godkänna lärlingskontrakt kan inom 4 veckor överklagas hos inrikesministern, vars avgörande är definitivt. Finner denne kontraktet böra godkännas, lämnas bevis därom å kontraktet och registreras detsamma.

Tvister mellan mästare och lärling berörande i lagens §§ 10, 11, 16, 17 och 18 meddelade bestämmelser om utbildningen, lärlings och mästares skyldigheter med flera på lärlingskontrakts giltighet inverkan omständigheter skola hänskjutas till skiljedom, såvida icke parterna enas om ett annat förfaringsätt. Skiljedomen skall avkunnas av en av ortens myndighet utsedd ordförande samt två av var och en av parterna utsedda myndiga män eller kvinnor, som äro utlärda i yrket. Slutligt avgörande med oåterkalleligt bindande verkan för parterna äger rum genom majoritetsbeslut. Genom skiljedom meddelade utslag kunna exekveras efter de för domar gällande föreskrifter.

Lagens § 21 innehåller straff- och ersättningsbestämmelser. Den näringsidkare, som överträder de grundläggande bestämmelserna i lagens §§ 1 och 2 eller förbudet i lagens § 13, straffas med böter från 5 till 200 kronor, vilka tillfalla den kommunala hjälpkassan på den ort, där överträdelsen ägt rum. Samma straff tillämpas, för så vitt ingen strängare straffbestämmelse finner användning, å den läromästare, som i väsentlig grad åsidosätter de honom enligt lagens §§ 7—11 åliggande förpliktelser eller som utan rätt bortvisar lärlingen från lärlingsförhållandet samt likaledes den lärling, som i väsentlig grad åsidosätter de honom på grund av lagens § 6 åliggande förpliktelser eller som utan rätt lämnar lärlingsförhållandet. Är lärlingen omyndig och hava hans föräldrar eller annan målsman skuld till att han utan rätt lämnar lärlingsförhållandet eller underlåter att återinträda i detsamma, drabbar straffet dem.

Har mästaren försummat att låta upprätta lagligt lärlingskontrakt och har det oaktat arbetsförhållandet bestått en tid, kan han förutom till ovannämnda straff dömas till ersättning åt lärlingen genom skiljedom.

Enligt lagens § 22 skola överträdelser av bestämmelserna i lagens §§ 1—2, 7—11 samt 13 påtalas av allmänne åklagaren. Rättssaker mellan mästaren och lärlingen avseende lärlingsförhållandet behandlas som civila mål.

Obligatoriskt gäller den danska lärlingslagen endast med avseende å lärlingar under 18 år, men enligt lagens § 23 kan densamma bestämmelser med undantag av §§ 1 och 20 finna tillämpning jämväl å lärlingsförhållanden ingångna med lärlingar över 18 år.

Beträffande tillsynen i fråga om lagens tillämpning föreskrives i § 24, att inrikesministern kan bestämma, att densamma vad angår lärlings arbetstider och ledigheter vid företag, som äro underkastade den allmänna fabriksinspektionen, skall handhavas av denna i stället för av vederbörande myndighet.

Slutligen stadgas i lagens § 25, att för behandlingen av frågor beträffande lärlingsförhållanden må inom inrikesministeriet anställas två avlönade konsulenter, en för hantverk och industri och en för handel.

I lagens § 26 meddelas vissa övergångsbestämmelser.

Med avseende å erfarenheterna av den nya danska lärlingslagens tillämpning hava ämbetsverken genom utrikesdepartementets försorg erhållit del av ett av danska inrikesministeriets konsulent för ärenden rörande lärlingsförhållanden inom hantverk och industri häröver avgivet yttrande i vad angår nämnda yrkesområden.

Erfarenheterna av den nya danska lärlingslagen.

Häri uttalas, att den nya lagen hittills verkat mycket tillfredsställande. Något språng i utvecklingen betecknade den icke, men den hade genomfört en nödvändig modernisering av lärlingsväsendet.

Och särskilt i ett hänseende hade lagen verkat mycket gagneligt, nämligen genom att föra fram lärlingsfrågan och få väckt ett som man hoppas icke för kortvarigt eller för snabbt bortdöende intresse för detta spörsmål av grundläggande betydelse för produktionen och därmed för hela samhället.

De funnes ju, som i debatten sköte över målet, lärlingens beskyddande, i det man icke syntes beakta, att det till lärlingsförhållandet hörde två parter. Ty lika visst som det vore givet, att utbildningsförhållandena måste vara sådana, att de unga icke avskräcktes från att gå i lära — så att man alltså får lärlingar — lika säkert vore det också, att pålades det dem, som mottaga lärlingar, alltför många bördor, skulle de bästa av läromästarna, nämligen de, som väsentligen taga lärlingar på grund av filantropiska hänsyn, komma att avstå.

Den för ögonblicket av administrationen följda vägen att betrakta lärlingslagen som en skyddslag mindre för lärlingen, minst för läromästaren, men särskilt för själva lärlingsförhållandet, syntes, såvitt man kunde döma av den korta och särskilt på grund av förhållandena något vanskliga tidsperiod, den nya lagen varit i tillämpning, hava bestått provet.

Med avseende å lärlingsväsendets omfattning i Danmark har man planlagt åstadkommandet av en regelbunden lärlingsstatistik från och med den 1 juli 1923. Emellertid har man, enligt vad som inhämtats av en i tidningen »For Industri og Haandværk, Lands-organ for Fællesrepræsentationen for dansk industri og haandværk og de under den hørende haandværker- og industri-organisationer», 7 Aarg. nr 108, den 13 september 1923 härom intagen redogörelse, önskat att åvägabringa en mera summarisk översikt över tillgången å lärlingarna, under tiden från den nya lärlingslagens ikraftträdande den 1 januari 1922 intill den 1 juli 1923. För Köpenhamns vidkommande fanns det material härtill i dess »Arbejdsdirektorat», i det man där tagit avskrift av samtliga under ifrågavarande tid godkända lärlingskontrakt. För den danska landsorten åter blev det genom »Indenrigsministeriet» utsänt en anmodan till polismyndigheterna att insända upplysning om antalet av de under samma tid godkända lärlingskontrakt med angivande av huru detta antal fördelade sig på de olika yrkena. Det visade sig emellertid härvid, att det på många håll icke hade förts någon förteckning över antalet godkända kontrakt. På några platser hade man väl fört en förteckning över antalet kontrakt men utan att göra någon uppdelning å olika yrken. På grund härav blev det från landsorten inkomna materialet behäftat med brister och kunde icke giva upplysning om totala antalet lärlingar, som vore antagna till utbildning. Man har icke desto mindre velat offentliggöra de inkomna upplysningarna, i det man gått ut ifrån, att dessa — trots bristerna — likväl angiva riktlinjerna för fördelningen av lärlingstillgången på de olika yrkena under den ifrågavarande tiden.

Dansk lärlingsstatistik.

I Köpenhamn godkändes under berörda tid omkring 3 300 lärlingskontrakt inom hantverk och industri och något över 1 500 lärlingskontrakt inom handels- och kontorsyrken. För landsorten har man för samma tid upplysning om ungefär 4 000 ingångna lärlingskontrakt inom hantverk och industri och om ungefär 1 700 lärlingskontrakt inom handels- och kontorsyrken. Företager man en beräkning med hänsyn till folkmängden och befolkningsförhållandena å de

platser, varifrån det föreligger upplysningar, kommer man, uttalas det i redogörelsen, till det resultatet, att antalet lärlingskontrakt för landsortens vidkommande skulle förhöjas med cirka 40—50 %, men en sådan beräkning är naturligtvis för osäker för att kunna giva ens ett någorlunda pålitligt resultat.

För handels- och kontorsyrkena måste det antagas, att en del av de i början av ifrågavarande tidsperiod godkända lärlingskontrakt icke avse nya lärlingsförhållanden, enär genom 1921 års nya lärlingslag upprättande av lärlingskontrakt blev obligatoriskt för åtskilliga yrken, som ej varit underkastade den äldre lärlingslagen, och jämväl för de lärlingsförhållanden, som bestodo i ifrågavarande yrken vid den nya lagens ikraftträdande.

I angivna redogörelse följer därefter följande förteckning över huru de ingångna lärlingskontrakten, varom upplysningar sålunda inkommit, fördela sig å olika yrken i Köpenhamn och i landsorten:

Industri och hantverk.

	Köpen- hamn	Lands- orten	Summa		Köpen- hamn	Lands- orten	Summa
Bagare och konditorer	257	296	553	Korkskärare	1	2	3
Mejerister	—	7	7	Korgmakare	6	5	11
Mjöltnare	1	4	5	Garvare	7	4	11
Slaktare	50	83	133	Glasarbetare	—	1	1
Sockervaruarbetare . .	10	7	17	Keramiker	4	—	4
Tobaksarbetare	42	66	108	Krukmakare	3	—	3
Hattmakare	3	2	5	Stenhuggare	8	15	23
Buntmakare	—	7	7	Bleckslagare	69	68	137
Snörmakare	1	—	1	Gevärshantverkare . .	1	—	1
Skomakare o. d.	68	57	125	Elektriker	152	197	349
Skräddare	59	106	165	Gjutare	28	12	40
Färgare	7	4	11	Guldsmeder	36	77	162
Bildhuggare	8	3	11	Silversmeder	49		
Stensättare o. d. . . .	5	7	12	Elektropläterings- arbetare	9	—	9
Båtbyggare	23	41	64	Instrumentmakare . .	68	—	68
Glasmästare	22	8	30	Kopparsmeder	5	3	8
Målare	60	156	216	Mekaniker	327	250	577
Murare	27	106	133	Nitare	—	24	24
Sadelmakare och ta- petserare	33	58	91	Smeder och maskinar- betare	1 019	1 066	2 085
Skyltmakare	—	2	2	Järn och metallslipare	5	—	5
Skorstensfejare	—	12	12	Metalltryckare	18	—	18
Snickare	251	345	596	Gälbjutare	33	15	48
Stuckatörer	8	1	9	Urmakare	11	44	55
Förgyllare	9	5	14	Rörläggare	14	—	14
Timmermän	40	157	197	Gas- och vatteninstal- latörer	24	—	24
Tunnbindare	5	12	17	Bokbindare	49	18	67
Borstbindare	4	5	9	Fotografer	10	21	31
Svarvare	9	6	15				
Vagnmakare	9	46	55				

	Köpen- hamn	Lands- orten	Summa		Köpen- hamn	Lands- orten	Summa
Kemigrafer	21	—	21	Trädgårdsarbetare . .	—	16	16
Litografer	34	—	34	Segelmakare	—	3	3
Tecknare	1	—	1	Tandtekniker	1	—	1
Typografer	163	125	288	Nätbindare	—	1	1
Barberare och frisörer	89	117	206	Utan uppgivet yrke .	—	250	250
				Summa	3 276	3 943	7 219

Talen för de olika yrkena visa, att det särskilt är metallindustrin, som haft stark tillgång å lärlingar under det halvtannat år undersökningen omfattar. I möbel- och byggnadsindustrierna synes blott snickarfacket haft riklig tillgång å lärlingar, medan talen för de egentliga byggnadsfacken äro jämförelsevis små. I näringsmedelsindustrin visa bagar- och konditoryrkena riklig tillgång å lärlingar, och av andra yrken med jämförelsevis stor lärlingstillgång kan nämnas barberar- och frisöryrket.

För handels- och kontorsyrkenas vidkommande har man sökt att samla de olika grenarna på några huvudgrupper och därvid erhållit följande tal för lärlingstillgången i de olika branscherna:

Handels- och kontorsyrkena.

	Köpen- hamn	Lands- orten	Summa		Köpen- hamn	Lands- orten	Summa
Bok- och pappers- handel	139	66	205	Restauratöryrket . .	206	38	244
Järnhandel	88	88	176	Varuhus	177	—	177
Handel med kemiska och tekniska ar- tiklar	47	—	47	Tobaks- och vinhandel	28	—	28
Specerihandel	231	510	741	Virkeshandel	31	—	31
Korn- och foderämnes- handel	11	—	11	Viktualiehandel . . .	27	—	27
Läderhandel	26	—	26	Andra handelsbran- scher	33	22	55
Manufakturhandel . .	390	225	615	Kontorsyrken i all- mänhet	48	220	268
Maskiner och autom- obilhandel	62	—	62	Utan uppgift å yrkes- bransch	—	553	553
				Summa	1 544	1 722	3 266

Som förteckningen visar, slutar redogörelsen, har det varit svårt att få yrkena tillräckligt specificerade för landsortens vidkommande, men talen angiva dock riktlinjer med avseende å ifrågakvarande yrkesgrenar.

Norge.

Nu gällande norska lärlingslagstiftning avser allenast hantverksnäringar och ingå bestämmelserna härutinnan såsom en del av »Lov av den 25 juli 1913 om haandverksnæring».

Enligt lagens kapitel 1 § 1 skall densamma gälla i rikets köpstäder och köpingar (ladested), i köpingar dock försåvitt ej annorlunda av Konungen

*Lov av den
25 juli 1913
om haand-
verksnæ-
ring.*

efter framställning från kommunalstyrelsen förordnas. Konungen äger att efter framställning av vederbörande kommunalstyrelse förordna, att lagen skall gälla jämväl i ett härad eller en del av ett härad.

Lagens kapitel 2 innehåller bestämmelser om utövande av hantverksnärings. Så stadgas i § 2, att, när icke annat uttryckligen säges i lagen, det fordras näringsbrev av den, som vill driva hantverk som näring. Näringsbrevet giver rätt till att driva det eller de däri omnämnda hantverk och dessutom vilket som helst annat hantverk i den utsträckning, som är nödvändig för att kunna utföra ett helt hantverksarbete. Konungen äger bestämma, att verksamhet, som hittills icke varit ansedd såsom hantverk, skall falla under lagens tillämpning. Han kan tillika bestämma, att arbetsområden, som hittills hänförs till ett och samma hantverk, för framtiden skola betraktas såsom särskilda hantverk.

Näringsbrev på hantverk (hantverksbrev) meddelas enligt lagens § 3 »fuld myndige» invånare i riket efter skriftlig ansökning. Ansökningen skall vara åtföljd av

a) bevis om avlagt läroprov (svendeprov) i det hantverk, ansökningen avser;
b) bevis avgivet av två trovärdiga män om att sökanden arbetat i facket antingen efter avlagt läroprov sammanlagt minst två år eller före provet sex år eller tillsammans sex år före och efter provet; dispens härifrån kan i särskilda fall meddelas av vederbörande departement;

c) bevis om att sökanden har erforderlig färdighet i bokföring och kalkylation; som bevis härom gäller antingen avgångsbetyg från teknisk aftonskola eller annan offentlig fackskola med bokhålleri och kalkylation som läroämnen eller förklaring av två sakkunniga personer eller handelsbrev eller bevis om att sökande fyller villkoren för att erhålla sådant, i förening med bevis om kunskap om kalkylation.

Den, som har näringsbrev på ett hantverk, kan driva ett annat hantverk vid sidan därav, när han har ställföreträdare, som har hantverksbrev i facket. Den, som driver fabriksrörelse eller liknande industriell verksamhet, kan erhålla hantverksbrev utan att ha de ovanangivna bevisen, om han håller en föreståndare för rörelsen, som har hantverksbrev. Konungen kan efter framställning från en kommunalstyrelse bestämma, att detsamma skall gälla köpmän för vissa hantverk, dock så, att de icke behöva förete bevis om kunskap i bokföring (§ 4).

Kapitlets återstående §§ 5—15, som handla om hantverksbrevs utfärdande och registrering m. m., kunna i förevarande översikt förbigås.

Lagens kapitel 3 innehåller bestämmelser om lärlingar.

Före lärotidens början åligger det hantverkare med näringsbrev (hantverksmästare) att upprätta skriftligt lärlingskontrakt med lärlingen; är lärlingen under 18 år, skall hans far eller förmyndare med hans samtycke sluta kontraktet, som skall upprättas i två exemplar. Som lärling anses varje person under 18 år, som anställs hos en hantverksmästare och som icke redan genomgått sin lärotid. Lärotidens längd bestämmes i kontraktet till högst 5 och minst 3 år. Har en lärling utan eget förvållande måst sluta hos en mästare, må han kunna avsluta kontrakt med annan mästare om den återstående lärotiden. För lärling, som har avgångsbetyg från en hantverksskola (fackskola), kan lärotiden förkortas allt efter den utbildning skolan meddelar, dock med högst 2 år (§ 16).

De 3 första månaderna av lärotiden äro att anse såsom en provotid, varunder såväl lärlingen som mästaren utan angivande av grund kan fordra kontraktets hävande. Lärling under 18 år måste dock härtill hava sin fars eller förmyndares samtycke (§ 17).

I § 18 stadgas om mästarens förpliktelser. Det åligger honom att sörja så för lärlingens utbildning i yrket, att han vid lärotidens slut kan avlägga »sven-

de»-provet, att tillhålla lärlingen att besöka offentlig teckningsskola, teknisk aftonskola eller annan motsvarande skola, om sådan finnes å orten, och att lägga arbetstiden så, att den icke hindrar lärlingen att utnyttja undervisningen ävensom att betala alla de med lärlingens skolgång förbundna utgifterna. Vidare innehåller sagda § bestämmelser om mästarens förpliktelser med avseende å lärlingens allmänna fostran, förläggning av dennes arbetstid samt be-
träffande lärlings sjukdom.

Lärlings förpliktelser äro angivna i lagens § 19. Det åligger honom

a) att besöka offentlig teckningsskola, teknisk aftonskola eller annan motsvarande skola, om sådan finnes å orten, i den utsträckning, som skolans styrelse bestämmer efter samråd med mästare och med hänsyn till lärlingens utbildning och kunskaper; om lärlingen trots upprepade varningar till lärlingen och hans föräldrar eller förmyndare från såväl skolans styrelse som mästaren försummar undervisningen, kan domstol på mästarens framställning förlänga lärotiden med högst ett år;

b) att visa mästaren trohet och lydnad;

c) att ådagalägga arbetsamhet och anständigt uppförande.

Vid mästarens död inträder hans änka, så vida hon fortsätter rörelsen, i hans rättigheter och förpliktelser enligt lärlingskontraktet. Dock kan lärlingsförhållandet på anfordran av endera parten upplösas, när domstol finner detta med hänsyn till omständigheterna skäligt. Samma gäller änking, som fortsätter avliden hustrus rörelse (§ 20).

Såväl mästare som lärling kan fordra kontraktets hävande, när någon av dem blir ur stånd att fortsätta lärlingsförhållandet (§ 21).

Brister lärling i väsentligt avseende i sina förpliktelser såsom lärling eller ådagalägger han i övrigt ett i hög grad dåligt uppförande, har mästaren rätt att skilja honom från lärlingsförhållandet före lärotidens slut (§ 22).

Lärlingen har enligt lagens § 23 rätt att före lärotidens slut häva lärlingsförhållandet, när mästaren flyttar sin rörelse till annan ort, när mästarens vandel är sådan, att lärlingen icke längre kan med trygghet anförtros åt hans omvårdnad eller när mästaren i övrigt i väsentligt avseende brister i fullgörandet av sina plikter på grund av lärlingsförhållandet.

Likaledes kan lärlingen före lärotidens slut häva lärlingsavtalet, när han skriftligen förklarar sig vilja övergå till annan levnadsbana och det vore en förlust för honom att fullfölja avtalet till lärotidens slut. Är lärlingen under 18 år, skall hans far eller målsman också underskriva förklaringen. Såvida ej annat är avtalat, upphör lärlingsförhållandet fyra veckor efter förklaringens avgivande.

Det är lärlingen förbjudet att under de första sex månaderna efter lärlingsförhållandets upphörande taga anställning hos annan mästare i samma yrke utan den förre mästarens samtycke. Av den ovannämnda förklaringen skall framgå, att lärling och i förekommande fall hans far eller målsman hava kännedom om detta förbud (§ 24).

Vid lärlingsavtalets hävande utan laglig grund skall den skyldige giva den andre ersättning.

Överträder lärlingen ovannämnda förbud att inom viss tid taga anställning hos annan mästare, skall han giva mästaren ersättning, och kan han dessutom straffas med böter. Överträdelsen påtalas icke av allmän åklagare utan målsägarens begäran.

Så vida parterna icke därom enas, avgör domstol, om ersättning bör givas av mästaren till lärlingen eller omvänt vid de i §§ 20, 21, 22 och 23 omnämnda tillfällena, eller när förhållandet upphör vid dödsfall eller vid avbrott i rörelsen (§ 25).

Om det befinnes, att lärlingen saknar kunskap och färdighet i sitt fack, så

att han icke består läroprov och mästaren icke kan bevisa, att han haft tillbörlig omsorg om lärlingens utbildning, skall mästaren giva lärlingen ersättning. Så vida det bevisligen beror på försummelse från mästarens sida, att lärlingen icke förvärvat för läroprovets bestående erforderlig kunskap och färdighet, kan mästaren dessutom straffas med böter. Offentligt åtal äger rum endast på lärlingens, respektive hans målsmans begäran (§ 26).

I lagens § 27 föreskrives, att mästaren efter lärlingsförhållandets upphörande skall giva lärlingen ett skriftligt intyg härom. Har lärling utan mästarens samtycke hävt lärlingsförhållandet, kan intyg begäras först efter det lärotiden är utlupen eller när lärling genom dom förklarats berättigad häva lärlingsförhållandet eller när sex veckor efter förhållandets hävande gått utan att åtal anställts eller slutligen, såvida lärling genom dom förpliktats att betala mästaren ersättning, när ersättning betalats eller sex månader gått efter lärlingsförhållandets upplösning.

Hantverksmästare eller fabriksföreståndare, som anställer någon i arbete, vilken han vet varit hantverkslärling, men denne icke har sådant intyg, som i § 27 stadgas, blir, därest vederbörande brutit ett i överensstämmelse med § 16 upprättat lärlingskontrakt, medansvarig såsom för egen skuld för den ersättning, lärlingen är eller blir förpliktad att betala, och kan dessutom straffas med böter. Samma ansvar påvilar honom, om han behåller någon i sitt arbete efter att vara underrättad om att denne har hävt lärlingsavtalet utan mästarens samtycke och utan att han fått eller kan kräva ovannämnda intyg. Likaledes drabbar samma ansvar också den hantverksmästare, som med vetskap om förhållandet antar eller behåller i sitt arbete någon i strid mot ovannämnda förbud i lagens § 24.

Även dessa förseelser åtalas endast på målsägandes begäran (§ 28).

Lagens kapitel 4 innehåller bestämmelser om läroprov.

Vid lärotidens slut skall mästaren göra lärlingen uppmärksam på att han har tillfälle att avlägga »svende»-prov (gesällprov) och förklara för honom, vari det består, och de fördelar, detsamma medför. Mästaren skall på lärlings anmodan sörja för att denne får tillfälle att avlägga provet. Mästaren har att skaffa lärlingen för provets avläggande erforderlig verkstadsplats, redskap, material och hantlangarhjälp. Provarbetet blir mästarens egendom (§ 29).

I samma § 29 stadgas, att provet skall avläggas inför en nämnd, bestående av tre män eller kvinnor, som i köpstäder och köpingar utses av magistraten och kommunalstyrelsen, på landet av kommunalstyrelsen. Av nämndens medlemmar böra minst två tillhöra yrket. En medlem bör vara gesäll. Vidare innehåller ifrågavarande § bestämmelse om huru förfaras skall, därest tillräckligt antal yrkesmän tillhörande det fack provet gäller icke skulle finnas på en ort.

Till vägledning vid gesällprovets bedömande framlägges i förekommande fall betyg från styrelsen för tecknings- eller aftonskola eller annan motsvarande skola. Provets resultat registreras, och utfärdar nämnden, när provet godkänts, gesällbrev efter vederbörligen fastställt formulär. Närmare föreskrifter om prov meddelas av Konungen (§ 30).

Den, som icke avslutar sin lärotid som lärling, måste ha arbetat minst tre år i yrket, innan han kan avlägga gesällprov. Har han avgångsbetyg från en hantverksskola (fackskola), kan skoltiden frånräknas med intill 2 år. Han måste vidare senast ha arbetat på den ort, där han önskar avlägga provet, under minst 3 månader i yrket samt har att själv sörja för verkstadsplats och allt övrigt för provet erforderligt ävensom att själv bestrida de med provet förbundna kostnaderna (§ 31).

I § 32 föreskrives, att, om ett gesällprov icke godkännes, måste den prövande för att kunna undergå nytt prov dessförinnan hava arbetat i yrket ytterligare minst ett halvt år.

I lagens slutkapitel 6 med särskilda bestämmelser stadgas i vad angår lärlingsväsendet, att lärling icke må på arbetsplatsen utföra något arbete för egen räkning utan hantverksmästarens medgivande (§ 40), att hantverksmästare, som försummar att upprätta skriftligt lärlingskontrakt med lärling, straffas med böter (§ 41) samt att, när en hantverksmästare upprepade gånger ådömes straff för försummelse av sina plikter enligt lärlingskontrakt, domstol kan fråntaga honom rätten att antaga lärlingar för en tid av intill tre år (§ 42).

Beträffande erfarenheterna av de norska lagbestämmelserna om lärlingsväsendet inom hantverksnäringsarna hava ämbetsverken genom Utrikesdepartementets försorg erhållit del av ett av Norges Haandverkerforbund till norska Handelsdepartementet härom avgivet yttrande. I detta uttalas, att hantverkarna vore tillfredsställda med de nämnda lagbestämmelserna, vilka skapat en fast ordning för lärlingsutbildningen, som man icke kunde undvara, såvida kåren skulle uppehålla yrkesskickligheten på en rimlig nivå. De ifrågavarande bestämmelserna i lagens kapitel 3 och 4 tillämpades i överensstämmelse med deras ordalydelse och kunde sägas verka i enlighet med deras avsedda ändamål. I varje fall vore det för närvarande inga planer att härutinnan genomföra några förändringar. Dock hade man gärna sett, att lagen hade föreskrivit obligatoriskt gesällprov för varje lärling; nu vore sådant prov nödvändigt endast för den, som önskade erhålla näringsbrev.

Erfarenheterna av den norska lärlingslagen.

På ett par punkter följdes dock icke alltid lagbestämmelserna. Föreskrifterna om lärlings skolgång hade i enskilda fall visat sig vanskliga att tillämpa; man hade icke funnit det tillrädligt att utöva tvång gentemot försumliga och ovilliga, då man ansett, att detta skulle skada undervisningen för övriga elever, om de förra skulle deltaga mot sin vilja. Icke heller hade bestämmelserna om obligatoriskt ingående av lärlingskontrakt vid lärlingstidens början strängt följts, bland annat emedan det kan visa sig svårt att få ungdom att ingå och hålla en sådan kontraktsenlig förpliktelse; bestämmelserna följdes dock vid de flesta tillfällen.

Beträffande den betydelse, lärlingskontrakten hade för de olika yrkena, ville förbundet uttala, att de skapade en nödvändig fasthet i förhållandet mellan lärling och mästare, utan vilken den sistnämnde icke kunde påtaga sig de med utbildningen förbundna offren. Det nedlades så mycket arbete på lärlingens undervisning, att mästaren måste vara säker på att han i varje fall komme att få behålla lärlingen hela lärotiden; det vore ju särskilt under den sista delen av densamma, som resultatet började visa sig, och först då började mästaren att få någon nytta och glädje av lärlingen. Också för ungdomen måste det anses vara av stor betydelse, att den hade ett band på sig under övergångsåldern. Genom kontrakten vore ungdomen bunden att lägga en användbar grundval för en solid fortsatt utveckling, intresset bleve väckt, arbetet och yrket ginge de unga i blodet.

Vidare meddelas i ovannämnda yttrande bland annat, att man upptagit arbetet på åstadkommande av normallärlingskontrakt och av formulär för lärbrev och gesällbrev, ävensom att man tänkt få genomförd en inregistrering av alla lärlingskontrakt hos de lokala hantverksorganisationerna.

I »Norges Haandverk, Organ for Norges Haandverkerforbund», årgång 4, nr 2, den 15 januari 1922, lämnas en redogörelse angående »lärlingarna i norskt hantverk, vad det finnes och borde finnas av lärlingar samt något om orsakerna till underskottet».

Norsk lärlingsstatistik.

Enligt berörda redogörelse utsände i december 1920 Norges Haandverkerforbund till 39 anslutna lokala hantverksföreningar följande två frågor:

1. Huru många lärlingar finnas för närvarande i de särskilda yrkena på Eder ort?

2. Huru många lärlingar borde det normalt finnas i de särskilda yrkena på Eder ort?

Resultatet av denna hänvändelse blev, att det inkom svar från 25 föreningar. Av svaren voro emellertid 5 mer eller mindre behäftade med brister och därför nästan värdelösa. Av de 20 korrekta svaren, vilka avsågo från 9 upp till 31 olika fack på var och en av de särskilda orterna, meddelas i nämnda redogörelse en översikt, varav såsom slutresultat framgår, att det därvid redovisades ett antal av 1 608 lärlingar, att det på nämnda platser i ifrågavarande fack borde varit 3 221 och att det sålunda härvid förelåg ett underskott av 1 613 lärlingar.

Den nu åstadkomna lärlingsöversikten kan, heter det i nämnda redogörelse, om än ofullkomlig, i väsentlig grad tjäna som uttryck för förhållandena över hela ländet. Det framginge av översikten liksom av de inkomna detaljuppgifterna, att på de allra flesta orter och i de allra flesta på vederbörande orter befintliga facken det funnes långt färre lärlingar än det borde vara, att stundom underskotten vore åtskilligt större än antalet förefintliga lärlingar och att slutsumman för alla 20 orterna visade, att underskottstalet vore störst. Av detaljuppgifterna framginge, att det på somliga orter helt saknades lärlingar i åtskilliga fack. Blott i jämförelsevis få — och med hänsyn till rörelsens omfattning oftast mindre — yrken vore behovet av lärlingar på några orter helt fyllt. För närvarande vore det i första hand brist på arbete och de uppdrivna avlöningarna — bland annat genom skiljedomar omfattande jämväl lärlingar — som ställde sig hindrande i vägen för verkstädernas befolkande; på ett flertal verksamhetsområden vore större eller mindre arbetslöshet rådande. Detta jämte den ekonomiska depressionen i allmänhet vore givetvis orsaken till lärlingsbristen.

Efter en resumé angående det norska näringslivets ekonomiska läge uttalar meddelaren av ovannämnda redogörelse, att ett utmärkt botemedel i fråga om det svåra ekonomiska tillståndet, för att nu speciellt hålla sig till hantverket och dess lärlingar, ligger i den bästa fackutbildning, konkurrensöverlägsen duglighet och flit. Antingen det funnes många eller få lärlingar, måste man söka att av envar lärling dana en så duglig yrkesidkare som möjligt. För varje hantverksmästare borde det framstå som en plikt att först och främst genom att själv antaga och utbilda lärlingar i den utsträckning, som förhållandena kräva, bidra till sitt hantverksfacks rekrytering.

*Försök med
lärlingsvä-
sen i husligt
arbete.*

Det torde ha sitt intresse med hänsyn därtill, att det av ämbetsverken av-
givna lagförslaget avser lärlingsväsen jämväl i husligt arbete, om ock fakul-
tativt, att erfaras, att i Norge för närvarande igångsättes försök med lärlings-
väsen i husligt arbete.

I vederbörande budgetförslag för 1922—23 föreslog konsumenten för hus-
modersskolorna ett tillägg till bestämmelserna för yrkesundervisningen i hus-
ligt arbete av innehåll, att med de kurser å fem och tio månader, som voro an-
ordnande vid fylkenas och kommunernas husmodersskolor, må kunna förbindas
en ettårig lärlingspraktik i ett gott hem under en duktig husmoder för de elever,
som så önska, att lärlingstjänsten skulle begynna efter avslutad kurs och att
det skulle hemställas till skolorna att söka främja ett sådant lärlingsväsen
bland annat genom att insamla upplysningar om för lärlingsutbildning pas-
sande hem och på annat sätt väcka intresse härför inom skolområdet.

Sedan vederbörande departement förklarar sig icke hava något emot att för-
sök anställdes beträffande sådan lärlingsutbildning, hava hösten 1923 genom
rundskrivelse från lantbruksdirektören till husmodersskolorna följande rikt-
linjer meddelats i angivna hänseende.

De hem, i vilka ifrågavarande lärlingsutbildning kan äga rum, måste godkännas och anvisas av vederbörande skola. Det bör krävas, att det är ett gott hem, varest lärlingen så allsidigt som möjligt kan få tillfälle att lära sig sköta ett hem. Av husmodern bör krävas, att hon är duktig och intresserad i sitt fack och att hon har betingelserna i övrigt för att utbilda lärlingar och att i andra hänseenden hava omsorg om dem. Lärotidens längd är minst ett år.

Liksom i jordbruket bör det vara regel, att lärlingarna få någon lön. Då förhållandena runt om i landet äro så olika, är det svårt att fastställa en bestämd lön, men lönen bör i varje fall rätta sig efter gällande löner för hembiträden. Det synes vara en riktig princip att börja med en jämförelsevis liten lön och att sedan öka denna, för så vitt man har med duktiga lärlingar att göra. Lönen bör fastställas av skolan och husmodern i gemenskap. Dessa må också samråda om arbetstiden.

Under lärlingstiden har lärlingen att i listor i enlighet med fastställda tryckta formulär anteckna utförliga uppgifter om de olika slag av arbeten, i vilka hon för varje dag deltagit, vilka uppgifters förände övervakas av husmodern. Vid bestämmandet av lärlings arbetstid skall hänsyn tagas jämväl till den tid, som erfordras för nämnda listors förände.

Ett par gånger under årets lopp besöker en av skolans lärare det hem, i vilket lärlingen erhåller sin utbildning, och gör sig då underrättad om lärlingens förhållande, tar del av berörda listor o. s. v.

Förutom ovannämnda listor skall lärlingen föra enkla hushållsräkenskaper över utgifter för matvaror för minst tre månader, för vilka formulär finnas utarbetade.

Med avseende å den praktiska lärlingsutbildningen erhåller lärlingen betyg innehållande vitsord för det praktiska arbetet, för listföringen, för ordning och för ömdöme. Vitsorden givas av husmodern och skolan i gemenskap.

Efter slutad lärotid komma lärlingarna tillbaka till skolan till ett kort prov och deras listor bliva då genomgångna, varefter de återfå dem. Provet kan i särskilda fall slopas efter bestämmelse av skolan och lärlingens husmoder.

Provet, som skall sträcka sig över högst två dagar, skall omfatta ett praktiskt prov och antingen ett muntligt förhör eller en skriftlig uppgift. Det praktiska provet bör omfatta flera av ett hems sysslor (matlagning i förbindelse med rengöring, tvätt, strykning eller andra arbeten). Provet bör till sin läggning så långt som möjligt likna motsvarande förhållanden i ett hem, så att det giver ett begrepp om lärlingens förmåga att planlägga och ordna husliga arbeten. Uppgifterna för muntligt förhör böra tagas från det praktiska arbetsområdet och förbindas med födoämneslära eller hälsolära. I rundskrivelsen meddelas följande exempel på uppgifter för skriftligt prov:

- a. Planlägg en sommarrengöring och beskriv de viktigaste arbetena därvid.
- b. Planlägg 1) en slakt eller 2) ett julbak.
- c. Matsedlar till bestämt pris.
- d. Budgetproblem.

Såsom censorer kan skolans lärarpersonal fungera. Om så önskas, kan också en främmande censor tillkallas.

Till lärlingens ovannämnda betyg skall fogas ett intyg från skolan, hur hon har bestått provet.

I nämnda rundskrivelse anmodar lantbruksdirektören slutligen vederbörande skolor att på bästa sätt taga sig an saken och söka få inarbetat ett lärlingsväsen i husligt arbete, var och en inom sitt distrikt.

Enligt vad konsulenten för husmodersskolorna meddelat, är man förberedd på att denna så gott som nya sak skall väcka åtskilligt motstånd särskilt bland husmödrarna och att det icke skall gå fort med att få den inarbetad — den är ju också frivillig, men ju mera konsulenten har arbetat med saken desto

mera har hon blivit övertygad om att detta är en utvecklingslinje, som måste tagas, och att ett mera organiserat samarbete mellan hushållsskolorna och hemmen skall bliva till gagn för bådadera.

Finland.

År 1922 överlämnades till finska riksdagen en proposition angående lag om läroavtal. Den därvid åtföljande motiveringen visar, att utgångspunkten för lärlingslagsfrågans upptagande i Finland varit densamma som för ämbetsverkens förevarande utredning och förslag.

Allt från den tid, då genom en förordning den 24 februari 1868 övergång från skråväsende till näringsfrihet genomfördes i finsk lagstiftning, hade främst från hantverksidkarehåll försports klagomål över yrkeslärlingsväsendets förfall och bristen på yrkeskunniga arbetare i landet. Såsom en av orsakerna till dessa även från synpunkten av det allmänna bästa beklagliga företeelser hade betraktats det faktum, att de av lärlingsförhållandet för yrkesidkaren och lärlingen härflytande rättigheterna och skyldigheterna lämnats så gott som alldeles oreglerade i finska lagstiftningen. Gällande specialstadganden angående läroavtal i förordningen om näringarna av år 1879 vore mycket fåtaliga och bristfälliga.

Av åtgärder, som från statsmakternas sida vidtagits för avhjälpande av de på yrkesundervisningens område rådande missförhållandena, anfördes, att senaten år 1908 tillsatt en kommitté med uppdrag att avgiva utlåtande om och förslag till omorganisation av de för hantverken avsedda läroanstalterna i den riktning, att de motsvarade utvecklingen, samt att behandla frågorna om yrkesutbildningen genom yrkesskolor, kurser och verkstadsarbete för hantverkerier och sådana industrier, vilka vore i kännbart behov av ökat antal yrkeskunniga arbetare, varjämte kommittén även ägde taga under omprövning, huru hantverksskolorna borde ordnas, för att den praktiska och teoretiska utbildningen av den blivande yrkesarbetaren måtte erhålla en gestaltning, som motsvarade den nuvarande tidens krav. Under fortgången av sitt arbete kom denna s. k. yrkesutbildningskommitté emellertid till insikt om att den reform av yrkesutbildningen, vars genomförande visat sig vara av behovet påkallat, icke kunde inskränkas allenast till åtgärder för befrämjande av den för yrkesarbetare avsedda teoretiska och praktiska undervisningen i läroanstalter, utan att reformarbetet därjämte måste inriktas på en genomgripande omgestaltning av den praktiska utbildning, som vore förlagd till verkstäderna. Ett i enlighet med dessa synpunkter utarbetat förslag till lag om lärlingsväsendet i de industriella yrkena ävensom ett förslag till föreskrifter angående sättet för avläggande av yrkesprov i de industriella yrkena överlämnades av kommittén till regeringen i juni 1912. Sedan arbetsgivar- och arbetarorganisationer samt handels- och industristyrelsen avgivit utlåtanden angående dessa förslag, avgav yrkesutbildningsrådet i maj 1921 ett på grundval av desamma utarbetat nytt förslag, vilket förslag efter i lagberedningen undergången granskning och delvis omformulering genom ovannämnda proposition överlämnades till riksdagen.

Det sålunda tillkomna förslaget utgick från den grundtanken, att, jämte det förutsättningar för utbildning av yrkeskunniga arbetare i landet såvitt möjligt borde skapas även genom lagstiftningsåtgärd och härvid de rättigheter och skyldigheter, vilka härflöte av läroavtalet, ordnades på ett mera detaljerat och noggrannare sätt än i fråga om egentliga arbetsavtal vore fallet, åt detta rättsinstitut borde givas en form, som medgäve lagens tillämpande på möjligast

enkla sätt och utan att ett vidlyftigt ämbetsmaskineri behövde för ändamålet inrättas.

Med anledning av ovannämnda proposition antog finska riksdagen hösten 1922 följande lag, som sedermera den 28 april 1923 blivit utfärdad (Finlands författningssamling nr 125) att träda i kraft den 1 januari 1924.

Lag om läroavtal.

I enlighet med Riksdagens beslut stadgas härmed:

1 KAP.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Denna lag äger tillämpning å hantverks- och fabriksrörelse samt andra industriella företag och yrken på de orter, där yrkeslärlingsnämnd finnes.

På orter, varest sådan kommunal arbetsförmedlingsanstalt inrättats, varom stadgas i förordningen av den 2 november 1917 angående arbetsförmedling, är arbetsförmedlingens direktions tillika yrkeslärlingsnämnd, intill dess vederbörande kommunalfullmäktige finna tillsättandet av en särskild yrkeslärlingsnämnd vara av behovet påkallat. Beslut om tillsättande av sådan nämnd på orter, där arbetsförmedlingsanstalt icke finnes, fattas av kommunalfullmäktige.

Har beslut fattats om tillsättande av yrkeslärlingsnämnd, äga kommunalfullmäktige till densamma, för ett kalenderår i sänder, utse ordförande och vice ordförande samt fyra ledamöter och fyra suppleanter. Såväl till ledamöter som till suppleanter skola tvenne utses bland arbetsgivare och tvenne bland arbetare. Angående valbarhet till yrkeslärlingsnämnd samt rätt för vald person att avsäga sig uppdraget gäller i övrigt vad beträffande kommunalfullmäktige är stadgat.

Med kommunalfullmäktige avses i denna lag jämväl stadsfullmäktige.

2 §.

Med yrkesidkare avses i denna lag såväl idkare av hantverk som idkare av industri. Tillhör företag, som är underkastat denna lag, sammanslutning, anstalt eller stiftelse, skall å den person, under vars ledning arbetet utföres, tillämpas vad här nedan angående yrkesidkare är stadgat.

Med lärling förstås i denna lag den, som innan fyllda aderton år hos annan yrkesidkare än sin fader eller moder tagit anställning för att vinna utbildning i sådant hantverk eller industriellt yrke eller sådan hantverks- eller yrkesgren, där enligt regeln en lärotid av minst två år erfordras.

Uppstår ovisshet eller meningsskiljaktighet därom, huruvida anställning i hantverk eller industriellt arbete är att anses såsom lärlingskap eller icke, skall saken avgöras av yrkeslärlingsnämnden, med beaktande av arbetsvillkoren, arbetets och yrkets beskaffenhet samt övriga på saken verkande omständigheter.

3 §.

Ej må yrkesidkare hålla lärling utan att därom upprätta skriftligt avtal inom tid, som i 7 § stadgas. Sådant avtal bör avfattas i enlighet med formulär, som av handels- och industristyrelsen fastställs, och skall i avtalet upptagas:

*Lag om
läroavtal
den 28 april
1923.*

1) det yrke eller den yrkesgren, vari lärlingen skall utbildas;
 2) lärotidens längd;
 3) den eller de yrkesläroanstalter, vilka lärlingen för sin yrkesutbildning äger besöka, så ock undervisningens omfattning och sättet för yrkesprovns avläggande; samt

4) lönevillkoren, med särskilt angivande av de tider, då lönen skall utbetalas, samt huruvida lärlingen skall av yrkesidkaren erhålla bostad och kost.

I avtalet må jämväl angående andra omständigheter intagas bestämmelser, som icke strida emot lag eller god sed. Genom dessa bestämmelser må likväl icke stadgas inskränkning i de rättigheter och skyldigheter, som enligt denna lag tillkomma yrkesidkare och lärling.

Blanketter till läroavtal skola genom handels- och industristyrelsens försorg hållas tillgängliga hos yrkeslärlingsnämnderna.

4 §.

Lärotiden må bestämmas så lång, som utbildning i det yrke eller den yrkesgren avtalet avser kan anses i regeln erfordra; dock må den icke utsträckas utöver fyra år.

Antages till lärling person, som i yrkesläroanstalt eller på annat sätt förvärvat sig särskilda kunskaper och färdigheter, må läroavtalet enligt de närmare grunder, som av handels- och industristyrelsen bestämmas, ingås för även kortare tid än den i 1 mom. stadgade.

Yrkeslärlingsnämnden har, därest lärling ådagalagt synnerlig fallenhet och skicklighet, rätt att efter yrkesidkarens hörande, medgiva lärotidens avslutande även innan den i avtalet bestämda tiden tilländagått.

De tre första månaderna av lärotiden utgöra en provotid, under vilken det står vardera parten fritt att uppsäga avtalet att upphöra sju dagar efter uppsägningen.

5 §.

Minderårig, som fyllt femton men icke aderton år och försörjer sig genom eget arbete, må själv avsluta läroavtal. Läroavtal, som av förmyndare ingåtts för omyndig, må icke utan den omyndigas skriftliga begivande utsträckas utöver den tid, då den omyndiga fyller aderton år.

6 §.

Yrkeslärlingsnämnden äger föra register över av densamma godkända läroavtal i enlighet med av handels- och industristyrelsen fastställt formulär.

7 §.

Inom fjorton dagar efter provotidens slut skall läroavtal, där det icke inom sagda tid blivit uppsagt, avfattas på sätt i 3 § är stadgat och för registrering i tre exemplar av yrkesidkaren inlämnas till yrkeslärlingsnämnden med bifogande i avskrift av betyg om lärlingens ålder och skolkunskaper.

8 §.

Avtal må icke i registret införas:
 om det arbete det avser icke är så beskaffat, som i 2 mom. 2 § omförmäles;
 om den avtalade lärotiden är uppenbarligen längre eller kortare än lärlingens yrkesutbildning måste anses erfordra;

om de i 3) punkten 3 § nämnda bestämmelserna om undervisningens omfattning och de läroanstalter, vilka lärlingen äger besöka, äro så beskaffade, att de icke kunna anses tillförsäkra lärlingen tillfredsställande yrkesutbildning;

om det överenskomna sättet för yrkesprovns avläggande icke finnes ändamålsenligt;

om avtalet i andra avseenden icke står i överensstämmelse med denna lag.

9 §.

Då läroavtal införes i registret, skall ett exemplar av avtalet stanna i yrkeslärlingsnämndens arkiv och de båda övriga exemplaren, yrkesidkarens och lärlingens, åtecknas bevis över inregistreringen.

Vägras inregistrering, skall motiverat beslut därom ofördröjligen skriftligen delgivas kontrahenterna. Inom fjorton dagar därefter bör avtalet, vederbörligen rättat, ånyo anmälas till inregistrering, vid äventyr att det annars är ogiltigt.

2 KAP.

Om rättigheter och skyldigheter på grund av läroavtal.

10 §.

Yrkesidkare åligger att bibringa lärling sådan utbildning i det yrke eller den yrkesgren avtalet avser, att lärlingen vid lärotidens slut kan avlägga godkända yrkesprov.

Kan yrkesidkaren till följd av rörelsens omfattning eller bristande yrkeskunskap eller av annan orsak ej personligen fullgöra sin undervisningsskyldighet, skall han draga försorg om undervisningens behöriga handhavande genom yrkeskunnig ställföreträdare.

11 §.

Finnes å orten allmän yrkesskola eller annat under offentlig tillsyn stående fackläroverk, bör yrkesidkaren lämna lärlingen nödig tid till inhämtande av undervisning i sådan läroanstalt samt övervaka, att lärlingen behörigen fullgör sin skolgång; och är lärlingen under de tre första läroåren berättigad att åtnjuta full lön även för den del av arbetstiden, som han använt till sådan skolgång, likväl högst för en arbetsdag motsvarande tid varje vecka.

12 §.

Yrkesidkare skall hålla lärling till arbetsamhet och goda seder. Han må ej tilldela lärling aga och icke heller använda honom till arbete, som uppenbarligen är skadligt för hans hälsa eller överstiger hans krafter eller som icke hör till det yrke, vari han utbildar sig.

13 §.

Utsättes det arbetsställe, varest lärling är anställd, för strejk eller lockout, vare såväl yrkesidkaren som lärlingen berättigad att för tiden för arbetsinställelsen avbryta lärlingsförhållandet eller ock häva läroavtalet. Har läroavtalet icke hävts, skall lärotiden förlängas med lika lång tid, som lärlingen till följd av arbetsinställelsen icke varit i arbete.

14 §.

Vid lärotidens slut äger lärling avlägga yrkesprov, utvisande hans insikter och färdighet i det yrke eller den yrkesgren, vari han utbildats.

Därest till proven hör förfärdigande av provstycke, skall yrkesidkaren bereda lärlingen tillfälle att utföra härför erforderligt arbete i så god tid före lärotidens utgång, att detsamma hinner dessförinnan slutföras, ävensom till

hans förfogande ställa för ändamålet erforderliga arbetsredskap, material och medhjälpare. Kostnaderna för provstyckets förfärdigande skola bestridas av yrkesidkaren. Lärlingen är berättigad att inlösa provstycket till ett pris, motsvarande sagda kostnader.

15 §.

Yrkesproven bedömas av en nämnd med yrkeslärlingsnämndens ordförande såsom ordförande samt en till arbetsgivare och en till arbetare på det hantverks- eller industriområde, på vilket proven skola avläggas, hörande, av yrkeslärlingsnämnden vald person såsom ledamöter.

Utgifterna för bedömandet av yrkesproven bestridas genom yrkeslärlingsnämndens försorg ur kommunens medel.

16 §.

Då lärling uttjänat sin lärotid, är yrkesidkaren pliktig att till honom utgiva lärbrev, angivande huru länge lärlingen gått i lära, ävensom vitsord över hans arbetsskicklighet, flit och uppförande. I fall lärlingen icke avlagt yrkesprov, är yrkesidkaren berättigad att lämna honom utan vitsord över hans arbetsskicklighet. Lärling, som med framgång och noggrannhet slutfört sin lärogång, må även tilldelas diplom av den i 15 § omförmälda nämnden.

Har lärling före lärotidens slut i laga ordning befriats från läroavtal, skall skiljebetyg till honom utgivas på sätt ovan om lärbrev är stadgat.

Yrkesidkare må icke förse betyg med något tecken eller avfatta det i sådan form, att det om lärlingen lämnar andra upplysningar än vad av ordalydelsen framgår.

3 KAP.

Om läroavtalets hävande.

17 §.

Därest läroavtal under lärotiden efter prövotidens utgång med vardera kontrahentens begivande häves, äger yrkesidkaren inom fjorton dagar anmäla där- om hos yrkeslärlingsnämnden för anteckning i registret. Fordrar endast endera kontrahenten avtalets hävande, skall saken på därom gjord ansökan, över vilken motparten skall höras, av yrkeslärlingsnämnden avgöras enligt nedan stadgade grunder. Beslutet bör, där det icke avkunnas för kontrahenterna, utan dröjsmål skriftligen delgivas dem.

18 §.

Önskar lärling övergå till annan levnadsbana, äger yrkeslärlingsnämnden pröva, i vad mån lärlingen därigenom beredes tillfälle att beträda ett hans naturliga fallenheter bättre motsvarande arbetsområde eller huruvida förändringen eljest uppenbart länder honom till fördel; och äge yrkeslärlingsnämnden i sådant fall befogenhet att, efter yrkesidkarens hörande, häva avtalet.

19 §.

Läroavtal skall, där yrkande på dess hävande enligt denna lag ankommer å yrkeslärlingsnämndens avgörande, anses hava upphört den dag, då yrkeslärlingsnämndens beslut därom delgivits kontrahenterna. I de fall, som i 18 § omförmälas, må yrkeslärlingsnämnden likväl, där den finner det skäligt, för avtalets upphörande bestämma även annan dag, senast en månad från förstnämnda dag.

4 KAP.

Påföljder av överträdelser av denna lag.

20 §.

Har lärling av vårdslöshet eller olydnad eller av annan anledning, varför yrkesidkaren ej bär skulden, försummat sin avtalsenliga skolgång, äger yrkeslärlingsnämnden meddela lärlingen varning och, om denne icke låter sig därav rätta, förlänga hans lärotid med högst tre månader.

21 §.

Är arbetsanställning att anses såsom sådant lärlingsförhållande, som denna lag avser, men har yrkesidkaren, trots av yrkeslärlingsnämnden erhållen varning, icke upprättat sådant skriftligt avtal som i 3 § är föreskrivet, eller fortsättes sådant arbetsförhållande, ehuru avtalet därom enligt 2 mom. 9 § är ogiltigt, straffes yrkesidkaren med högst femtio dagsböter.

22 §.

Yrkesidkare, som uraktlåter i denna lag stadgade registreringsanmälningar, straffes med högst tio dagsböter.

Försummar yrkesidkare den honom åliggande undervisningsskyldighet, vare av yrkeslärlingsnämnden varnad. Låter han sig ej av varningen rätta, kan han av yrkeslärlingsnämnden för viss tid, högst tre år, förklaras förlustig rätten att anställa nya lärlingar.

Har lärling till följd av sådan uraktlåtenhet från yrkesidkares sida icke kunnat avlägga yrkesprov, äger yrkeslärlingsnämnden medgiva honom rätt och tillfälle att ånyo avlägga desamma.

23 §.

Försummar yrkesidkare de skyldigheter, vilka jämlikt 2 mom. 14 § åligga honom, straffes med böter.

Lag samma vare, om yrkesidkare utan laga skäl vägrar att till lärling utgiva sådant lärbrev eller skiljebetyg, som i 16 § omförmäles, eller i strid med förbudet i sagda paragraf förser betyget med hemliga tecken eller avfattar det i där förbjuden form.

24 §.

Förseelser, som i denna lag omförmälas, må ej av allmän åklagare åtalas, där ej målsägande, yrkeslärlingsnämnd eller yrkesinspektionen anmält förseelsen till åtal.

5 KAP.

Särskilda stadganden.

25 §.

Yrkesinspektionen äger att jämte yrkeslärlingsnämnderna övervaka efterlevnaden av denna lag.

26 §.

I yrkeslärlingsnämnds utslag må ändring sökas hos handels- och industristyrelsen inom trettio dagar, räknat från den dag, då utslaget för part avkunnats eller honom delgivits, sagda dag likväl oräknad. I sagda myndighets utslag i ärenden, som i denna lag omförmälas, får ändring icke sökas.

27 §.

Vad angående arbetsavtal är stadgat i 10, 14—16, 18, 20—25, 29—31, 33—36, 38—40 och 42 §§ i lagen om arbetsavtal av den 1 juni 1922, skall tillämpas jämväl å läroavtal, likväl sålunda,

att den tid, efter vars förlopp yrkesidkare är berättigad att häva läroavtal på grund därav att lärling till följd av sjukdom eller annan fortvarande anledning är förhindrad att förrätta arbete, skall utgöra minst sex veckor; samt

att såväl yrkesidkare som lärling är berättigad att häva läroavtal även i det fall, att yrkesidkaren nedlägger sin rörelse, och lärling jämväl då yrkesidkaren överlåter sitt företag åt annan person, varemot yrkesidkaren på grund av läroavtal tillkommande rättigheter och skyldigheter i sistnämnda fall överflyttas å hans efterträdare.

28 §.

De för tillämpningen av denna lag erforderliga närmare bestämmelserna meddelas av statsrådet.

29 §.

Denna lag, varigenom förordningen om näringarna av den 31 mars 1879 upphäves, för såvitt angår läroavtal i hantverken och i de industriella yrkena, träder i kraft den 1 januari 1924.

Utdrag av
lag om ar-
betsavtal den
1 juni 1922

De i lagens 27 § åberopade §§ i *lagen om arbetsavtal av den 1 juni 1922* (Finlands författningssamling nr 141) hava följande lydelse:

10 §.

Av arbetsavtal härflytande rättigheter, förutom till betalning förfallen fordran, eller skyldigheter må varken arbetsgivare eller arbetare å annan överföra, därest ej den andra parten därtill samtycker.

Arbetsgivare må dock i sitt ställe såsom ledare eller övervakare av arbete tillsätta annan person, vilken äger utöva arbetsgivaren i sådant avseende tillkommande rätt och myndighet.

Arbetsgivares ställföreträdare är skyldig att gentemot arbetare iakttaga samma bemötande som arbetsgivare. Förbryter sig arbetsgivares ställföreträdare i denna egenskap mot de rättigheter, som på grund av arbetsavtalet tillkomma arbetare, vare arbetsgivare ansvarig för ersättande av den skada, som därigenom drabbat arbetaren.

14 §.

Arbetsgivare är pliktig att vid arbete fästa behörigt avseende vid bevarande av arbetarens hälsa och arbetsförmåga samt så ordna arbetet att arbetaren lämnas nödig tid för vila, vederkvickelse och utbildning ävensom för fullgörande av medborgerliga skyldigheter.

Minst en gång i veckan, helst på söndag, skall arbetare beviljas oavbruten befrielse från arbete under skälig tid.

Arbetare, som utan avbrott under ett års tid varit anställd hos samma arbetsgivare, skall utan minskning av lönen årligen beredas en sammanhängande ledighet av minst sju arbetsdagar. För ett halft års oavbrutet arbete skall beredas fyra dagars ledighet. Arbetare, som av arbetsgivaren erhåller husrum och kost, men tillbringar sagda ledighet å annan ort, är berättigad att erhålla ersättning för kosten enligt gängse pris å den ort, där arbetet skall utföras.

Avtal, som inskränker arbetare enligt denna paragraf tillkommande rätt till ledighet eller fritid, vare ogilt.

Åt arbetare, som av egen vilja antingen utfört överarbete eller arbetat under sin ledighet, skall arbetsgivare erlägga skälig tillskottslön, så framt angående den förhöjda avlöningen icke särskilt är stadgat.

15 §.

Arbetare bör med flit och omsorg utföra sina åligganden, noggrant iakttaga arbetstiden, under arbetet undvika allt, som kan sätta hans egen eller hans medarbetares säkerhet i fara eller skada arbetsgivarens egendom, samt må icke rörande arbetsgivarens affärs- eller yrkeshemligheter olovligen yppa, vad till hans kännedom kommit.

Arbetare må icke fordra, mottaga eller betinga sig gåva eller annan förmån för att gynna annan vid leverans av vara eller i övrig näringsverksamhet.

16 §.

Arbetare, som ingått arbetsavtal, må ej utan arbetsgivarens samtycke åtaga sig nytt arbete, vilket inkräktar på hans förmåga att fullgöra det tidigare arbetsavtalet.

Om arbetare förbundit sig till arbete hos tvenne, vare det avtal giltigt, som först avslöts, och vare arbetare skyldig att ersätta den skada han genom sitt tillvägagående vållat den med vilken det senare avtalet ingåtts, såvida denne icke vid avtalets slutande avvetat det tidigare avtalet.

18 §.

Arbetslön skall utgivas i landets gällande mynt, varor eller förmåner, såsom vid avtalet betingats, och må varor eller anvisning å penningar ej sättas i stället för kontant avlöning. Annat avtal vare ogillt.

Är handpenning given på avtalets fullgörelse, skall densamma på arbetslönen avräknas, där ej annorlunda överenskommits eller annan sed på orten är allmänt vedertagen.

Avtal, varigenom inskränkes arbetares rätt att fritt förfoga över arbetslönen, vare ogillt, där det icke gäller skatter eller avgifter till enligt lag bildade arbetarunderstödkassor, vilka uteslutande avse arbetarnas fördel.

Arbetsavtal, vari ersättning för arbete antingen delvis eller helt och hållet utfästs i form av drickspenningar från allmänheten eller frivilliga gåvor, vare förbjudet.

20 §.

Ifall arbetare enligt avtalet stått till arbetsgivares förfogande, men av skäl, som berott av arbetsgivaren, ej fått utföra arbete, skall avlöning till honom utgivas.

Är arbetare förhindrad att arbeta i följd av sjukdom eller olycksfall, och har sjukdomen eller olycksfallet icke av honom vållats avsiktligen eller föranletts av brottsligt förfarande eller lättsinnigt leverne eller annat grovt vållande, vare arbetaren berättigad att, medan hindret varar, erhålla lön för tid, som motsvarar den vid arbetsförhållandet gällande uppsägningstiden, dock icke utöver fjorton dagar. Lag samma vare, ifall arbetare till följd av eldsolycka å arbetsplatsen, maskinskada eller annat likartat, av hans person oberoende hinder varit urståndsatt att arbeta.

Arbetsgivare är likväl berättigad att uti de i 2 mom. nämnda fall från lönen avdraga, vad arbetaren genom sin frånvaro från arbetet inbesparat eller arbetare under samma tid genom annat arbete förtjänat eller avsiktligen uraktlåtit att förtjäna, ävensom arbetare för samma tid tillkommande lagstadgat skadestånd på grund av olycka, som träffat honom i arbetet, eller det un-

derstöd, som han vid sjukdomsfall erhåller av sådan understödskassa eller försäkringsanstalt, till vilken arbetsgivaren å arbetarens vägnar erlagt andels- eller försäkringsavgifter.

Hade lön bort beräknas enligt utfört arbete, vare arbetare i det i denna paragraf förutsatta fall berättigad att erhålla den avlöning, som en arbetare i hans ställning för liknande arbete skulle förtjänat.

Avtal, varigenom arbetare jämlikt 2 mom. tillkommande rätt inskränkes, vare ogillt.

21 §.

Åt arbetare såsom löneförmån upplåten bostad skall befinna sig i behörigt skick och vara i sanitärt avseende tillfredsställande samt i anseende till familjemedlemmarnas antal och kön samt ortsförhållandena tillräckligt rymlig.

Arbetsgivare bör förse arbetare, som är i hans hus och kost, med tjänlig och tillräcklig föda samt bereda honom nödig sjukvård under de första fjorton dagarna, dagen för insjuknandet icke medräknad. Har sjukdom eller kroppsskada med avsikt framkallats eller föranletts av brottsligt förfarande eller lättsinligt leverne eller annat grovt vållande, vare arbetsgivaren berättigad att å avlöningen avdraga vad han för den sjukes vård utgivit. Annat avtal vare ogillt.

22 §.

Arbetsgivare skall tillhandahålla arbetare redskap och arbetsmaterial, såvida annorlunda ej avtalats eller är allmänligen på orten brukligt.

Arbetare bör i behörigt skick återställa arbetsredskap ävensom materialier, vilka han ej använt, där de ej utan hans förvållande gått förlorade.

23 §.

Vite för förseelse i arbete kan arbetare åläggas endast på grund av bestämmelser i kollektivavtal.

24 §.

Ifall arbetare av lättja, vårdslöshet eller tredska underlåter att fullgöra det överenskomna arbetet och arbetsgivare låter utföra detta genom andra, är arbetsgivaren berättigad att avdraga den härigenom förorsakade kostnad ifrån arbetarens avlöning.

25 §.

För gäldande av sina genom arbetsavtalet uppkomna fordringar är arbetsgivare, om arbetare erkänner deras riktighet eller de i övrigt böra anses klara, ävensom för det i 23 § nämnda ändamål berättigad att vid varje likvid av arbetaren tillkommande penninglön avdraga sammanräknat högst en sjättedel.

29 §.

Avlider arbetsgivare, äro såväl dennes rättsinnehavare som ock arbetare berättigade att uppsäga avtalet att upphöra fyra veckor efter uppsägningen, även om uppsägnings- eller arbetsavtalstiden vore längre.

Kvinna, som är till äktenskap förelöst, är berättigad att för ingående av äktenskap avgå från arbetet fjorton dagar efter uppsägning, även om uppsägnings- och arbetsavtalstiden vore längre.

Då arbetsgivare råkar i konkurstillstånd, kan avtalet å ömse sidor uppsägas att utgå efter fjorton dagar, räknat från uppsägningen, även om uppsägnings- eller avtalstiden vore längre.

30 §.

Utan avseende å avtalad arbetstid och uppsägning vare arbetare berättigad att omedelbart häva arbetsavtal i följande fall:

1) när arbetsgivare vid avtalsslutet väsentligen misslett arbetare med falska uppgifter;

2) då arbetares eller medlems av hans familj liv, goda anseende eller moral på grund av arbetsavtalet utsättes för fara;

3) när arbetsgivare eller hans ställföreträdare våldför sig å, smädar eller grovt missfirmar arbetare eller medlem av hans familj, eller söker förleda dem till lagstridig handling eller ock mot arbetaren gör sig skyldig till brott, som icke kan med böter sonas;

4) när det avtalade arbetet är förbundet med men för arbetarens hälsa, som icke kunnat förutses, eller om arbetsgivare, dennes ställföreträdare, eller ock arbetskamrat, med vilken arbetare nödgas hava omedelbar beröring, lider av vämjelig eller smittosam sjukdom;

5) när lönen icke utbetalas på det i avtalet förutsatta sätt, eller då arbetare, vars lön skall beräknas enligt utfört arbete, ej erhåller tillräcklig sysselsättning; samt

6) när arbetsgivare väsentligen brister i fullgörandet av bestämmelserna i arbetsavtalet eller uti vad som enligt allmänt vedertaget bruk vid sådant arbetsförhållande bör följas, eller om förutsättningarna för arbetsavtalet genom arbetsgivarens åtgörande väsentligen förändrats.

Likvisst må arbetare ej hava sådan rätt, för såvitt densamma grundar sig på 1, 3, 5 och 6 punkterna, under längre tid än en vecka efter det anledning för honom yppats till dess begagnande. Avskedar arbetsgivare oförtövat ställföreträdare, varom nämnes i 3 och 4 punkterna, eller arbetare, som lider av vämjelig eller smittosam sjukdom, förfaller jämväl rätten att häva arbetsavtal.

31 §.

Utan avseende å avtalad arbetstid eller uppsägning äger arbetsgivare omedelbart häva arbetsavtal i följande fall:

1) när arbetare vid avtalsslutet väsentligen misslett arbetsgivare med falska uppgifter;

2) när arbetare, som hos arbetsgivare åtnjuter husrum, trots varning för ett förargelseväckande leverne;

3) när arbetare våldför sig på arbetsgivare, medlem av dennes familj eller ställföreträdare eller arbetskamrat, hotar dem till livet, smädar eller grovt missfirmar dem, eller utsätter deras moral för fara, eller gör sig skyldig till försvinnning, bedrägeri, snatteri eller brott, som icke kan med böter sonas;

4) när arbetare på grund av sjukdom, som varar längre än den i 20 § 2 mom. förutsatta tiden, eller av någon annan fortvarande orsak är oförmögen eller såsom farlig för sin omgivning olämplig att fullgöra det arbete, som arbetsavtalet avser;

5) när arbetare visar sig för det åtagna arbetet uppenbart oskicklig;

6) när arbetare uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet fördärvar maskiner, verktyg, arbetsmaterial, arbetsprodukter eller annan arbetsgivarens egendom, olovligen yppar arbetsgivarens affärs- eller yrkeshemligheter eller finnes saker till handling, som nämnes i 15 §, uppträder dryckesrörd å arbetsplatsen eller dit medför eller där förtär rusdrycker; samt

7) när arbetare väsentligen brister i fullgörandet av villkoren i arbetsavtalet eller av vad enligt allmän sed i sådant arbete bör följas.

Likvisst må arbetsgivare ej hava sådan rätt, för såvitt densamma grundar sig på 1, 3, 6 och 7 punkterna, under längre tid än en vecka efter det anledning för honom yppats till dess begagnande. Arbetsgivare äge icke heller rätt

att häva arbetsavtal med kvinnlig arbetare under den tid denna uteblir från arbetet med stöd av i arbetarskyddssyfte utfärdade lagbestämmelser angående barnaföderskor.

33 §.

Om arbetsgivare emot avtal eller i strid med lag avskedar arbetare, eller denne under sådana omständigheter ifrån arbetet avgår, eller om emot arbetsavtal annorledes brytes, bör den härtill skyldige ersätta all skada.

Den, som enligt 30 § 1, 3, 5 eller 6 punkten eller 31 § 1, 2, 3, 5, 6 eller 7 punkten häver arbetsavtal, äge rätt till skadestånd, såsom om avtalet orättmätigt blivit av den andre parten brutet. Lag samma vare, om arbetare med stöd av 30 § 2 eller 4 punkten häver avtal av orsak, som beror av arbetsgivare eller hans ställföreträdare.

34 §.

Om arbetsgivare eller hans ställföreträdare förhindrar arbetare att tillhöra eller ansluta sig till lagligen tillåten förening eller fullgöra sina medborgerliga skyldigheter, straffes med böter. Lag samma vare, om arbetare på nämnda sätt förbryter sig mot arbetskamrat eller arbetsgivare.

Avtal, genom vilket part förbundit sig att icke tillhöra förening, vare ogillt.

35 §.

Den, som med våld eller hot tvingar eller försöker tvinga arbetsgivare att inställa arbete, eller att därifrån avskeda eller att till detsamma ej antaga arbetare, eller arbetare att delta i arbetsinställelse, eller ock förhindrar honom att arbeta, straffes såsom i 12 § 25 kap. strafflagen är sagt.

36 §.

Arbetsgivare, som bryter emot stadgandena i 18 § 1 mom., straffes med böter eller, ifall omständigheterna äro synnerligen försvårande, fängelse i högst tre månader.

38 §.

Var som i arbete tager person, som han vet vara på grund av tidigare arbetsavtal förhindrad att åtaga sig sådant arbete, straffes med böter. Samma påröjd vare arbetare underkastad, vilken under här nämnda förutsättning förbundit sig till arbete hos flere.

39 §.

Bryter arbetare emot det i 15 § 1 mom. stadgade förbud att olovligen yppa arbetsgivarens affärs- eller yrkeshemligheter, straffes med böter eller, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, fängelse i högst tre månader.

Lag samma vare, där arbetare i sådant syfte, som i 15 § 2 mom. säges, fordtrat, mottagit eller betingat sig gåva eller annan fördel. Vad arbetaren mottagit eller värdet härav, vare förbrutet.

40 §.

Befinnes arbetsgivares ställföreträdare skyldig till de i detta kapitel nämnda förseelser, utan att arbetsgivaren därjämte kan tillräknas något vållande, straffes endast ställföreträdaren.

42 §.

Vid avgörandet av mål enligt denna lag äge rätten, efter fri prövning av alla förekomna omständigheter, fastställa vad i saken bör anses såsom sant.

Med avsende å tillämpningen av ovan intagna lag om läroavtal föreligga *Bestämmelser angående tillämpningen av lagen om läroavtal utfärdade den 15 juni 1923.* nedanstående föreskrifter utfärdade av Statsrådet den 15 juni 1923 (Finlands författningssamling nr 200):

Statsrådet har, vid föredragning från Socialministeriet, med stöd av 28 § i lagen om läroavtal av den 28 april 1923 utfärdat följande närmare bestämmelser rörande tillämpningen av denna lag:

I KAP.

Yrkeslärlingsnämnds åligganden.

1 §.

Yrkeslärlingsnämnd åligger närmast att övervaka lärlingsförhållandenas ordnande och lärlingsutbildningens utveckling. I detta syfte skall varje yrkeslärlingsnämnd på sin ort:

1. hava omsorg om, att läroavtal upprättas och inlämnas för registrering;
2. tillhandahålla läroavtalsformulär på platser och tider, om vilka på lämpligt sätt tillkännagivits, samt likaså på tider och platser, om vilka på lämpligt sätt kungjorts, mottaga till registrering inlämnade läroavtal, pröva dem samt med avseende å dem förfara på sätt i 8. och 9 §§ i lagen om läroavtal föreskrives;
3. anordna tillfällen för avläggande av yrkesprov och för detta ändamål:
 - a) bestämma tid och plats för proven;
 - b) mottaga anmälningar till proven ävensom bokföra dem och, efter provens avslutande, de resultat, som uppnåtts av envar lärling;
 - c) på grund av de till proven anmäldas yrke utse medlemmar i de uti 15 § 1 mom. av lagen om läroavtal omförmälda prövningsnämnderna; samt
 - d) tillse att vid anordnandet av yrkesprov av handels- och industristyrelsen angående sådana utfärdat reglemente iakttages;
4. särskilt övervaka, att lärlingarna bibringas i 10 § av lagen om läroavtal förutsatt yrkesutbildning och beredes tillfälle till skolgång i enlighet med 11 § av sagda lag, ävensom att lärlingarna icke försumma sin skyldighet och sina möjligheter att besöka skola, samt uppmana dem, som försummat sina yrkesprov, att anmäla sig till sådana;
5. i protokoll anteckna och med stöd av dessa anteckningar i samband med nedannämnda årsberättelser, som skall avgivas till handels- och industristyrelsen, redogöra för de beslut, som meddelats uti de i 2 § 3 mom. av lagen om läroavtal omförmälda fall;
6. senast inom sex månader efter lagens om läroavtal trädande i kraft uppgöra förteckning över de i hantverk och industriella yrken anställda personer, vilka befinna sig i lärlingsåldern, samt sedermera årligen den 1 maj och den 1 november kontrollera, huruvida de lärlingar, vilka avslutat sin lärotid, blivit avförda ur och de nya införda i förteckningen;
7. åt föreståndarna för de för yrkeslärlingar avsedda skolorna vid början av varje läsår överlämna förteckning över i yrkeslära anställda lärlingar, som befinna sig i skolgångsåldern; samt
8. årligen före utgången av februari månad till handels- och industristyrelsen avgiva berättelse för föregående kalenderår över sin verksamhet och lärlingsförhållandena på orten.

2 §.

Uti det i 6 § av lagen om läroavtal förutsatta registret över läroavtal skall varje läroavtal antecknas under eget nummer, med angivande av datum för

mottagning och godkännande, samt arkivnummer eller tecken. Har registrering vägrats, skall i registret antecknas orsaken till och dagen för vägran. Vidare skall ur registret framgå lärotidens längd, sättet för yrkesprovns avläggande ävensom läroavtalets upphävande och brytande samt därav föranledda åtgärder.

3 §.

Yrkeslärlingsnämnd skall sammanträda minst två gånger om året. Kallelse till sammanträde skall genom ordförandens åtgärd delgivas medlemmarna minst tre dagar före sammanträdet. Över ärendenas handläggning skall på åtgärd av ordföranden protokoll föras. Yppas vid ärendes behandling skiljaktiga åsikter, avgöres saken enligt flertalets mening; falla rösterna lika, blir den åsikt gällande, som biträdes av ordföranden.

Det justerade protokollet samt därur utfärdade utdrag och avskrifter, så ock övriga expeditioner och brev undertecknas å yrkeslärlingsnämndens vägnar av ordföranden.

II KAP.

Yrkesinspektionens åligganden vid övervakandet av lagens om läroavtal efterlevnad.

4 §.

Yrkesinspektionen äger biträda vid övervakandet av lagens om läroavtal efterlevnad, på sätt i 25 § av nämnda lag sägs, sålunda, att yrkesinspektörerna vid sina besök på arbetsplatserna skola utreda, i vilken mån bestämmelsen i 3 § av lagen om läroavtal beträffande skyldighet att upprätta läroavtal iakttagits med avseende å där varande arbetare i lärlingsåldern samt huruvida bestämmelsen i 7 § av samma lag angående anmälning av läroavtal till registrering iakttagits. Detta övervakande ankommer på varje ort främst å de kommunala yrkesinspektörerna.

Yppas i dessa avseenden förseelser mot lagen om läroavtal, skola yrkesinspektörerna därom underrätta yrkeslärlingsnämnderna och vid behov anmäla förseelsen för väckande av åtal.

III KAP.

Handels- och industristyrelsens åligganden.

5 §.

Handels- och industristyrelsen åligger att:

1. med lämpliga medel understödja och främja lärlingsförhållandenas ordnande och lärlingsutbildningen;
2. upprätta, till tryck befordra och på tillkännagivna platser tillhandahålla yrkeslärlingsnämnderna formulär för läroavtal;
3. upprätta och utfärda särskilt reglemente, i vilket förutom annat särskilt:
 - a) uppräknats de hantverk och industriella yrken, inom vilka läroavtal skall upprättas;
 - b) närmare fastställts de grunder, enligt vilka lärotiden i läroavtal får förkortas;
 - c) bestämts de allmänna grunderna för yrkesprov samt meddelats närmare bestämmelser angående till proven hörande teoretiska och praktiska lärdomsprov, tiderna för avläggande av yrkesprov samt framställts förslag till lämp-

liga uppgifter för provstycken inom olika hantverk och industriella yrken; samt

d) intagits i 3 § 3 mom. av lagen om läroavtal föreskrivet formulär för läroavtal och formulär för det i 6 § förutsatta registret samt därjämte formulär för intyg över avlagda yrkesprov, ävensom för det i 16 § 1 mom. i lagen om läroavtal omförmälda diplom, vilka formulär skola användas likalydande i hela landet.

Reglementet skall städse vid behov och åtminstone vart femte år granskas.

Tyskland.

I en från Kungl. Utrikesdepartementet till ämbetsverken överlämnad rapport angående yrkesutbildningen i Tyskland, avgiven av socialattachén vid svenska beskickningen i Berlin den 15-december 1922, meddelas, att tyska regeringen förbereder en ny lag för regleringen av hela lärlings- och yrkesutbildningsväsendet i Tyska riket. Av samma rapport framgår, att de bestämmelser med avseende å såväl lärlingsförhållanden i allmänhet som lärlingsväsendet inom hantverksyrken, vilka innehållas i »Gewerbeordnung für das Deutsche Reich», alltjämt äro gällande. Beträffande dessa bestämmelser meddelades utdrag i 1909 års betänkande sid. 145 o. f. samt översiktliga redogörelser i samma betänkande sid. 12 o. f. och i 1911 års betänkande sid. 101 o. f.

I ovannämnda rapport redogöres även för de bestämmelser, som gälla beträffande lärlingsförhållandena inom handeln. Dessa bestämmelser innehållas i 1897 års »Handelsgesetzbuch» §§ 76—82. I princip äro bestämmelserna desamma som bestämmelserna i »Gewerbeordnung».

I »Handelsgesetzbuch» § 76 föreskrives först, att de bestämmelser, som enligt »Handelsgesetzbuch» §§ 60—63 samt 75 f äro gällande beträffande handelsbiträden, skola gälla även med avseende å handelslärlingar. Så t. ex. bestämmes i § 62, att principalen skall hålla biträdena med sådana arbetslokaler och verktyg samt reglera driften och arbetstiden så, att biträdet är skyddat mot faror för sin hälsa så långt driftens art det tillåter, och att upprätthållandet av goda seder och anständighet är säkerställt. Är biträdet upptaget i principalens husliga gemenskap, så skola bostads- och sovrum, förplägnad, arbets- och vilotid vara ordnade på ett sådant sätt, som erfordras med hänsyn till bitrådets hälsa, säkerhet och religion. Uppfyller principalen icke dylika förpliktelser, såvada de beträffa bitrådets liv och hälsa, blir han skyldig ersätta uppstådd skada. I § 63 stadgas, att handelsbiträde, som genom oförskyllid olycka hindrats att utföra sin tjänst, har anspråk på lön och underhåll under en tid av högst sex veckor. Biträdet är icke förpliktat att låta principalen på lönen avräkna sådana understöd, som under tiden för sjukdomen tillfallit biträdet ur den lagliga sjuk- och olycksfallsförsäkringen. Slutligen föreskrives i den återopade § 75 f, att för en överenskommelse, i vilken en principal förpliktar sig mot en annan principal att icke alls eller endast under bestämda förutsättningar engagera ett handelsbiträde, som förut varit i dennes tjänst, skall användas § 152 mom. 2 i Gewerbeordnung, d. v. s., att ett dylikt avtal så tillvida ingen betydelse kan få, som varje avtalspart till en var tid är berättigad att träda tillbaka från avtalet, i vilket fall varken åtal kan göras eller krav uppställas.

I ett lärlingskontrakt mellan handelslärling och principal få icke bestämmelser upptagas, enligt vilka lärlingen efter lärans slut inskränkes i sin fackliga verksamhet (§ 76). Bestämmelsen har sin rot i ett i Tyskland mycket allmänt och skadligt missbruk, som arbetsgivarna inom handeln bedriva med

de personliga arbetskontrakten. De pläga förplikta särskilt personer, som på något sätt kunna anses ha en ledande ställning inom affären, till att under viss tid, efter att de skilts eller själva skilt sig från sin tjänst, icke antaga tjänst inom ett konkurrerande företag. Detta är den s. k. konkurrensklausulen i arbetskontraktet, om vilken svåra strider lära hava utkämpats såväl på arbetsmarknaden som inom lagstiftningen och i pressen. I fråga om handelslärlingar har lagstiftaren i ovan citerade bestämmelse velat skydda lärlingen från att drabbas av sådana missbruk från sin arbetsgivares sida.

Rörande utbildningen är lärlingens principal i handelsfacken bunden vid liknande skyldigheter som inom industri- och hantverksfacken, d. v. s. lärlingen skall erhålla undervisning i alla inom driften förekommande praktiska arbeten, och han skall ha tillfälle att besöka fortbildningsskolan enligt samma bestämmelser, som gälla för lärling inom industri- och hantverksfacken (§ 76). Den rättighet att aga en lärling, som tillkommer en lärmästare i hantverk och industri, har emellertid icke en lärlingsprincipal inom handeln. Rörande besök av fortbildnings- eller fackskola gäller för övrigt även för handelsprincipalen den bestämmelsen, att han icke blott skall giva sin lärling tid, utan även själv sörja för, att denne besöker skolan i fråga.

Lärotiden är icke generellt bestämd utan bestämmes i lärlingskontraktet. Såvida detta icke innehåller någon bestämmelse härutinnan, fastställes lärotiden efter Ortsbruket. En viss provotid före lärlingskontraktets definitiva ikraftträdande består även här, nämligen en månad eller högst överenskomna 3 månader (§ 77). Även handelslärlingen har rättighet att under lärotiden övergå till annat fack, såvida han anser sig vara olämplig för det fack, i vilket han tagit anställning såsom lärling (§ 78).

Skadeersättning för lärlingens obefogade lämnande av läran kan principalen endast göra gällande, såvida lärlingskontraktet är skriftligt (§ 79).

Vid lärans slut skall ett lärbetyg utställas över lärotidens längd och de kunskaper och färdigheter lärlingen inhämtat samt över hans uppförande (§ 80). Ortens polismyndighet skall utan avgift bekräfta detta lärobetyg.

Personer, som icke äga medborgerligt förtroende, få varken hålla handelslärlingar eller befatta sig med deras undervisning. Polismyndigheten kan kräva avskedandet av handelslärlingar, som sysselsätts i strid mot denna bestämmelse (§ 81).

I övrigt finna även för handelns vidkommande de flesta bestämmelser i »Gewerbeordnung» användning med undantag av bestämmelserna om gesällprov o. d.

Angående de erfarenheter man haft av det tyska lärlingsväsendet innehåller socialattachés rapport följande uttalande:

»Att erfarenheterna med den tyska yrkesutbildningen varit i allmänhet goda kanske bäst bestyrkes av den tyska industriens oerhörda framsteg under de sista årtiondena. Dylikt kvalitetsarbete, som denna industri i så stor omfattning utför, kan naturligtvis endast uppnås med hjälp av en väl utbildad arbetare-stam. Och ändock ha klagomålen över brist på kvalitetsarbetare varit ganska stora; de ha efter kriget, på grund av den starka blodtappningen detta medförde, stegrats, och man överväger inom alla näringskretsar såväl som hos myndigheterna, om huru bristen härutinnan skall kunna avhjälpas. Enig är man däruti, att hantverket nu mindre än någonsin ensamt räcker till att utbilda så talrika kvalitetsarbetare, som Tysklands näringsliv behöver. Frågan är bara, huru man skall kunna ordna det till det bättre. Enligt beräkningar, som gjorts, skulle det vara nödvändigt, att antalet lärlingar inom den kvalificerade industrien vore ända upp till 20 % av hela arbetareantalet. Man räknar då med avgången till sådana arbetsföretag, som icke kunna utbilda lärlingar, t. ex. vissa kommunala och statliga verk, tillfälliga arbeten o. s. v., som vid sidan

av grovarbetare även behöva kvalificerade hantverksarbetare. Redan den kvalificerade industrien behöver enligt dessa beräkningar själv i medeltal en lärling på 7,5 arbetare, d. v. s. 13 %, vartill så komma approximativt beräknat 50 % för avgången till andra företag. Så stort lärlingsantal torde intet större industriföretag ha. Den stora A. E. G. koncernen t. ex. sysselsätter, enligt vad man sagt mig, cirka 2 000 bland sina inemot 200 000 arbetare, vilket skulle bli ungefär 1 % i stället för de nödvändiga 13 %.»

Stora industriföretag utbilda sedan ett par årtionden tillbaka själva sina arbetare. De ha inom sina företag med stora kostnader upprättat särskilda läroverkstäder med egna fackskolor för den teoretiska undervisningen och egna lärare.

Rörande arbetarnas egen ställning till dessa frågor, torde kunna sägas, att den tyska arbetareklassen över lag är en mycket energisk pådrivare i fråga om bättre yrkesutbildning. Väl alla fackliga organisationer, inom vilket fack eller vilken industri det vara månede, ha hittills ställt höga krav på utbildningen av arbetskrafter, och de söka att påverka arbetsgivarna såväl som sina egna medlemmar att skydda lärlingen mot missbruk av hans arbetskraft och i stället främja hans yrkesutbildning. I mångt fall ha fackorganisationerna själva upprättat egna kurser i yrkesundervisning, och deras stora press har verkat i samma riktning. En del fackorganisationer ha t. o. m. utgivit utmärkt väl redigerade facktekniska tidskrifter såsom t. ex. träarbetareförbundet, vars tidskrift anses vara en av de första inom möbelindustrien, och i vilken landets förnämsta möbelarkitekter medarbeta. Man kan alltså för Tysklands vidkommade fastslå, att en fullkomlig enighet är rådande mellan arbetare, arbetsgivare och myndigheter därom, att allt måste göras för yrkesutbildningens främjande.

Österrike.

Av genom svenska beskickningen i Wien införskaffade handlingar och uppgifter rörande lärlingsväsendet i Österrike framgår, att de härutinnan meddelade bestämmelserna i »Gewerbeordnung», vilka äro intagna i 1909 års kommittébetänkande sid. 160 o. f., alltså äro gällande och att dessa bestämmelser kompletterats genom förordning av år 1922 om fordran på avlagt mästarprov för rätt för yrkesidkare inom hantverk att hålla lärlingar och genom lag samma år om fastställande av lärlings rätt till vissa ersättningar.

För förstberörda bestämmelser i den österrikiska Gewerbeordnung lämnades en översiktlig redogörelse i 1909 års kommittébetänkande sid. 16 o. f. och i 1911 års kommittébetänkande sid. 75 o. f.

Schweiz.

Beträffande lärlingsväsendet i Schweiz har svenska beskickningen i Bern i anledning av ämbetsverkens genom utrikesdepartementet framställda förfrågan i skrivelse den 10 januari 1923 lämnat endast det meddelandet, att enligt vad beskickningen hos schweiziska folkhushållningsdepartementet inhämtat, några andra bestämmelser härutinnan icke förekomme i den federala lagstiftningen ände, som innehölles i art. 325 i Code Civil, varav avskrift bifogats beskickningens skrivelse. Frågan vore emellertid för närvarande föremål för utredning, och skulle möjligen ett lagförslag i ämnet vara att förvänta under de närmaste månaderna.

Den åberopade artikeln i Code Civil är av följande lydelse:

»Läringskontrakt ingångna med minderåriga eller med under förmyndare ställda personer äro giltiga endast, om de äro skriftligen upprättade och underskrivna såväl av arbetsgivaren som av målsmannen eller av förmyndaren med överförmyndarämbetets gillande.

Kontraktet skall innehålla nödiga bestämmelser om läringsförhållandets natur och längd, om lärningen påvilande skyldigheter och om antalet arbetstimmar dagligen ävensom om underhåll och andra avlöningsförmåner, i det samma skall ock prøvotidens längd bestämmas.

Efterlevnaden av dessa föreskrifter skall övervakas av behörig myndighet.»

Såsom närmare framgår av 1909 års kommittébetänkande sid. 20 o. f. och 1911 års betänkande sid. 136 o. f., är läringsväsendet sedan lång tid tillbaka ordnat genom kantonal lagstiftning i Schweiz olika kantoner, och enligt vad ämbetsverken ha sig bekant, har läringsväsendet därstädes härigenom nått en omfattande utveckling. Härom meddelas emellertid icke något i beskickningens ovannämnda skrivelse.

Även hava ämbetsverken försport, att i Schweiz förekommer läringsutbildning jämväl i husligt arbete reglementerad genom läroavtal ingångna särskilt genom försorg av de yrkesvalsbyråer, som upprättats flerstädes i nämnda land.

Belgien.

Enligt vad ämbetsverken genom svenska beskickningen i Bruxelles inhämtat förberedes för närvarande även i Belgien en lag om läringsväsen.

Nederländerna.

Lag om yrkesundervisning den 4 oktober 1919.

För Nederländerna utfärdades den 4 oktober 1919 en lag om yrkesundervisning, avsedd att reglera såväl den skolmässigt bedrivna yrkesundervisningen som den praktiska läringsutbildningen.

Enligt lagens allmänna bestämmelser har den i lagen avsedda yrkesundervisningen till ändamål att på grundval av den allmänna undervisningen och som fortsättning av densamma utbilda för yrken tillhörande hantverk, industri, sjöfart, hushållsarbete, lantbrukshushållning och kvinnliga handarbeten. Yrkesundervisningen fördelas på skolundervisning och praktisk läringsutbildning. Skolundervisningen är allt efter art och mål fördelad på lägre och högre (real-) undervisning.

Yrkesundervisningen i dess helhet sorterar under ministeriet för undervisning, konst och vetenskap.

Från lagens tillämpning äro undantagna yrkesundervisningsanstalter för armén och flottan, yrkesundervisning i fängelser, tvångsuppfostringsanstalter och arbetsinrättningar, vilka upprätthållas av staten, samt yrkesundervisning i skolor för dövstumma, blinda, sinnesslöa och stammande.

Bestämmelserna beträffande den praktiska läringsutbildningen innehållas i lagens avdelning II.

För praktisk läringsutbildning enligt lagen lämnar staten understöd till ett belopp motsvarande 70 % av omkostnaderna, efter avdrag av inkomster genom understöd av vederbörande provinser, bidrag av enskilda föreningar, lärpengar och extra inkomst, under förutsättning, att vederbörande kommuner, i vilka lagliga representanter för lärningar äro bosatta, bidra tillsammans med 30 %.

Understöden lämnas enligt närmare genom ministerialförordning meddelade bestämmelser åt erkända föreningar eller institutioner och kommuner, som hava till ändamål eller önska att befrämja yrkesundervisningen och vilkas styrelser uttryckligen förklarar sig skola medverka till lärlingsväsendets utveckling genom att låta enligt lagens bestämmelser läroavtal ingås mellan mästare och lagliga representanter för lärlingar.

Styrelser, som göra anspråk på understöd från staten för praktisk lärlingsutbildning för följande år, inlämna årligen före den 1 maj ansökan därom till ministeriet för undervisning, konst och vetenskap.

Vederbörande statsunderstöd för ändamålet utbetalas såsom förskott.

Styrelse för förening, institution eller kommun, vilken åtnjuter statsunderstöd för praktisk lärlingsutbildning, skall anställa en kontrollör, som har till uppgift att utöva tillsyn över efterlevnaden av de genom vederbörande styrelse avslutade läroavtalen. Flera styrelser för sådana föreningar, institutioner eller kommuner kunna förena sig om att anställa en gemensam kontrollör.

Vederbörande styrelsens anställande av kontrollör skall underställas undervisningsministeriet för godkännande, som ock har att godkänna styrelsens beslut att entlediga kontrollör, som därom icke själv ansökt.

Läroavtal enligt lagen få endast avslutas med mästare, vilkens rörelse dels idkas på eller i närheten av en ort, där det finns tillfälle att följa tillfredsställande teoretisk yrkesskolundervisning i samband med valt yrke, hantverk eller fack, dels ock är av sådan storlek och av sådan art, att en lärling kan hos honom lära det yrke, hantverk eller fack, i vilket han önskar att bliva utbildad i vad angår den praktiska utbildningen.

Varje lärling har att betala lärpengar med undantag av sådana, vilka åtnjuta fattigunderstöd, och sådana som, ehuru de icke åtnjuta sådant understöd, äro obemedlade. Mindre bemedlade befrias delvis från betalning av lärpengar.

Lärpengar fastställas av styrelsen för vederbörande förening, institution eller kommun med godkännande av vederbörande ministerium.

Lärpengar upptagas av styrelsen för vederbörande förening, institution eller kommun och utbetalas genom styrelsen till mästaren.

Betalas icke några lärpengar eller endast till någon del, kan styrelsen utbetala lärpengar till mästaren till belopp, som för varje lärling och för hel läro-tid icke får överstiga det av vederbörande ministerium bestämda beloppet för lärpengar för varje särskilt yrke.

Lärpengar utgöra jämväl ersättning för material, som lärlingarna förbruka, och ersättning åt mästaren för åt lärlingen tilldelad lön.

Innan läroavtal ingås, skall den styrelse, genom vilken avtalet slutes, mot-taga ett läkarintyg, varav framgår, att lärlingen är kroppsligt lämplig för idkande av valt yrke, hantverk eller fack. Om läkarintyget härutinnan icke är tillfredsställande, står det dock föräldrar och familjeförsörjare fritt att icke förty träffa ett läroavtal.

Vederbörande styrelse skall så mycket som möjligt taga hänsyn till föräld-rars och familjeförsörjares uttryckta önskan beträffande mästarens religion.

Förutom vad kontrahenterna dessutom själva vilja överenskomma i läro-avtalet eller vad vederbörande styrelse önskar låta reglera skall lärlingskon-traktet innehålla:

- a. mästarens namn och förnamn samt orten, i vilken den rörelse, där lärlings-utbildningen inhämtas, är belägen;
- b. namn, förnamn och hemvist å lärlingens lagliga representant;
- c. namn och förnamn, födelsedatum, födelseort och boningsort beträffande lärlingen;
- d. namn och adress å vederbörande styrelse, genom vilken avtalet ingås;
- e. avtalets längd;

f. prøvotidens längd;

g. yrket, hantverket eller facket, i vilket lärlingen skall utbildas med angivande av det av vederbörande fastställda program, som vid utbildningen skall följas;

h. medeltalet timmar per vecka, som torde komma att användas till den praktiska utbildningen hos mästaren eller för yrkesarbete;

i. uppgift å den yrkesskola, som lärlingen skall besöka, med angivande av medeltalet timmar per vecka;

j. bestämmelser för hos mästaren boende lärlingar angående moralisk och religiös fostran, bostad, mat, klädsel och tvätt;

k. i fall lärpengar betalas, beloppet å dessa och tidpunkterna för deras utbetalande;

l. i fall mästaren betalar lärlingslön, beloppet härå och tidpunkterna för den sammans utbetalande;

m. bestämmelser rörande mästarens, lärlingens och lärlingens lagliga representants skyldigheter;

n. uppgift å de fall, i vilka lärlingskontraktets ensidiga hävande är lagligen medgivet;

o. bestämmelser angående skadeståndersättning vid mästarens eller styrelsens icke lagligen medgivna hävande av avtalet.

Läroavtalet avslutas skriftligt och upprättas i tre exemplar, varav ett bevaras av mästaren, ett av lärlingens lagliga representant och ett av den styrelse, genom vilken avtalet träffas. Lärlingskontraktet undertecknas utom av kontrahenterna av lärlingen och styrelsens ordförande eller av dennes ställföreträdare. Kan en person, som skall underteckna lärlingskontrakt, icke skriva, skall hans bomärke bevitnas av tre trovärdiga personer.

Prövotidens längd får icke bestämmas längre än till tre månader. Under prøvotiden kan vardera kontrahenten skriftligen uppsäga avtalet. Prövotiden inbegripes i lärotiden.

Mästaren är förpliktad att lära lärlingen grunderna för det avsedda hantverket, yrket eller facket i enlighet med föreskrifterna i det utbildningsprogram, som undervisningsministeriet fastställt för ifrågavarande utbildning. Mästaren är jämväl pliktig att hava tillsyn över lärlingens moraliska uppförande i arbetet och, om lärlingen bor hos honom, jämväl utom arbetet.

Mästaren är pliktig att bereda lärlingen tillfälle att följa teoretisk undervisning och tillse, att lärlingen följer denna undervisning regelbundet, varvid lärlingen icke har att betala någon skolavgift.

Mästaren får icke använda lärlingen till annat arbete än som direkt hör till yrket och måste giva lärlingen tillräcklig ledighet för att kunna följa den teoretiska skolundervisningen i god tid, mätt, ren och ordentligt klädd, vare sig lärlingen bor hos honom eller ej.

Mästaren är pliktig att låta lärlingen i enlighet med dennes önskan erhålla tillräcklig tid till att följa religionsundervisning och att uppfylla sina religiösa plikter.

Mästaren är pliktig att ordna arbetet så, att lärlingen icke har något arbete att uträtta på söndagar eller på de dagar, som enligt ortens sed äro likställda med söndagar.

Mästaren är pliktig att, om sjukdom eller olycksfall drabbar en hos honom boende lärling, så länge lärotiden varar, dock icke under mer än sex veckor, sörja för dennes behöriga vård och läkarbehandling, för så vitt icke annorlunda avtalats.

Mästaren är berättigad att fordra skadeersättning av lärlingens lagliga representant för kostnaderna för berörda vård och läkarbehandling men endast under förutsättning, att han icke själv varit orsaken till sjukdomen eller olycksfallet.

I fall lärlingen bor hos mästaren, skall mästaren svara för att lärlingen erhåller bostad och kost i enlighet med gängse hälsokrav och god sed.

Mästaren är förpliktad att vid slutet av lärotiden utfärda ett betyg till lärlingen efter dennes anhållan eller efter anhållan av lärlingens lagliga representant. Betyget skall innehålla uppgift å det av lärlingen utförda arbetet och angående längden av lärotiden jämte vitsord över lärlingens flit, uppförande och skicklighet. Betyget skall bestyrkas av ordföranden eller dennes ställföreträdare i den styrelse, genom vilken läroavtalet blivit ingånget.

Lärlingen skall skicka sig efter de anvisningar, som givas av mästaren eller för mästarens skull.

Lärlingen är pliktig att regelbundet följa den undervisning i yrkesskola, som anges i lärlingskontraktet.

Läroavtalet upphör att gälla:

a. efter den avtalade lärotidens slut eller, om avtalet uppsagts under prøvotiden, efter denna;

b. genom ömsesidig överenskommelse;

c. genom att lärlingen blir myndig;

d. vid endera av kontrahenternas frånfälle;

e. vid lärlingens frånfälle;

f. när mästaren upphör att utöva det i lärlingskontraktet angivna yrke, hantverk eller fack;

g. när mästaren är oåterkalleligen dömd för brottslig handling eller genom oåterkallelig dom förlorat vissa i strafflagen angivna rättigheter eller förklarats icke vidare berättigad att utöva föräldramakt, förmynderskap eller målsmanskap, vare sig över en person eller över flera;

h. efter beslut av den styrelse, genom vilken avtalet träffats, när denna styrelse på grund av otvetydiga fakta finner uppenbart,

att mästaren eller lärlingen icke fullgör sina förpliktelser i enlighet med avtalet eller lagen,

att mästaren icke meddelar tillfredsställande utbildning eller att han icke har gott inflytande på lärlingens sedliga utveckling, att mellan mästaren och lärlingen uppkommit ett så dåligt samförstånd, att man icke kan begära av mästaren, att lärlingen längre skall få kvarstanna i lära hos honom eller

att lärlingen icke är lämpad för det av honom valda yrket, hantverket eller facket.

Ett på någon av nu angivna grunder fattat beslut rörande lärlingsförhållandets upphörande skall styrelsen skriftligen delgiva bägge kontrahenterna. Dessa kunna inom fjorton dagar efter erhållen del av beslutet anföra besvär däröver hos ovannämnda undervisningsministerium, som beslutar efter undersökning. Alla dokument och handlingar beträffande ingående av, förändringar i eller upphörande av läroavtal jämte alla handlingar, som upprättas i och för läroavtalet, äro fria från lösen och behöva icke registreras eller registreras, om så önskas, utan kostnad.

En gång årligen beredes lärling tillfälle att undergå prövning i sin färdighet i det av honom valda yrket, hantverket eller facket.

Årligen tillsätts en eller flera kommissioner i och för bedömandet av sådana prövningar. Kommissionernas sammansättning bestämmes genom ministerialförordning.

När utbildningen avslutats till vederbörande kommissions belåtenhet, utfärdar kommissionen kostnadsfritt ett diplom till lärlingen. Detta diplom utvisar det yrke, hantverk eller fack, för vilket det gäller. Formulär för detsamma fastställles av undervisningsministeriet.

Kungl. kungörelse den 11 juli 1921 angående prövningskommisioner för den praktiska lärlingsutbildningen.

Genom särskild kungörelse av den 11 juli 1921 ha utfärdats närmare bestämmelser angående de i lagen omnämnda prövningskommisionerna.

Prövningskommisioner skola årligen tillsättas genom undervisningsministeriet i mån av behov för varje provins och dessutom för var och en av kommunerna Amsterdam, Rotterdam och Haag.

Prövningskommisionen giver åt vederbörande lärling att utföra ett provarbete för det yrke, hantverk eller fack, för vilket han erhållit praktisk lärlingsutbildning. Provarbetet skall förfärdigas på den plats, där lärlingen utträttar sitt vanliga arbete. Kommissionen bestämmer den tid, inom vilken provarbetet skall vara avlämnat.

Då provarbetet är färdigt, insändes detsamma till vederbörande kommission jämte en förklaring av lärlingens mästare och en av dennes arbetare, om han har sådana, att lärlingen självständigt utfört provarbetet.

Kungl. kungörelse den 11 juli 1921 angående vissa bestämmelser om villkor för åtnjutande av statsunderstöd för lärlingsutbildning enligt lagen om yrkesundervisningen.

Vidare har genom särskild kungörelse av den 11 juli 1921 utfärdats närmare bestämmelser angående vissa villkor för åtnjutande av statsunderstöd till lärlingsutbildning enligt lagen om yrkesundervisning av följande innehåll.

Läroavtal i lagens mening få avslutas endast med lärlingar, som hava uppnått 12 års ålder och hava åtnjutit grundläggande allmän skolundervisning i tillräcklig omfattning.

Genom skolministeriet bestämmas de uppgifter, som tillkomma styrelse för den institution, som åtnjuter statsunderstöd för praktisk lärlingsutbildning. Varje styrelse tillsätter för sitt område en särskild upplysningskommision och utser en av sina ledamöter som ordförande i kommissionen. I övrigt utses ledamöterna i vederbörande upplysningskommision företrädesvis bland mästarna och arbetarna, som representera de yrken, hantverk eller fack, vari i området förekommer praktisk lärlingsutbildning. Angående val av kommissionsledamöterna skall styrelsen överlägga med ifrågavarande mästars och arbetares organisationer. Valet skall underställas skolministeriet för godkännande.

Den av styrelsen utsedde kontrollören för den praktiska lärlingsutbildningen är självskriven ledamot i nämnda upplysningskommision.

Varje styrelse har att årligen före den 1 april till skolministeriet avgiva berättelse angående den praktiska lärlingsutbildningen inom dess område under föregående år samt har att före samma tidpunkt avlämna dels räkenskapsredovisning för nämnda år, dels budgetförslag för det kommande året till ministeriets godkännande.

Alla handlingar, som skola ingivas till skolministeriet, skola samtidigt i avskrift insändas till den statens inspektör, som har tillsyn över den praktiska lärlingsutbildningen i vederbörande område.

Styrelse, som önskar åtnjuta statsunderstöd för praktisk lärlingsutbildning, har att avgiva en skriftlig förklaring, att den förbinder sig att efterleva lagbestämmelserna rörande praktisk lärlingsutbildning och ovannämnda villkor.

Promemoria från nederländska skolministeriet april 1923.

Enligt en till ämbetsverken genom svenska beskickningen i Haag överlämnad promemoria avgiven av nederländska undervisningsministeriet i april 1923 hade några lärlingsavtal i enlighet med lagen om yrkesundervisning då ännu icke blivit ingångna, enär den organisation, som avsåges i nämnda lag och ovanberörda kungl. kungörelser, ännu icke kommit till stånd.

I promemorian meddelas emellertid, att under ledning av generalinspektören för yrkesundervisningen överläggningar inom den närmaste tiden skulle äga rum med styrelser för yrkesskolor och andra institutioner i och för förberedande av den åsyftade organisationen. Det vore meningen att så mycket som möjligt bringa lärlingsväsendet i samband med redan förefintliga yrkesdagsskolor och detta så, att inom varje lärlingsutbildningsområde en dylik skola bildade kärnpunkten för lärlingsväsendet beträffande de yrken eller fack, vari skolan meddelar undervisning, och att skolstyrelsen övertog de administrativa uppgifterna jämväl

beträffande den praktiska lärlingsutbildningen. Statsunderstöd för ändamålet skulle alltså företrädesvis lämnas åt de föreningar och institutioner, som underhåller dessa skolor.

Redan före tillkomsten av lagen om yrkesundervisning ha två föreningar åtnjutit statsunderstöd till förmån för av dem upprättade anstalter för lärlingsväsendet på två särskilda orter och åtnjuta alltjämt fortsatt statsunderstöd för ändamålet.

Hittillsvarande praktiska lärlingsutbildning i Nederländerna har liksom i Sverige ett stöd i kollektivavtalen inom vissa industrier, varvid lärlingarna äro underkastade de allmänna lagbestämmelserna rörande arbetstidens längd, yrkeshygieniska förhållanden o. s. v.

Frankrike.

Bestämmelser om lärlingsväsen ingå i »Code du travail et de la prévoyance sociale», vars Livre I »Des conventions relatives au travail» enligt lag den 28 december 1910 och décret den 12 januari 1911, avdelning I, är av följande lydelse:

Om lärlingskontrakt.

Kap. I. Om lärlingskontrakts innebörd och form.

Art. 1. Lärlingskontraktet är den akt, varigenom en fabriksägare, en verkmästare eller en arbetare förbinder sig att utlära sitt yrke åt annan person, vilken å sin sida förbinder sig att arbeta för honom, allt under överenskommen tid och på överenskomna villkor.

Art. 2. Kontraktet upprättas antingen som offentlig eller som enskild handling.

Kontraktet kan också ingås muntligen, men vittnesbevis härom gäller icke annat än i enlighet med bestämmelserna i Code civils avdelning rörande »kontrakt eller andra överenskomelser i allmänhet».

»Notaire», sekreterare i förlikningsnämnd och aktuarie vid »justice de paix» äga emottaga lärlingskontrakt för registrering. Vid registrering skall sådant kontrakt stämpelbeläggas med 1 francs 50 c., även om det skulle innefatta kvittens eller överenskommelse om penningar eller lösegendom.

Lösenbeloppet till tjänstemännen är bestämt till 2 francs.

Art. 3. Lärlingskontraktet skall innehålla:

- 1) Mästarens namn, förnamn, ålder, yrke och hemvist.
- 2) Lärlingens namn, förnamn, ålder och hemvist.
- 3) Namn, förnamn, yrke och hemvist beträffande lärlingens föräldrar, förmyndare eller särskilt ombud utsett antingen av föräldrarna eller i deras ställe av fredsdomaren.

4) Kontraktets datum och giltighetstid samt

5) Bestämmelser angående husrum och kost samt angående lön och andra förhållanden mellan kontrahenterna.

Kontrakt skall undertecknas av mästaren och av lärlingens representant.

Kap. II. Kontraktsvillkoren.

Art. 4. Ingen, som ej fyllt minst 21 år, kan antaga minderårig lärling.

Art. 5. Ingen mästare får hos sig såsom lärlingar härbärgera minderåriga flickor, därest han är ogift, änklung eller fränksild.

Art. 6. Följande personer må icke antaga lärlingar, nämligen:
 personer som undergått bestraffning för grövre brott,
 de som dömts för sedlighetsbrott samt
 de som för mindre brott dömts till mer än 3 månaders fängelse enligt §§
 388, 401, 405, 406, 407, 408 och 423 av strafflagen.

Art. 7. Förbud att enligt art. 6 emottaga lärling kan hävas av prefekten efter hörande av mären, då den domde efter straffets avtjänande varit bosatt 3 år inom en och samma kommun.

I Paris skall sådant förbud hävas av polisprefekten.

Kap. III. Mästares och lärlings skyldigheter.

Art. 8. Mästaren bör uppträda mot lärlingen såsom en god familjefader, övervaka hans uppförande såväl hemma som borta samt underrätta hans föräldrar eller deras representanter om de allvarligare fel han må begå eller de dåliga böjelser han till äventyrs visar.

I fall av sjukdom, frånvaro eller varje annan händelse av art att påkalla ingripande av lärlingens föräldrar skall mästaren ofördröjligen underrätta dessa.

Såvida ej annorlunda är bestämt, må mästare ej använda lärling till andra arbeten och tjänster än sådana, som hänföra sig till utövandet av yrket.

Art. 9. Om lärling, som fyllt minst 16 år, ej kan läsa, skriva och räkna eller ännu ej avslutat sin första religionsundervisning, vare mästaren pliktig att inom den dagliga arbetstidens ram bereda honom för hans undervisning erforderlig ledighet.

Denna ledighet må dock ej överstiga två timmar dagligen.

Art. 10. Mästaren bör meddela lärlingen en från grunden gående, fullständig kunskap i det särskilda konstfack, hantverk eller yrke, vilket anges i kontraktet.

Han skall vid lärotidens slut lämna honom en orlovssedel eller ett intyg utvisande att kontraktet blivit fullföljt.

Art. 11. Lärlingen är skyldig sin mästare trohet, lydnad och vördnad. Han skall genom sitt arbete bistå honom efter måttet av färdighet och krafter.

Han är skyldig att efter lärotidens slut genom arbete ersätta mästaren för den del av lärotiden, han ej kunnat utnyttja till följd av sjukdom eller frånvaro av mer än 14 dagars längd.

Art. 12. Varje fabriksägare, verkmästare eller arbetare, som överbevisats att hava lockat en lärling från dennes mästare för att använda honom såsom lärling eller arbetare, skall kunna iklädas betalningsansvar för hela eller en del av det den övergivne mästaren tillerkända skadeståndet.

Kap. IV. Lärlingskontraktets hävande.

Art. 13. De två första månaderna av lärotiden betraktas såsom en prøvotid, varunder kontraktet utan vidare kan annulleras genom vilkendera parten som helst.

I sådant fall skall skadestånd icke utgå till någondera parten, såvida icke uttryckligen annorlunda i kontraktet blivit avtalat.

2) om mästaren eller lärlingen inkallas till militärtjänst,

1) Vid lärlingens eller mästarens död,

Art. 14. Lärlingskontrakt upphör att gälla i följande fall:

3) om mästaren eller lärlingen ådömts straff enligt bestämmelserna i art. 6 av denna avdelning samt

4) rörande minderåriga flickor — i händelse av mästarens skilsmässa eller vid frånfälle av mästarens hustru eller annan till hans familj hörande kvinna, som vid kontraktets ingående förestod hans hushåll.

Art. 15. Efter yrkande av endera eller av båda parterna kan kontraktet hävas i följande fall:

1) därest endera parten åsidosätter sina kontraktsenliga förpliktelser,

2) i händelse av grovt eller vanemässigt åsidosättande av föreskrifterna i denna avdelning eller i andra lagar, som reglera lärlingens arbetsvillkor,

3) i händelse av stadigvarande dåligt uppförande från lärlingens sida,

4) om mästaren flyttar till annan kommun än den, där han bodde vid kontraktets ingående;

anhållan om kontraktets hävande på denna grund skall dock vara inlämnad senast inom 3 månader från den dag, då mästarens flyttning ägt rum,

5) om mästaren eller lärlingen av domstol ådömes fängelsestraff av mer än en månads längd samt

6) i händelse lärlingen ingår giftermål.

Art. 16. Om den avtalade längden av lärotiden överstiger den längsta på orten hävdvunna tiden, kan den minskas eller kontraktet hävas.

Kap. V. Om behörig domstol.

Art. 17. Talan mot tredje man enligt artikel 12 ovan skall anhängiggöras hos förlikningsnämnden eller hos vederbörande »juge de paix».

Art. 18. I händelse av kontraktets hävande enligt de olika bestämmelserna ovan skola i brist på uttryckliga bestämmelser i kontraktet de skadestånd eller restitutioner, som må tillkomma den ena eller andra parten, fastställas av förlikningsnämnd eller, i distrikt, som ej lyda under förlikningsnämnd, av »le juge de paix».

Ämbetsverken hava genom skrivelse till utrikesdepartementet anhållit, att genom departementets försorg måtte införskaffas upplysningar beträffande den erfarenhet man hade av gällande lärlingslagstiftning i Frankrike, men hava, enligt vad ämbetsverken inhämtat, vid tidpunkten för förevarande redogörelses avslutande några upplysningar i berörda hänseende till departementet från vederbörande icke inkommit.

England.

Enligt av ämbetsverken genom svenska generalkonsulatet i London erhållen upplysning existerar i England icke någon allmän lag, som reglerar lärlingsutbildningen, och de hävdvunna metoder, som fordom tillämpades i många branscher för sådan utbildning, hava praktiskt taget upphört att användas. På senare tider lära emellertid i vissa industrier och hantverk genom enskilda organisationer och företag åtskilliga försök hava gjorts att återuppliva och utveckla lärlingsväsendet i nära förbindelse med grundandet av yrkesskolor.

Särskilt inom byggnadsfacket har lärlingsväsendets reglering under senare tider varit föremål för ett ökat intresse, i vilket hänseende ämbetsverken tillåta sig hänvisa till här bilagda rapport av socialattachén vid svenska beskickningen i London E. R. Sjöstrand, vilken rapport på sin tid avgavs till de enligt Kungl. Maj:ts beslut den 27 febr. 1920 tillkallade byggnadsarbetarsakkunniga.

P. M. rörande reglering av rekryterings- och utbildningsförhållandena inom byggnadsfacket i England.

Frågan om en rationell organisation av rekryterings- och utbildningsförhållandena inom byggnadsfacket i England har varit föremål för en ingående behandling inom det för byggnadsindustrien upprättade industrirådet enligt Whitleyschemat¹. En av rådet tillsatt särskild kommitté (Education Committee) har i frågan avgivit ett betänkande, som återfinnes å sid. 10—18 av bifogade protokoll². På grundval av detta betänkande har sedermera uppgjorts en plan för anställning och utbildning av lärlingar, vilken redan vunnit tillämpning inom en del yrken tillhörande byggnadsindustrien, jämte ett normalformulär för lärlingskontrakt (sid. 20—25 av bifogade protokoll). Under hänvisning till betänkandet och planen, som är förtjänt av att noga studeras i dess helhet, ävensom till en protokollet bifogad redogörelse för den i tekniska skolor meddelade undervisningen i byggnadslära, må här lämnas följande upplysningar uti de i sakkunnigas skrivelse speciellt omnämnda avseenden.

Vad först beträffar frågan om *fackundervisning, som bibringar intresserade ynglingar nödiga teoretiska förkunskaper i facket*, må följande framhållas.

Grundvalen för de i England vidtagna eller planerade anordningarna utgöres av lärlingsnämnder (Local Building Trades Apprenticeship Committees), som skola upprättas inom varje centrum för byggnadsindustrien. Dessa nämnder sammansätts av lika antal representanter för vederbörande arbetsgivar- respektive arbetarorganisationer. Dessutom är nämnden befogad att tillkalla såsom ledamöter högst tre representanter för lokala skolmyndigheter, högst två representanter för de till den offentliga enhetsförmedlingen anslutna lokala rådgivande nämnderna för yrkesval (Local Advisory Committee for Juvenile Employment eller Choice of Employment Committee) samt en representant för själva yrkesundervisningen.

På dessa nämnders samverkan med skolmyndigheterna kommer givetvis att väsentligen bero, om tillfälle å orten beredes intresserade för inhämtande av teoretiska förkunskaper i facket. Det förutsättes också i planen, att även i skolor, som icke inrättat särskilda kurser för byggnadsyrkeslära, söka stimulera intresset för yrkets inlärande (bif. protokoll, sid. 20).

Vidare övar nämnden uppsikt över hur undervisningen bedrivs i vederbörande yrkesskola (sid. 20—21). Den söker bereda tillfälle till högre undervisning i de fall, då ynglingen visar anlag för att bekläda mera ansvarsfulla platser.

Såsom lärlingstid, vilken i normala fall skall utgöra minst fyra år, räknas även genomgången heltidskurs i teknisk skola, som för ändamålet godkänts av nämnden (sid. 21). Detta medför bl. a., att lärlingen efter fullbordad kurs uppflyttas i vederbörande högre lönegrad för lärlingar. På förord av nämnden skall också stipendium kunna tilldelas yngling, som deltagit i yrkesundervisning. Det förutsättes jämväl, att yngling, som deltagit i heltidsundervisning inom yrket, skall under tiden kunna fästas medelst lärlingskontrakt (sid. 22).

En direkt förpliktelse skall också åvila arbetsgivaren att bereda lärling tillfälle till teoretisk utbildning. Det föreskrives nämligen att från 14 års ålder, då lärlingstiden i regel tänkes taga sin början, upp till 16 år lärlingen utan avdrag å lönen skall bevista teknisk skola minst en hel dag i veckan respektive två halva dagar eller minst sex timmar. Dessutom är han skyldig deltaga i kvällskurser minst två gånger i veckan under skolterminen.

¹ Om industriråd i allmänhet se Soc. Medd. årg. 1919, sid. 792 ff., årg. 1920, sid. 310 ff. Om byggnadsindustriens industriråd se särskilt Soc. Medd. årg. 1920, sid. 314.

² Här uteslutet.

Mellan 16 och 18 års ålder skall lärlingen deltaga i kvällskurser, som hava betydelse för hans yrkesutbildning, minst två gånger i veckan, och deltagandet skall fortsättas under återstående lärlingstid (sid. 22).

Bestämmelser om arbetsgivarens respektive lärlingens skyldigheter i här sist ifrågakommande hänseenden återfinnas i normalformuläret till lärlingskontrakt (sid. 24—25).

Planen innehåller också några allmänt hållna bestämmelser om att ynglingar, vilka utan föregående särskild yrkesutbildning taga anställning uti industrien vid en senare ålder än den normala begynnelseåldern för lärlingar, skola beredas tillfälle till inhämtande av teoretiska förkunskaper.

Beträffande frågan om *införande i kollektivavtal av bestämmelser om skyldighet för byggmästare att, i fortsatt praktiskt utbildningssyfte, å byggen bereda lämplig sysselsättning åt visst antal lärlingar*, finnes därom intet bestämt uti här berörda plan. Överhuvud har man velat undvika att genom bestämmelser, som kunde få karaktären av tvång, öva inflytande på rekryteringen av yrket. Uppenbarligen skulle också ett sådant stadgande i praktiken kunna kollidera med arbetarnas strävan att begränsa lärlingsantalet, varom som bekant kollektivavtalen innehålla bestämmelser.

Å andra sidan har man genom vissa anvisningar i planen sökt sörja för att yrket tillföres nödig arbetskraft från skolorna, ävensom att denna arbetskraft erhåller anställning hos sådana arbetsgivare, som äro bäst lämpade att bereda tillfälle till utbildning i yrket.

Såsom förut påpekats skola lärlingsnämnderna söka att uti vanliga skolor stimulera intresset för yrkets inlärande. Vidare skola de rekommendera lämpliga ynglingar för anställning hos sådana arbetsgivare, som kunna bereda erforderlig ledighet från arbetet, samt upprätta förteckning å arbetsgivare, som hava möjligheter att låta en yngling genomgå praktisk utbildning i visst fack. Nämnden övar uppsikt över, huru det praktiska utbildningsarbetet bedrivs hos arbetsgivaren, och skall i förekommande fall tillse, att en lärling förflyttas till sådan arbetsgivare, som kan bereda honom praktisk specialutbildning (sid. 20—21).

För att reglera rekryteringen av yrket tages också i anspråk de i anslutning till den offentliga arbetsförmedlingen upprättade rådgivande nämnderna (se ovan), vilka skola mottaga och registrera anmälningar såväl om inträde i yrket som om lediga platser. Lärlingsnämnden tillkommer det emellertid att pröva och avgöra, om en sökande är lämplig för inträde i yrket respektive om en arbetsgivare lämpar sig för att övertaga det praktiska utbildningsarbetet.

Frågan huru *en lärling lämpligen bör ersättas för utfört arbete*, så att skälig utkomst kan beredas honom under den praktiska utbildningen, har noga beaktats i planen. Att för hela landet upprätta en gemensam löneskala för lärlingar i byggnadsyrket har icke befunnits möjligt. Icke ens har det ansetts lämpligt att föreskriva enhetliga lönesatser för varje fack inom ett distrikt. I stället har man nöjt sig med att meddela anvisning å en minimilönesats, utgående med viss procent av vuxna arbetares lön, vilken procent stiger med varje år av lärlingstiden. Den upprättade skalan är endast avsedd att tjäna som grundval för lokala löneregleringar. Alldeles oavsett densamma kan fastställas grundlön för lärlingar till visst absolut belopp, starkare progression i skalan, speciellt under de sista lärlingsåren, samt bestämmas att procentsatsen skall höjas varje halvt i stället för helt år.

Att fastställa den faktiska löneskalan för visst fack inom ett distrikt tillkommer lärlingsnämnden (sid. 23).

Beträffande frågan om *garantier för att den meddelade praktiska utbildningen blir allsidig och grundlig och i övrigt tillfredsställande* må följande meddelas.

Den förnämsta garantien torde bestå däri att, såsom i viss mån framgår av det redan sagda, lärlingsnämnden i förväg träffar anstalter för och i fortsätt-

ningen övar uppsikt över rekryteringen och utbildningen på arbetsplatsen. Nämnden prövar de inträdessökandes kvalifikationer och gör sig underrättad om vilka arbetsgivare, som kunna erbjuda utbildningsmöjligheter, träffar i samverkan med den offentliga arbetsförmedlingens rådgivande organ avgörande om lärlingsanställning i lämpliga fall samt övervakar genom besök å arbetsplatsen m. m. det praktiska utbildningsarbetet. Befinnes utbildningen icke vara tillfredsställande, har nämnden makt att träffa anstalter för lärlingens överflyttande till annan arbetsgivare, varvid upprättat lärlingskontrakt — vari nämnden är part — överlåtes på den nya arbetsgivaren. I fall av behov, bl. a. om så erfordras för att lärlingen skall beredas tillgång till specialutbildning, kan nämnden helt och hållet annullera kontraktet.

För här berörda ändamål har man tillsvidare icke ansett sig böra uppställa andra *fordringar å arbetsgivares kompetens* än som framgår av det föregående. Vid besök i arbetsministeriet har man emellertid upplyst, att på detta liksom på andra områden en tendens gör sig gällande att uppställa registrering på grundval av vissa kompetensfordringar såsom villkor för yrkets utövande, såsom exempelvis är fallet med läkare, apotekare och, nu sist genom en lag av år 1921, tandläkare.

Lagligt registreringstvång för byggmästare eftersträvas för närvarande av »Institute of Builders». Från och med nästa år skall också gälla att för medlemskap i institutet erfordras genomgången examen. För att bli medlem av rörelningsentreprenörernas förening (national Registration Council of Plumbers) kräves vissa kvalifikationer och man önskar nu en laglig reglering av kompetensfrågan.

Arkitekterna, som också kunna sägas bilda ett mera slutet yrke, framställa jämväl krav på registreringstvång.

Det bör erinras om att de anordningar, varom i det föregående varit tal, icke grunda sig på någon lagstiftning. Planen för reglering av rekryterings- och utbildningsförhållandena i byggnadsfacket har utarbetats av en särskild kommitté inom byggnadsindustriens industriråd, av rådet godkänts vid sammanträde i Harrogate den 1 mars 1920 samt remitterats till vederbörande fackliga organisationer inom byggnadsindustrien för yttrande. Enligt vad som meddelades mig i arbetsministeriet har sedermera planen antagits av en hel del byggnadsfack, nämligen murare (bricklayers), stenläggare (masons), cement- och gipsgjutare (plasterers), snickare och timmermän (carpenters and joiners), målare (painters) och rörmakare (plumbers), inom de två sistnämnda facken dock med vissa modifieringar. På grund av de nu rådande förhållandena på arbetsmarknaden hava dock hittills endast ett mindre antal lärlingar anställts i enlighet med föreskrifterna i planen. Antalet hittills upprättade »Local Building Trades Apprenticeship Committees» uppgavs vara 30 och förberedande förhandlingarna hava ägt rum i och för upprättandet av ett betydligt större antal.

Åtagandet att följa planen grundar sig, såsom av det sagda framgår, på en frivillig överenskommelse liksom alla beslut, vilka fattas av industriråden, och kan icke framtvingas på laglig väg. Emellertid anses en moralisk förpliktelse av starkt bindande natur förefinnas att efterkomma industrirådets beslut. Inom överhuset har också vid ett par tillfällen debatterats frågan om att göra anslutningen till Whitley-institutionen obligatorisk och att legalisera industrirådets beslut. Regeringen har emellertid tillsvidare ansett lämpligast, att institutionen får fortsätta att utveckla sig på frivillighetens grund.

Så snart lärlingskontrakt upprättats, inträder givetvis ett civilrättsligt förhållande, som kan göras rättsligt gällande inför vanlig domstol.

London den 3 februari 1922.

Erik Sjöstrand.

Amerikas Förenta Stater.

Efterföljande summariska redogörelse för lärlingsväsen i Amerikas Förenta Stater är gjord med ledning av en av »Federal Board for Vocational Education» i juni 1923 utgiven översikt angående »lärlingsuppfostran» (»Apprentice Education». Bulletin No 87. Trade and Industrial Series No 25).

Av detta arbete framgår, att såväl kongressen som unionens centrala myndigheter tagit och taga en förhållandevis ringa del i behandlingen av till lärlingsväsendet hörande frågor. Några för hela landet gällande lagar finnas icke på detta område. I flertalet av de särskilda delstaterna hava emellertid lärlingslagar förekommit sedan gammalt. Gemensamt för dem har varit, att lärlingsförhållandet, som vanligen räckte till dess lärlingen fyllt 21 år, reglerades genom ett inför domstol under vissa yttre former ingånget kontrakt. I händelse av kontraktsbrott kunde den felande parten straffas. Kontraktet var föga detaljerat. Mästaren var emellertid enligt detsamma skyldig att låta lärlingen lära yrket samt sörja för att tillfälle gavs honom att inhämta nödiga kunskaper i läsning, skrivning och räkning. Dessa tidigare lärlingslagar blevo emellertid så småningom satta ur funktion genom hantverkets fortskridande industrialisering. I mitten av förra århundradet torde de hava helt upphört att tillämpas.

På 1860-talet gjorde sig emellertid fackföreningarna till målsmän för en rörelse syftande till införande av nya lärlingslagar av i huvudsak följande innehåll: Lärlingstidens längd skulle vara 5 år. Mästaren skulle vara skyldig att utbilda lärlingen i hela yrket samt sörja för såväl hans skolgång som hans moraliska fostran. Lärlingsantalet skulle begränsas. Det senare var en fordran, som tidigare intagit en central plats i diskussionen om amerikanskt lärlingsväsen.

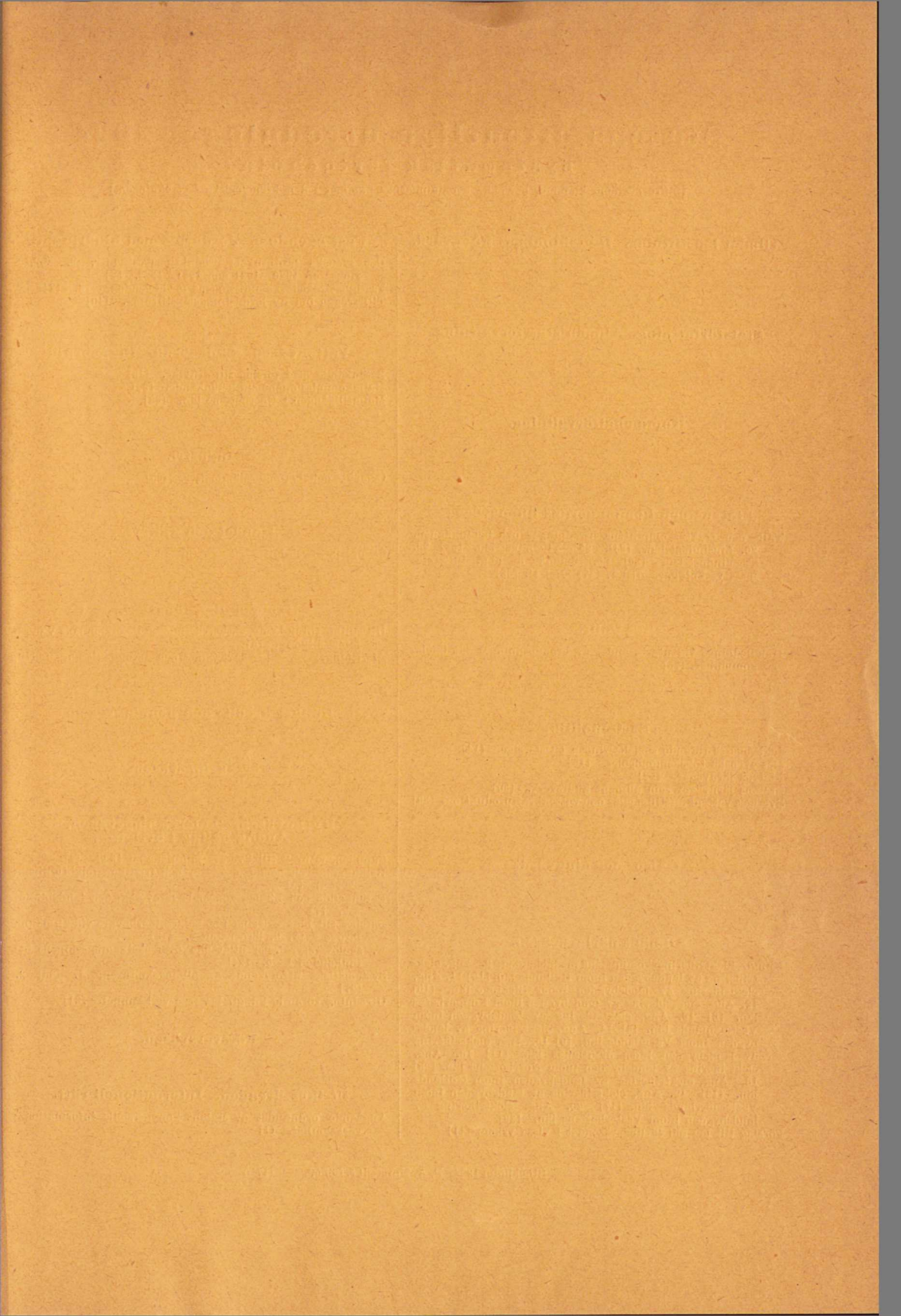
Under senare hälften av 1800-talet hava lärlingslagar antagits i så gott som alla unionens stater. En stor svaghet vidlåder dock hela detta lagsystem, i det att inga särskilda myndigheter förordnats att öva tillsyn å lagarnas efterlevnad. Då sålunda medel saknats att framtvinga åttlydnad av lagarna, hava desamma till största delen kommit att stanna på papperet.

Ett undantag i detta hänseende utgör dock staten Wisconsin, vilken är den enda av delstaterna, där lärlingskontraktets fullföljande är underkastat statlig kontroll.

För närvarande torde emellertid frågan om lärlingslagstiftningen i U. S. A. i viss mån hava skymts undan av en annan i samband med lärlingsutbildningen stående fråga, nämligen den om den fortsatta undervisningens ordnande. Offentliga undervisningsanstalter av avsedd art äro de s. k. »deltidsskolorna», ett slags deltidsläsande skolor för fortsatt undervisning, i vilka lärjungarna undervisas vid sidan av sitt yrkesarbete. Undervisningstiden är i motsats till vid flertalet av våra svenska lärlings- och yrkesskolor förlagd till arbetsdagen, varigenom lärjungen under undervisningstiden går förlustig sin arbetslön i verkstaden. Skolgången är åtminstone i vissa stater och i viss mån obligatorisk för lärjungarna, tills dessa fyllt 18 år eller dessförinnan genomgått viss högre undervisningsanstalt. I förbindelse med dessa skolor finnas oftast särskilda skolverkstäder för olika yrken, där lärjungarna sysselsättas halva undervisningstiden. I annat fall få de genom skolans bemedling utföra lärlingsarbete hos till deras fack hörande firmor. Beträffande undervisningsmetoder och läroämnen råder stor olikhet mellan de olika »deltidsskolorna». Hela detta undervisningssystem tyckes nämligen för närvarande befinna sig på försökets stadium.

Sedan några år tillbaka finnas även statsunderstödda lärlingsskolor med aftonundervisning liknande motsvarande svenska anstalter. De synas dock spela en ganska underordnad roll gentemot de ovannämnda »deltidsskolorna».

En stor del av de amerikanska yrkesarbetarna utbildas i skolor inrättade av de särskilda företagen. Det ligger i sakens natur, att undervisningen i dessa industriens privata verkstadsskolor skall bli av ytterst olika art. Vissa företag meddela sina lärlingar en fämligen solid och omfattande teknisk bildning; andra åter giva dem endast en kort handledning i något speciellt ämne, som är erforderligt för arbetets utförande. Mellan dessa båda ytterligheter rymmas givetvis mångfaldiga variationer, men i regel synas industriföretagen lägga an på att meddela lärlingen företrädesvis sådana tekniska kunskaper, som han inom verkstaden får tillfälle att omsätta i praktiken.

Statens offentliga utredningar 1924

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 26. Ljusindustrien. [34]. 26. Ylleindustrien. [35] 28. Tegelindustrien. [36] 36. Betänkande ang. tullsystemets verkningar. Del I. [37] Del II. [38]

Politi.

Handledning vid utarbetandet av brandordningar för landskommuner. [28]

Socialpolitik.

Iakttagelser rörande socialiseringen i Österrike. [14]
Det svenska tobaksmonopolet. [15]
Statens järnvägar. [22]
Statens järnvägar som allmänt affärsverk. [30]
Sveriges vattenkrafttillgångar och vattenkraftproduktion. [39]

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Kungl. Elektrifieringskommitténs meddelanden. 9. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Hallands län. [18] 11. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Blekinge län. [10] 12. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Kopparbergs län. [8] 13. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Västmanlands län. [8] 14. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Värmlands län. [9] 15. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Jämtlands län. [11] 16. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Norrbottens län. [28] 18. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Gotlands län. [12] 19. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Västernorrlands län. [17] 20. Ang. elektrifiering av landsbygden inom Västerbottens län. [29]
Förslag till lag om kärningsväsendet i vissa yrken. [41]

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Det svenska lantbrukets produktionskostnader. 2. Bokföringsåren 1920—1921 och 1921—1922. [2]
Fastighetsregisterkommissionens meddelanden. 13. [21]
Till frågan om ny jorddelningslagstiftning. [40]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till gruvlag. [16]
Malmkommissionens slutbetänkande. [32]
Malmtillgången i Norrbottens län. [38]

Industri.

Cement- och betongbestämmelser. [25]

Handel och sjöfart.

Skeppstjänstkommitterades betänkande. 3. [20]

Kommunikationsväsen.

Utredning rörande ny vattenväg mellan Östersjön och Vänern jämte bihang. [6]
Anvisningar rörande vägväsendet och automobiltrafiken. [19]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Supplement nr 2 till Sverges familjenamn 1920. [4]
Betänkande angående det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. [5]
Betänkande och förslag angående läroverks- och landsbibliotek. [7]
Förslag till lönerreglering för befattningshavare vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter. [13]
K. skolöverstyrelsens utlåtande över skolkommissionens betänkanden 1—5. [24]
Systematiskt utforskande av allmogekulturen. 1. [26] 2. [27]
Utredning rörande kungl. teaterns verksamhet. [31]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Angående ordnandet av statens kommersiella informationsverksamhet. [1]